STRIPSCHRIFT

VERSCHIJNT MAANDELIJKS
NUMMER 83
NOVEMBER 1975
PRIJS F 2,95

ALLES OVER EPPO

LORIOT

HERDRUK DICK BOS

STRIPSCHRIFT

november 1975 nummer 83

uitgegeven door Thespa Uitgeverij, Koninginneweg 164, Amsterdam, tel. 020-79 13 19 voor **Het Stripschap**.
Nederlands Centrum voor belangstellenden in strips, goedgekeurd bij KB 30 september 1968.
Doel: de waardering bevorderen voor strips in het algemeen en Nederlandse strips in het bijzonder.

Abonnementen op Stripschrift die in de loop van het abonnementsjaar worden opgegeven, kunnen slechts voor een gehele jaargang worden afgesloten.

Opgave via giro 20 99 48 t.n.v. Stripschrift, Koninginneweg 164, Amsterdam.

Stripschrift is verkrijgbaar: via een abonnement (jan t/m dec.) à **f 28,50**
giro 20 99 48 t.n.v. Stripschrift, Koninginneweg 164, Amsterdam; of via een lidmaatschap/abonnement van het Stripschap à **f 35**,—; giro no. 15 13 000 t.n.v. de penningmeester van het Stripschap te Amsterdam; in de losse verkoop à **f 2,95**.
Houders van een CJP-paspoort kunnen zich bij hun CJP-buro opgeven en betalen de gereduceerde abonnementsprijs van **f 25,50** voor een kalenderjaar.
Lopende (bestaande) abonnementen kunnen niet omgezet worden!

Redactie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Rob van Eijck, Martin Wassington.
Redactieadres: Postbus 9494, Amsterdam.
Nieuwsredactie: Kees de Bree, Martin Wassington, postbus 9494, Amsterdam.
020/17 13 32 – 18 34 88.
Vormgeving: Ger van Wulften.
Vaste medewerkers: Har Brok, Evert Geradts, Nico Noordermeer, Guus Ong, Robert Zielschot.

NIETS UIT DEZE UITGAVE MAG WORDEN VERVEELVOUDIGD EN/OF OPENBAAR GEMAAKT, DOOR MIDDEL VAN DRUK, FOTOKOPIE, MICROFILM OF OP WELKE ANDERE WIJZE OOK, ZONDER VOORAFGAANDE SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN STRIPSCHRIFT EN AUTEURS.

DE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE GEPLAATSTE ARTIKELEN BERUST BIJ DE AUTEURS.

1. SUSKE EN WISKE (-)
   Beminde Barabas
   VANDERSTEENSTUDIO'S
   Standaard Uitgeverij

2. LUCKY LUKE (1)
   De Erfenis van Rataplan
   MORRIS-GOSCINNY
   Uitgeverij Amsterdam Boek

3. ALEX (2)
   De Zoon van Spartacus
   MARTIN
   Uitgeverij Casterman

4. YOKO TSUNO (-)
   Seinen voor de Eeuwigheid
   LELOUP
   Uitgeverij Dupuis

5. RAVIAN (6)
   De vogels van de Meester
   MéZIèRES-CHRISTIN
   Uitgeverij Amsterdam Boek

6. DE KOENE RIDDER (5)
   De Schat van de Wijze
   CRAENHALS
   Uitgeverij Casterman

7. TOM POES (9)
   TOONDER
   Het Eiland van Grim, Gram en Grom/De Laatste Markies van Carabas
   Uitgeverij De Bezige Bij/Het Stripschap

STRIP TOP TIEN

8. LEFRANC (3)
   De Vlammenzee
   MARTIN
   Uitgeverij Casterman

9. ARCHIE CASH (-)
   De Deserteur van Toro-Toro
   MALIK-BROUYèRE
   Uitgeverij Dupuis

10. SCHIPBREUK IN DE RUIMTE (-)
    De Slapende Ster
    GILLON-FOREST
    Uitgeverij Semic Press

Striptoptien	2
Professor Pi	2
Interview Frans Buissink	3
Interview Martin Lodewijk	7
Uit de bladen	10
Fanzines & Magazines	11
Oberon onderzoekt jeugdhelden	12
Encyclopedie	17
Kunnen Duitsers lachen? Het succes van Loriot	19
Nieuws	21
Bestuursmededelingen	24
In de zoeker	26
Inleiding Dick Bos	27
Herdruk Dick Bos	27

Het tussen haakjes vermelde getal geeft het plaatscijfer op de vorige Toptienlijst aan.
Gegevens voor deze Toptien werden verstrekt door: De Blauwe Lotus, Drukwerk, Henkus en 10, De Jacobijn, Lambiek, De Leeswinkel, Nero, Old Comic House, Panda, Plaatjes-Boekjes, Richard, Sjors, Wammes, Wammes Waggel, Wout, terwijl dit keer ook voor het eerst gegevens binnenkwamen van Athenaeum Nieuwscentrum, Spuistraat, Amsterdam.

MWMGW

professor pi

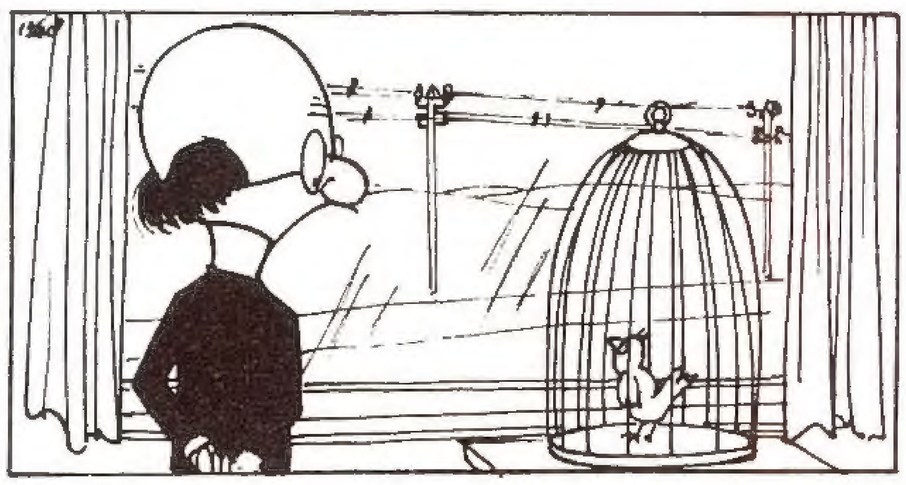

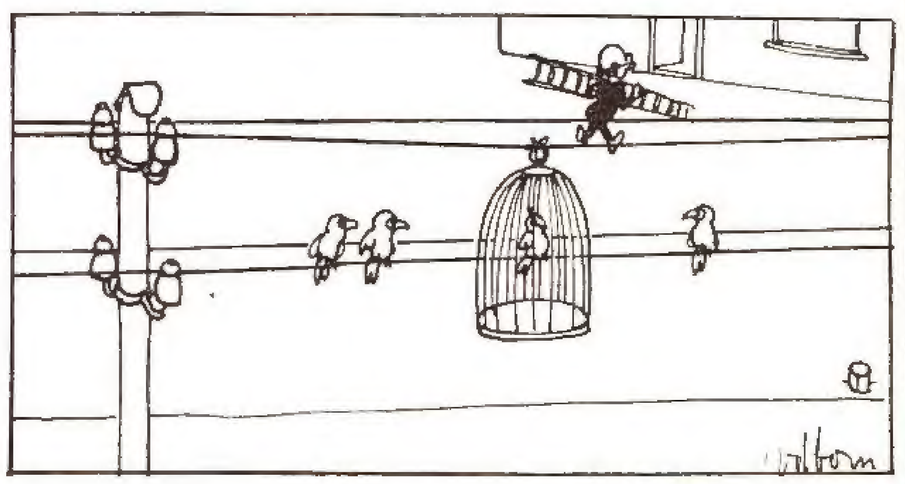

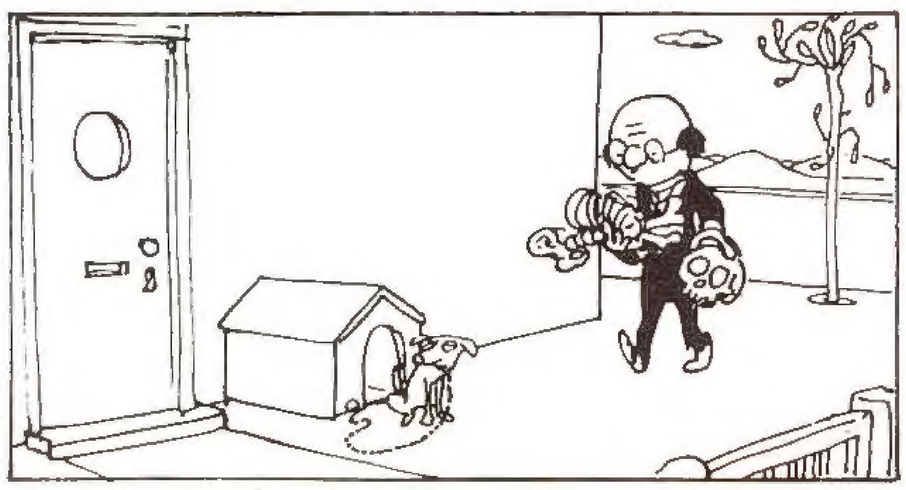

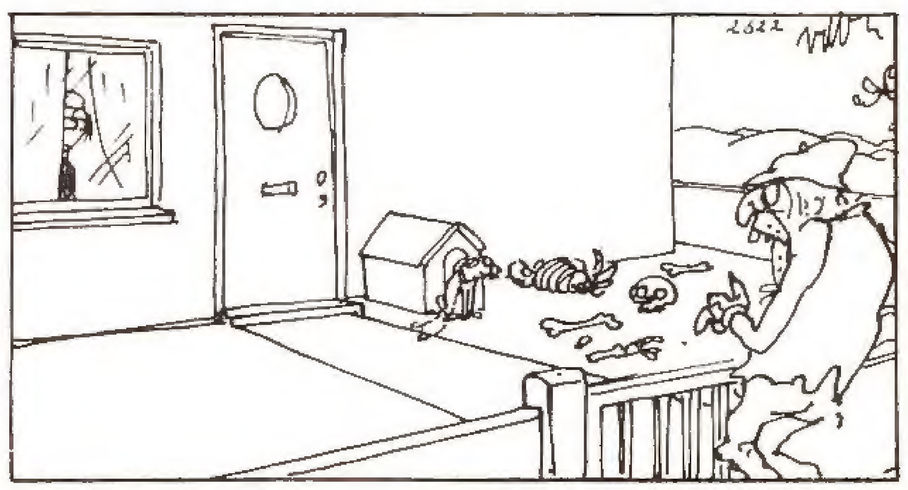

PARTIR, C'EST MOURIR UN PEU....

Het verscheiden van twee stripbladen waarmee we allemaal zijn opgegroeid, is een droeve zaak. Toch zullen we er lijdzaam in moeten berusten dat Pep en Sjors eind september 1975 van het Nederlandse striptoneel zijn verdwenen om plaats te maken voor de prille boreling Eppo. Sjors heeft het 21 jaar volgehouden, vanaf september 1954, en Pep bereikte het veelzeggende aantal van 13 jaren, vanaf oktober 1962. Sjors, dat de eerste jaren van zijn bestaan verscheen op een soort solide w.c.-papier, werd aanvankelijk grotendeels gevuld met Engelse strips van uiteenlopende kwaliteit, maar bracht daarnaast vanaf het begin toch ook Nederlands stripwerk, o.a. van Frans Piët, Carol Voges en niet te vergeten sf-pionier Bert Bus. De anglofiele trend zette zich voort toen het blad in 1959 van de steunkleuren roodachtig en bruinig afstapte en zich vier-kleurendruk veroorloofde, terwijl ook de papierkwaliteit aanzienlijk verbeterde. In die tijd werden ook wel strips uit andere landen gepubliceerd, o.a. een paar verhalen van Greg. In 1969 kwam de grote ommekeer, toen van de Engelsen werd overgestapt op de Belgen en wel speciaal op strips van uitgeverij Dupuis, die al eerder in Robbedoes verschenen waren. Ook de Sjors-strip zelf beleefde een revolutionaire omwenteling, eerst onder de handen van Jan Kruis en daarna door toedoen van Jan Steeman. Toch vermocht ook deze krachtige ingreep de gestadige terugloop van het lezersaantal niet te stuiten.

Pep startte in 1962 met een mengelmoes van Amerikaans/Belgisch/Frans stripwerk, maar langzamerhand begonnen de Nederlandse tekenaars het gezicht van het blad te bepalen. De eerste was de veteraan Hans Kresse, maar allengs begonnen Martin Lodewijk (1966), Dick Matena (1968), Johnn Bakker (1969), Gideon Brugman (1970), Fred Julsing (1971), Peter de Smet (1971) en Daan Jippes (1972) zich een grote naam te verwerven in de Nederlandse stripwereld. Verschillende malen veranderde het gezicht van het blad, met name toen men zich op een steeds ouder publiek begon te richten. Toen dit laatste niet haalbaar bleek, is er nog een poging gedaan de aandacht weer wat meer naar de jongere lezers terug te buigen, maar dat mocht niet baten: ook het publiek van Pep verminderde snel in aantal.
Nu de bladen zijn samengevoegd en uit deze paring Eppo is geboren, lijkt het ons zinnig om zowel een duik in het verleden te nemen, alsook de blik op de toekomst te richten en daarom hebben wij een gesprek gehad met Frans Buissink, exhoofdredakteur van Pep en Sjors (en van alle andere bladen van Oberon), en met Martin Lodewijk en Frits van der Heide, die samen hun beste krachten aan het uitdenken van opzet en vorm van Eppo hebben gegeven. Met Frans Buissink duiken we voornamelijk in het verleden en met Martin Lodewijk en Frits van der Heide richten we de blik voorwaarts.

FRANS BUISSINK

Bij alles wat er de laatste tijd gebeurd is, ben ik niet meer betrokken geweest, er komen wel allerlei geruchten bij me over, maar ik ben het spoor eigenlijk totaal bijster.
Er is destijds met een geweldige - misschien wat misplaatste - ambitie begonnen om Oberon op te richten, toen de fusie van de GP en de Spaarnestad eindelijk een feit was. Een ambitie die misschien veel te groot was, dat kan best.

Op welk gebied te groot? Was de markt kleiner dan jullie dachten?
Buissink: Ja, en ook omdat de VNU een groot bedrijf is, een beetje een log bedrijf. Dat heeft natuurlijk voordelen: Over de kop gaan doet het nooit en voor de mensen die er werken is het een ontzettend groot brok sociale zekerheid. Je kunt de VNU van alles aanwrijven, behalve dat ze slordig omgaan met hun mensen.

Alleen de mensen in vaste dienst. . .
Buissink: Ja, de freelance-mensen profiteren daar niet van mee, van dat stabiele element. En aan de andere kant, als er een jonge klub ontstaat, zoals Oberon toen was, die ideeën krijgt, dan wil zo'n groep die ideeën zo gauw mogelijk gestalte geven, maar dat is in zo'n groot bedrijf niet altijd mogelijk. En daar is misschien wat te weinig begrip voor geweest, we hebben te veel gewild en daardoor hebben we veel mensen tegen ons ingenomen; dan klappen plots overal de oren dicht, ze willen niet meer horen wat je zegt.

Viel jouw komst bij Pep samen met de oprichting van Oberon?
Buissink: Nee, toen was Oberon er al een jaar. Vóór Pep had ik al Sjors, Tina, Bobo en Kijk, de bladen van de Spaarnestad. Daarna, toen Hetty Hagebeuk bij de GP wegging, kreeg ik Pep en Donald Duck er bij. Het was eigenlijk een onmogelijk grote hap die mij toen in de schoenen geschoven werd. Het trieste was dat er op dat moment van een goed delegatiepatroon helemaal geen sprake kon zijn, er was zoveel verwarring en - wat me naderhand pas duidelijk werd - er is tussen de Pep-redaktie en mij zeker het eerste half jaar een levensgroot misverstand geweest. Achteraf heb ik het allemaal een beetje gerekonstrueerd en dan moest ik er wel om lachen, als het niet zo in en in triest was. Ik had nl. op dat moment het gevoel dat ik voor de leeuwen gegooid werd, want Hetty had altijd tegen de Pep-redaktie gezegd: die mensen van de Spaarnestad zijn een stelletje stennismakers, en minder fraaie vergelijkingen. Toen ik daar kwam, dacht ik dan ook: die mensen vreten me op! Die mensen zien me als een vijand die de overwonnen troepen komt knechten of zo. Maar het enige dat er werkelijk aan de hand was bij die jongens was dat ze dachten: ha, nou komt er eindelijk eens iemand bij ons die al zoveel jaar ervaring heeft in het bedrijf en die ons wel even zal vertellen hoe het moet. En ik had ook echt wel mijn ideeën over Pep op dat moment, maar ten eerste wist ik niet dat ze van mij verlangden dat ik er nu eens op een verschrikkelijke manier het

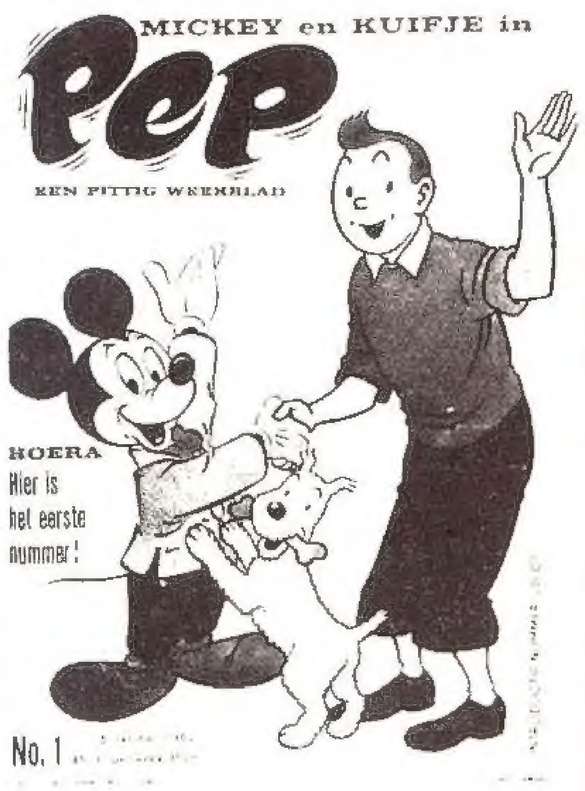

mes in zou zetten en zou zeggen: zo, nu gaan we het eens ècht doen. Ten tweede had ik de opdracht van de direktie om geen paniek te maken en alles voorlopig bij het oude te laten. Dat was ook erg verstandig, want er waren té veel menselijke belangen mee gemoeid: er waren zoveel tekenaars aan het werk, van wie sommigen moesten verdwijnen en anderen niet, je kunt daar niet zomaar even met de botte bijl in gaan hakken. We hebben toen wel een paar evidente missers uit Pep gegooid, zoals Max Magnus en dat soort dingen. Maar de erfenis van Hetty was een gigantische handicap, die was van zóveel betekenis, dat we daar niet effetjes met één pennestreek mee af konden rekenen. Jaren geleden was er een trend

ingezet om een groots, glorieus Nederlands stripgebeuren van de grond te laten komen en dat moest allemaal in Pep plaatsvinden. Het is allemaal prachtig, een groots Nederlands stripgebeuren, en dat kàn ook wel, maar dat moet je dan niet doen in Pep, dat is massa-voer en dat moet die funktie blijven behouden anders zaag je regelrecht de poten onder je stoel vandaan. Dat was het enorme misverstand dat er heerste tussen tekenaars en publiek: de tekenaars zagen in Pep hèt middel om zich te publiceren, maar het publiek wilde gewoon een lekker stripblad hebben; dat zijn twee verschillende dingen. Ik heb toen gezegd: laten we van Pep maar gewoon een publieksblad maken en daarnaast in een ander blad het eksperiment wat ruimte laten. Richt maar een duur blad op waarin dat soort dingen kunnen, er is heus wel belangstelling voor en de mensen die dat blad willen hebben zullen er ook heus wel een prijs voor willen betalen. Dat is dan Barberiba geworden, dat een zachte dood gestorven is bij gebrek aan belangstelling - niet van de lezers, maar van de VNU, als ekonomisch projekt. Het past misschien ook niet in de VNU, misschien moet je dit soort dingen wel heel ergens anders gaan doen. Dat kun je de VNU wel gaan verwijten, maar aan de andere kant is het nu eenmaal de aard van het bedrijf, dat wéét je. Als je bij een boer gaat werken, weet je van tevoren dat je geen radio's te monteren krijgt; de vergelijking gaat misschien een beetje mank, maar toch. . . Dat hebben we in die tijd waarschijnlijk allemaal te weinig beseft, de VNU is een groot bedrijf dat alleen behoefte heeft aan grote oplagen en dat moet je dan maar respekteren.

Op wat voor soort publiek heb je Pep gericht en waarop heb je je verhaalkeuze gebaseerd?
Buissink: Hetty streefde naar een blad voor twaalf- tot vierentwintigjarigen, maar ik dacht dat dat een te groot leeftijdsverschil was. We hebben geprobeerd die leeftijdsgroep terug te brengen naar twaalf- tot zestienjarigen, iets in die buurt; Dan moet je toch wel gewone recht-toe-recht-aan verhalen brengen, lekker spannende jongensavonturen, zoals Blake en Mortimer, Kuifje, een verhaal van Kresse. De humor ook niet te moeilijk, Olivier Blunder is de uiterste grens, het gaat meer de kant uit van Flippie Flink en Engelbert. En dan zit je precies waar je wezen wilt als je een formule gaat zitten bedenken, want wat is een formule, dat is een technische omschrijving van het verwachtingspatroon van je lezer; daar moet je aan beantwoorden. Als een

Pep
Een pittig weekblad met Mickey en Kuifje
Wij wensen Stef beterschap en jullie het beste voor 1963!
No. 1
5 januari 1963
Voor abonnees 35 ct.
Losse nummers 45 ct.

jongen van veertien denkt aan een jongensblad, wat wil hij dan kopen? Nou, hij wil in ieder geval niet van het ene eksperiment naar het andere geslingerd worden, hoor. Hij wil gewoon avonturen, leuke grappen, slapstick. Ik vind het nog steeds een prachtige uitspraak van Frits van der Heide:

'Wat is humor in de stripbladen? Dat is: uitglijden over een bananeschil. Het is triest, maar het is gewoon zo.'

Dat is de verhaalkeuze, maar de vorm?
Buissink: We zijn doorgegaan met vervolgverhalen, dat was nog steeds een dwingende noodzaak om het zo te doen, want je moest een kontinu-element in je blad hebben, het feuilleton-element, om je lezers vast te houden. Dat is een heel oude truuk van de damesbladen en de familiebladen, ze plaatsen een paar doorlopende verhalen waardoor iemand iedere week weer die ekstra prikkel krijgt om het blad toch weer te kopen en niet in een balorige bui tegen de verkoper zegt: ik hoef het blad niet meer, want hij wil toch effe weten hoe het met Karel afloopt volgende week.

Je bent niet de formule van Kuifje met lange afleveringen van een vervolgverhaal gaan nadoen.
Buissink: Nee, dat zijn we niet gaan doen. Er was malaise in de

bladen op dat moment, dat wist iedereen. Je kon doen wat je wilde, maar Sjors, dat toch echt goed op de formule zat in die tijd, zakte en zakte maar; er was iets wezenlijks mis met de jeugdbladen. Het is niet helemaal toevallig dat dat samenviel met de opkomst van de televisie en de hernieuwde belangstelling voor film, dat heeft geloof ik allemaal met elkaar te maken. Toen hebben we op een gegeven ogenblik gedacht: dat pak vervolgverhalen is te groot, die kinderen moeten veel te veel intriges onthouden en veel te veel details. Dat is een onmogelijke opgave voor die kinderen. Daarnaast had je dan in de winkels dat mooie album liggen, waarin je om zeven uur begint te lezen en om negen uur goddome al weet hoe het afgelopen is; dàt is mooi! In zo'n blad hakken ze dat allemaal maar in zuinige mondjesmaatmoten, krenterig gedoe! Wat moet je dan gaan doen? Grote brokken verhaal geven, zodat ze in drie weken door het verhaal heen zijn? Maar dan kun je elke week in je blad maar een paar verhalen zetten en welke verhalen moet je dan kiezen? En als je een verhaal van een bepaalde held

hebt gehad, krijg je minstens een half jaar niets meer van die held, zodat die held uitsterft in de gedachtenwereld van de lezers. De laatste oplossing die ik toen gevonden heb - maar toen stond ik al op weggaan - was om een stripvervolgverhaal echt te blijven zien als een feuilleton, maar dan minder vervolgverhalen per week te publiceren. Je kunt wel in acht pagina's een spannend verhaal vertellen, maar dan is het verhaaltechnisch erg moeilijk om een echt goeie spanning op te bouwen, je kunt nooit eens lekker breed je verhaal uitspinnen. Ik vind zelf een verhaal van zestig pagina's prettiger dan een verhaal van vierenveertig pagina's. Maar de lezer wil daar geen half jaar over doen en ook de tijdspanne waarin dat verhaal zich afspeelt is niet meer evenredig met de tijd waarin je het leest: het gaat enorm irriterend werken als je iets leest dat in drie dagen gebeurt, terwijl je daar goddomme een half jaar over doet. Dat kan met In de Ban van de Ring wel, daar kun je rustig een jaar over doen, maar daar staat ook zo verschrikkelijk veel in. Ga daar maar eens een stripverhaal van maken. . .

Als de lezers iedere week een stukje van een verhaal krijgen, kan dat juist enorm tot de spanning bijdragen. Zouden ze dat niet meer willen?
Buissink: Ja, dat is de feuilleton. Daar geloof ik ook wel in, je zou in zo'n formule altijd de feuilleton moeten hebben, het vervolgverhaal, de strip die dóórgaat. En daarnaast krijg je dan nog de kontinuïteit doordat je iedere week dezelfde figuren op laat draven, dat is een vriendenkring voor je aan het worden, die je iedere week wilt terugzien. Dat is ook altijd het streven geweest bij Pep en Sjors; dat is vaker afgestoten op technische onmogelijkheden dan op onwil.

Pep heeft dus een periode gehad dat er vier of vijf pagina's van een verhaal werden gepubliceerd. Dat hing een beetje in tussen de oude formule en de formule van Kuifje.
Buissink: Ja, grotere brokken pakken, zodat je wat minder verhalen krijgt, de lezer hoeft niet zoveel plotjes meer te onthouden en je kunt een verhaal even lekker dóórlezen, je bent niet na twee pagina's weer uitgelezen. Maar dan krijg je weer de moeilijkheid dat de tekenaars niet meer dan twee pagina's per week kunnen afleveren en dan moet je een stripfiguur weer een half jaar droogleggen, totdat er weer een nieuw verhaal is, dat je met een rotvaart, in een week of tien, uitpubliceert.

Werd er bij het maken van de verhalen ook van uitgegaan dat het in afleveringen van vier of vijf pagina's werd gepubliceerd, wat betreft de cliffhangers en rustpunten?
Buissink: Nou, daar zijn we altijd erg slordig in geweest, moet ik zeggen. Dan moet ik de hand in eigen boezem steken. . . Het was wel bekend, maar we hebben het ons te weinig gerealiseerd bij het maken. Het houdt ook een beetje verband met het in twee werelden leven van een stripbladredaktie en de stripmakers; ze zijn allebei al die jaren met iets verschillends bezig geweest. De ene groep was bezig met het realiseren van de droom die door Hetty was voorgetoverd: als je een goede strip tekent word je rijk; en de andere groep was bezig het blad te maken. Het stadium dat daarover heel volwassen en technisch gepraat kan worden, was toen nog niet bereikt; ik weet niet of het nu bereikt is. Een tekenaar leverde wel eens een idee in en dan werd er gezegd: goed, werk het uit, maar een dialoog tussen de redaktie en de stripschrijver en -tekenaar

werd altijd gezien als een bemoeienis of een betutteling van de redaktie. En aan de andere kant, als de redaktie luisterde werd er gezegd: ze zijn niet helemaal ter zake kundig. Dat was misschien ook wel zo, maar ja, wat meer begrip voor het feit dat dit een heel jonge tak van uitgeeftechniek is, had echt wel mogen bestaan. Het is in Nederland nog iets dat hardstikke groen is. Als je in Engeland gaat kijken waar ze sinds 1898 of zoiets al stripbladen uitgeven, daar zijn deze dingen al lang geen punt van diskussie meer. Er zijn hier nog wel vage plannen geweest voor een soort redaktieraad tussen tekenaars en redakteuren, maar dat is nooit van de grond gekomen, want de vrees bestond dat het zichzelf-manifesteren van de

tekenaars dan weer het redaktiedoel zou worden en dat je dan twee kampen krijgt. En als je een blad wilt maken dan moet je niet twee kampen hebben, je bent met zijn allen iets aan het maken en je moet dan de lezertjes willen plezieren en niks anders, hoe vernederend dat soms ook is. Het kan verdomd vernederend zijn, als je moet afdalen naar het niveau van je lezertjes; als je als erudiet man kinderlijke taal moet gaan zitten uitslaan kan dat heel frustrerend voor je zijn. Na een tijdje groei je er overheen, dan weet je: het is een vak, dat je moet leren. Je moet leren iemand anders zijn taal te spreken, ingewikkelde dingen toch simpel uitleggen; dat is op zich erg interessant, maar moeilijk.

Aan die frustratie wordt het teruglopen van Pep nog al eens geweten. De tekenaars willen heel mooie dingen maken, maar ze moeten kinderwerk leveren.
Buissink: Daarvoor zou zo'n eksperimenteel blad nou juist erg goed geweest zijn, het neemt de frustratie weg. Laat zo'n vent zich één keer in de maand helemaal binnenste buiten keren, dan kan hij de rest van zijn werk beschouwen als een vàk. Je kunt nu eenmaal met je hobby geen geld verdienen, dat is een heel trieste konstatering, maar het lukt maar heel weinig mensen. Dat is weer de erfenis van Hetty geweest, dat idee dat je met lekker doen waar je zin in hebt veel geld kunt verdienen. Dat is een droom die je met beide handen vastgrijpt en je weigert

te geloven dat het niet zo is. Als iemand dan tegen je zegt: Joh, je moet gewoon een vàk beoefenen, dan zeg je: ach joh, laat mij nou maar. . . Nou generaliseer ik natuurlijk enorm, er waren uitzonderingen, er waren mannen die jarenlang onder het kommerciële regime van Toonder hadden gewerkt en ook niet beter wisten. Ik had over dit soort problemen nooit moeilijkheden met een man als Jan Steeman. Je kunt dat uitleggen als karakterloosheid, maar voor mij is hij iemand die zo goed mogelijk een vak probeert te beoefenen. Met hem kon je gewoon een plot doorpraten. Als je zei: dit willen de lezers niet, dan aksepteerde hij dat, hij deed daar nooit moeilijk over. En zo waren er meer.

Nu komen we op het punt dat je zelf ook strips geschreven hebt.
Buissink: Ik heb niet zo gek veel geschreven, maar ik heb wel ontzettend veel geplot. Sjors en Sjimmie heb ik lijfelijk geschreven en voor de rest heb ik aan de wieg gestaan van een heleboel plots, doordat er vaak plotvergaderingetjes gehouden werden en daar heb ik ideeën geleverd en dingen op een spoor gezet. Voor mezelf heb ik het gevoel dat ik ontzettend veel geschreven heb, maar dat is helemaal niet zo.

Hielpen veel redaktieleden bij het schrijven en plotten?
Buissink: Nee, ik heb niet de indruk dat het een dagelijkse bezigheid was.

Vind je dat het tot de taak van de redaktie behoort?
Buissink: Ja, tot de taak wel. We hebben het geprobeerd en gestimuleerd. Jan de Rooy bijvoorbeeld ging een dag naar een tekenaar om te plotten, maar op dat moment gaat het fout. Want wat gebeurt er? Die twee jongens zitten elkaar een beetje op te naaien, ver weg van de Spaarnestad, ver weg van Oberon, ver weg van kommerciële woelingen, ze hebben een gezellige middag en het wordt steeds gekker, maar die lezers zien ze halverwege de middag al niet meer staan. Dat is het allermoeilijkste bij het maken van bladen: je moet je konstant konsentreren op die lézer, je moet vergeten wat je eigen interessen zijn, die zijn op dat moment helemaal niet belangrijk meer. Misschien is dat frustrerend, maar het is de enige manier om het vak te beoefenen.

Kan dat bij kreatief werk wel helemaal?
Buissink: Kreativiteit hoeft niet te betekenen dat je geen beperkingen hebt. Je hebt al de beperkingen van het vlakke papier, je hebt de beperking dat het niet beweegt, dat er geen geluiden bij zitten, je hebt duizenden beperkingen. Maar ik heb zelf gemerkt dat, als je die beperkingen eenmaal geaksepteerd hebt, daarbinnen nog zoveel ruimte voor kreativiteit is. . .
Je kunt een hoop dingen bedenken waarvan je zegt: dat is te moeilijk, dat begrijpen ze niet. Maar dan hoef je het niet meteen af te kappen, dan moet je het gaan vertalen op een ander niveau: je kunt ingewikkelde dingen met een handomdraai versimpelen, zodat iedereen het begrijpt. Want het meest fundamentele wordt door iedereen hetzelfde beleefd. Verhalen brengen emoties over, je bent een goed verteller als je emoties overbrengt. En iedereen, of die nou arm is of rijk, heeft hetzelfde pakket emoties; dat merk je in tijden van rampen, dan is het helemaal niet belangrijk of iemand een ton op de bank heeft of dat hij gestudeerd heeft, hij

heeft hetzelfde verdriet als iemand anders. Je moet dat ook kunnen toepassen bij het maken van stripverhalen.

Je vindt dat dat de grootste fout is van een aantal tekenaars, dat ze op hun eigen niveau willen blijven staan en het niet naar beneden toe willen vertalen?
Buissink: Ja, een beetje elitaire opstelling. Als je voor een blad als Pep of Sjors werkt, weet je van tevoren dat je niet met iets elitairs bezig bent, dan werk je voor een groot publiek en dan nog voor kinderen, hoe oud zijn die lezers helemaal? Dat betekent niet dat je lullig tegen ze moet gaan doen, helemaal niet, integendeel, maar je moet wèl hun taal spreken. Je moet niet Nieuw-Grieks tegen ze beginnen te kletsen, want dan begrijpen ze je echt niet meer. Dan kan het wel zijn dat je toevallig Nieuw-Grieks hebt gestudeerd, maar dat is dan pech gehad voor jou, want daar heb je toevallig niks aan.

Vind je dat De Vrije Balloen de funktie van afreageerblad voor de tekenaars zou kunnen hebben?
Buissink: Ja, zeker. Als ik Oberon was, zou ik de Vrije Balloen verschrikkelijk toejuichen. Ik geloof ook wel dat

ze dat doen, het is dan wel allemaal een beetje in een plagerig, pesterig sfeertje getrokken, maar dat is niet zozeer gebeurd door de redaktie van de Vrije Balloen, als wel door de aasgierachtige elementen in de pers. De tekenaars kunnen in de Balloen een zootje frustraties kwijt, maar toch zullen ze er op een dag achterkomen, dat je het ook in dàt blad niet meer haalt als je Nieuw-Grieks gaat praten. Maar toch kun je een aantal dingen doen die je in een stripblad moreel niet mag. Zo leek mij een prachtige voorplaat voor Sjors: Steven Sterk die een boom ompist, of Steven Sterk die zijn tweehonderdste schooljuf bevredigt. Maar dat kon ik natuurlijk niet brengen, dat was mijn frustratie.

Er is bij een aantal tekenaars toch kennelijk een duidelijke weerstand tegen het kommerciële aspekt. Ze willen zich helemaal niet aanpassen.
Buissink: Tja, ik weet het niet. Strip kàn kunst zijn, maar het hoeft niet. Het is niet zo dat iedere strip kunst is. Als je kunst wilt brengen moet je naar een museum of zo, dan moet je niet in een commercieel stripblad gaan zitten. Als je kunst wilt maken dan moet je van tevoren al inkalkuleren dat er niet veel mensen zijn die het willen lezen; en als je het dan tòch kwijt moet, dan moet je je maar moedeloos achter je tekenbord zetten . . . Maar dan

mag je geen enkele kommerciëel bedrijf verwijten dat ze het niet willen kopen.

Toen jij bij Pep ging werken, werd er toen door de direktie een zekere scheiding vooropgesteld tussen Pep en Sjors, waar je je aan te houden had?
Buissink: De bladen hadden een verschillend bladkarakter: Pep was wat harder, wat realistischer, wat puntiger en Sjors was wat oubolliger, wat gezelliger; er zat natuurlijk ook een leeftijdsverschil in. Ik geloof ook dat het goed was een dergelijk leeftijdsverschil te handhaven, je kunt niet dezelfde strips aan een kind van acht en een kind van veertien verkopen. Een kind van veertien is al bijna geen kind meer, hij heeft al weet van meiden, hij heeft wel eens een kapotje gezien, hij leeft in een andere wereld. Een kind van acht vindt Bobo nog wel een beetje mooi, maar hij heeft toch liever wat anders. Dat is niet één leeftijdsgroep en dan ga je de fout maken dat je zegt: maar het zijn toch allemaal strippies? Je kunt niet de hele Nederlandse jeugd op één hoop vegen en zeggen: nou, hier heb je je bakje voer. Toen ik er zat werd die scheiding zoveel mogelijk doorgevoerd: dit is een Pep-verhaal en dit is typisch een Sjors-verhaal. Bijvoorbeeld, toen we Corentin kregen, werd dat min of meer door de Pep-redaktie geclaimd, maar ik zei: sorry jongens, dit is volgens mij meer een Sjors-verhaal. Corentin heeft een beetje dat aureooltje van een klassieke strip en klassiekers hoorden volgens de redaktie in Pep thuis. Nou, sorry hoor, klassieker of niet, ik vond dat die strip veel meer op zijn plaats was in Sjors. Dat is vaak de moeilijkheid met buitenlandse aankopen, die strips zijn voor een ander blad gemaakt en dan moet je maar het geluk hebben dat het in jouw blad past. Zo weet ik bijvoorbeeld niet of Guust wel een op en top Sjors-verhaal is. Maar we hadden Guust voor Sjors gepakt toen er nog geen sprake was van enige fusie en Guust was van Sjors en iedereen moet daar met zijn poten van afblijven. Toen we eenmaal met Pep samengingen, was Guust al zo in Sjors ingeburgerd dat we hem niet meer konden afbreken en overhevelen naar Pep. Maar eigenlijk was het een Pep-figuur.

Toen jij bij Pep begon, hoe vond je toen de verhouding tussen buitenlands materiaal en eigen materiaal?
Buissink: Bij Sjors had ik het allemaal in eigen hand gehad en daar was het wel in evenwicht. Dat was bij Pep ook het geval, maar dat is een probleem dat zo enorm is verweven met ekonomische faktoren, je kunt een blad niet laten draaien op alleen maar eigen produktie. Je krijgt ook het nare bijverschijnsel dat, als er een eigen produk-

tie komt, iedereen zo hoognodig een eigen karakter aan zijn strip moet geven en dan wordt het weer zo erg het geestelijk eigendom van een tekenaar, waardoor de lezer weer volledig vergeten wordt. De uit het buitenland gekochte strips waren in de meeste gevallen suksesvoller dan de eigen produktie.

Maar je koopt altijd de toppers uit het buitenland, dus dat ligt wel voor de hand.
Buissink: Ja, je koopt de toppers uit het buitenland, je hebt geweldig veel keus, dus je zoekt er het beste uit. Dat zijn dan geheide suksessen. Als je dan toch zelf wat wilt produceren, dan zou je eigenlijk dat werk moeten imiteren, maar dan verlies je het wezenlijke van een eigen produktie. Je wilt juist het eigen element er in brengen, je wilt juist niét imiteren. Dat is de paradoks die er in gaat zitten. Dat is de verschrikkelijke verleiding die er voortdurend is: we willen zo graag origineel doen, maar dan blijft het gevaar loeren dat het zó origineel is, dat het onherkenbaar wordt. Neem bijvoorbeeld Fred Julsing, hij maakt tamelijk onleesbare strips; razendknappe tekeningen, maar té knap. Voor iemand die niet getraind is in het lezen van dat beeld is het een chaos. Het is natuurlijk vreselijk frustrerend voor iemand die zulke knappe tekeningen kan maken, dat hij dat allemaal achterwege moet laten in zijn strips. Zo nu en dan zie ik een kommercieel stripje van hem, een reklamestripje, en dan kan hij het in enen wél. Hij heeft dan waarschijnlijk gedacht: nu verkoop ik mijn ziel wel een beetje, maar ik heb geld nodig, dus wat kan het mij ook schelen, ik maak dat stripje wel. En dat is nou eigenlijk de mentaliteit die je ook moet hebben voor het maken van een grote publiekstrip. Het klinkt allemaal misschien een beetje verwijterig, maar er is een groeiproces gaande in Nederland dat we er heel langzaam achter komen dat het een vàk is, dat het een kommerciële aangelegenheid is. Het is triest, maar het is waar.

Wat denk je dat Eppo gaat doen? Geef je het blad een goede kans?
Buissink: Ik ben eigenlijk schandalig slecht op de hoogte van hoe het er precies uit gaat zien. Wat ik er van gehoord heb, is het de zoveelste keuze van wat iemand op een bepaald moment de beste strip vindt. Ik zie er geen wezenlijke veranderingen in, ik zie er geen wezenlijk nieuwe techniek in om mensen via een blad te amuseren. Dat is wat er zou moeten gebeuren en dat is ook de inhoud van mijn vroegere voorstellen: ik realiseer me heel goed dat dit een tijdschrift is en een tijdschrift heeft zijn heel eigen, specifieke mogelijkheden. Een blad is niet iets als een roman, die je in de winkel kunt kopen, aan stukken scheurt, daar een kaftje omheen doet en dat in porties bij de konsument brengt. Op zo'n manier krijg je een verzamelwerk, zoals Bericht van de Tweede Wereldoorlog of De Gezinsatlas of weet ik veel. Het is een blàd, je moet het elke week lezen, elke week moet er een hoofdonderwerp zijn met ditjes en datjes er omheen. Maar nu gaan we weer een zootje boeken uit elkaar scheuren, bandje er omheen, klaar! Ik weet niet zeker of het zo is, maar dat is de indruk die ik er van krijg; het enige waar over gepraat is, is wèlke boeken we aan stukken scheuren. Maar je moet helemaal geen boeken aan stukken scheuren. . .
Donald Duck heeft natuurlijk een gouden formule, dat is een schitterend voorbeeld van hoe het zou moeten: een hele familie van ingeburgerde figuren, met korte verhalen en een feuilletonnetje er in.

Je zou dus eigenlijk een soort nieuwe Toonderstudio's op moeten richten van mensen die met elkaar aan dezelfde strips werken?
Buissink: Ja, als je dan zo'n soort broederschap zou kunnen bereiken, was je al een stap verder. Belgische tekenaars beschouwen dat als de normaalste zaak van de wereld. Roba gaat drie weken met vakantie en Peyo neemt het even van hem over en omgekeerd; dat is geen enkel probleem. Ik heb destijds gezegd: het meest ideale weekblad ter vervanging van Sjors is een blad waarin je een stuk of acht gagstrips zet, van één tot vier pagina's, en je zet er een feuilleton in, die eigenlijk een beetje uit het blad lijkt te vallen. Daarnaast moet je als opvolger van Pep een blad maken met een paar spannende strips van zo'n twintig pagina's en daartussenin een paar gagstrips.

Eppo gaat nu weer terug naar korte afleveringen van vervolgverhalen, maar wel elke week dezelfde figuren. Denk je dat deze vorm haalbaar is?
Buissink: Ik geloof het niet, want het is al jaren gedaan. In de tijd dat Pep en Sjors gestaag daalden is er ook naar gestreefd zoveel mogelijk figuren elke week terug te laten komen. Dan kun je zeggen: je hebt niet de goede figuren genomen, maar als ik nu mijn kritische bril opzet en terugkijk naar de strips die we al die jaren publiceerden, dan zeg ik: er zaten misschien een of twee minder geslaagden bij, maar daar kan het toch niet aan liggen. Je konkurreert te weinig als blàd, wat je als blad kunt doen ten opzichte van een album. Je moet het eigen karakter van het medium opzoeken, je moet ook niet op de tv een vent neerzetten die een boek voorleest, dat is vervelend. Ze hebben het toen op de tv gedaan met De Scheepsjongens van Bontekoe; nou, niet om áán te zien. Geef die kinderen dat bóék! Het zou mij verbazen als Eppo het goed gaat doen. Het zou me echt verbazen, dan heb ik me vreselijk vergist. Dan klopt er iets helemaal niet in mijn gedachtengang, in al die jaren dat ik er over na heb gedacht, en dat zou wel een teleurstelling voor me zijn.

Rob van Eijck en Hans van den Boom

MARTIN LODEWIJK

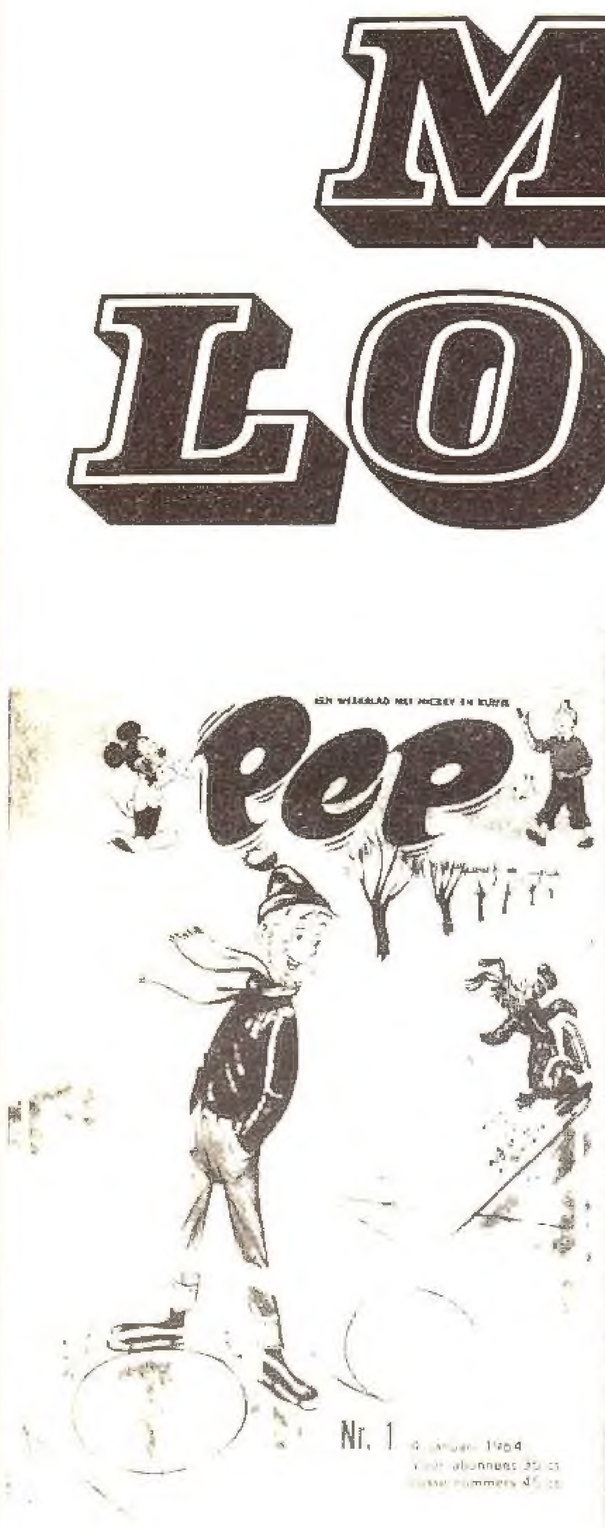

-Waarom zijn nu eigenlijk juist Frits en jij voor de organisatie van Eppo uitgezocht?
Martin Lodewijk: Uitgezocht is niet het juiste woord. In feite is het zo dat wij ons eind vorig jaar hebben aangeboden. Toen moest er in ieder geval wat gebeuren. De toestand kon zo niet blijven voortbestaan, de zaak stond op springen. Frits is er al halverwege vorig jaar bij gekomen. Hij is aangezocht om de zaak te saneren, en dat heeft hij de laatste helft van vorig jaar gedaan. Wat daarna ging gebeuren wist eigenlijk niemand. Ik heb het idee dat iedere combinatie en ieder plan wel een keer op tafel gelegd is. De geruchten waren niet van de lucht, dummies vlogen je om de oren enzo. Op dat moment kwam ik juist ook weer wat meer met de redaktie in contact. Dat contact is nooit helemaal weggeweest, al was het ten tijde van Frans Buissink wel eens zo sporadisch dat ik dacht: 'Nou, vergeet 't maar, het zit er niet meer in'. Toen Frits daar kwam dacht ik: 'Laat ik nog eens bellen met die mensen, misschien valt er nu wel een regeling te treffen'. Maar alles was toen al zo vaag geworden dat ik niet meer durfde. Ik had geen flauw idee wat er ging gebeuren. Het was in die tijd best mogelijk dat er tot een algehele opheffing van Pep en Sjors besloten werd. Dan kreeg je natuurlijk een vacuum, waarin dan misschien weer wat nieuws was ontstaan, maar je wist niet wat. Ik wist

dat Peter de Smet met dezelfde onzekerheid zat, en die heb ik toen een keertje opgebeld. Op een zeker moment hebben we besloten dat we samen naar Oberon toe zouden gaan met dit voorstel: 'we praten niet meer over Pep en Sjors, we willen graag een nieuw blad voor jullie maken'. Maar in die tijd was er nog geen enkel concreet plan of idee. Die kwamen pas tegen het eind van december, begin januari.
Nu waren Peter en ik het er alle twee over eens, dat we iets dergelijks zeker niet met ons tweeën zouden moeten opzetten, dus alleen van onze kant uit. We vonden dat daar een redakteur bij zou horen te zijn, en we hadden in Frits wel veel vertrouwen (Frits gelukkig ook in ons).
Bij Oberon was wel interesse voor onze plannen, wat mij wel een beetje verbaasde. Maar in die tijd stonden ze open voor iedere suggestie. We hebben er een middagje over gepraat en daar kwam uit dat Oberon het wel met twee, maar niet met drie man wilde doen. Peter en ik hebben toen onderling overlegd en omdat het Peter toch niet zo ontzettend interesseerde besloten we dat Frits en ik het uiteindelijk zouden gaan doen. Van daar uit heeft de huidige opzet zich ontwikkeld. Eind december kwam Fons te Marvelde bij Oberon, dat was een journalist, een tijdschriftenman, en met hem hebben we de meeste besprekingen gehad en onderhandelingen gevoerd.

BLAD

Na veel gepraat besloten we ten eerste dat we een *stripblad* zouden gaan maken, want zelfs dat stond nog niet vast. Oberon had ook kunnen zeggen: 'We gaan een jeugdblad maken met ook een of twee strips', bijvoorbeeld een Muziek-express met Asterix en Lucky Luke. Of een Revu voor de jeugd van twaalf tot vijftien. Daarna moest er over het *soort* stripblad gepraat worden. Het was ook mogelijk geweest een blad te vullen met goedkoop materiaal uit het buitenland. Dat hadden ze ook nog wel met veel tamtam de markt in kunnen duwen, maar zou, lijkt mij, niet zoveel toekomst gehad hebben. Maar op een gegeven moment was iedereen ervan overtuigd dat dit de beste manier was.

-Je had het er zojuist over dat Frits de zaak gesaneerd heeft. Wat hield dat saneren eigenlijk in?
Martin Lodewijk: Destijds waren er allerlei produkties gaande, of stonden op stapel. Frits heeft daarin een selectie toegepast: Dat kan niet meer, daar moeten we voor oppassen, zo moet het zijn. Maar ook: Wat moeten we doen als Pep en Sjors ophouden te bestaan. Hij heeft in die tijd iedereen gewaarschuwd dat er iets ging gebeuren, omdat het domweg op de oude manier niet meer door kon gaan. Toen Frits erbij kwam maakte Sjors nog een heel klein winstje, terwijl Pep al een flinke tijd verlies leed. Je moet niet vergeten dat Pep en Sjors bijna geen revenuen uit advertenties hebben. Avenue, Margriet en al die andere bestaan bij de gratie van de adver-

tenties. Als die teruglopen zie je ook die bladen ineens dunner worden. De jeugdbladen hebben uitsluitend kosten en dat betekent dat je een flinke oplage moet hebben om quitte te spelen. Bovendien gingen de opbrengsten van de albums die er af en toe waren naar Amsterdam Boek. Ieder blad moest zichzelf bedruipen. Een blad als Tina, dat bedruipt zichzelf. Donald Duck ook, daar worden duidelijk grote winsten gemaakt. Met die winsten zijn in feite steeds de verliezen van Pep betaald. Dat kan je een tijd volhouden, maar het is niet reeël. Pep en Sjors waren op het laatst vrijwel gehalveerd in abonnee-aantal. De beste tijd is zo rond 1968 à 1969 geweest. Voor Pep was dat zo vlak voor en tijdens die explosie van Nederlandse tekenaars. Ik het het nooit helemaal uitgezocht, maar volgens mij zijn de veranderingen in Pep en Sjors belangrijke oorzaken van de kentering na die tijd geweest. Pep werd steeds meer een blad waarin je niet wist hoe je werd aangesproken: als halfvol-

wassene of als kind. Van Corto Maltese tot en met Balthasar stond erin. Ik kan me voorstellen dat de lezertjes daardoor in verwarring raakten. En wat Sjors betreft: Voor 1968 was er altijd een strakke scheiding geweest tussen de twee bladen. Rond 1969 is dat naar elkaar toegegroeid. De plannen om Sjors op een jonger en Pep op een ouder publiek te mikken zijn nooit goed uit de verf gekomen. Sjors werd een beetje Pepperiger, en Pep was een beetje zijn richting kwijt, het was niet meer het vrij rechttoe-rechtaan tijdschrift dat het daarvoor was. Die zwart-wit pagina's hebben bijvoorbeeld geen goed gedaan. De lezers begrijpen niet waarom dat zwart-wit moet zijn, dat vinden ze goedkoop.

Formule

Hebben jullie met z'n tweeën vastgesteld hoe Eppo zou moeten worden?
Martin Lodewijk: In feite stond dat al vast voordat we eraan begonnen, omdat we natuurlijk van te voren al gepraat hadden om te kijken of onze ideeën wel met elkaar overeen kwamen. Dat is het eerste waar je naar kijkt. Wat we allebei wilden was een rechttoe-rechtaan stripblad. Op het ogenblik zegt iedereen dat de leesgewoonten van de kinderen veranderd zijn. Een stripblad zoals vroeger, dat zou niet meer mogelijk zijn. Nou, om te beginnen is er nog nooit een

blad geweest dat zo regelrecht strips brengt en niets anders. Je kan zeggen dat de inhoud van de strips niet wereldschokkend is, maar de formule van het blad is in zekere zin nieuw. Een tijd lang heeft Pep erop geleken, maar dan stond er altijd wel een uithaler in, of een popgroep, of een bladzijde foto's van voetballers, of een kort verhaal.
En ten tweede zeggen ze altijd: de kinderen lezen meer albums. Ja, er *zijn* meer albums. . .
Vroeger was het vaak zo dat je een blad *op zich* kocht en las. Iedere pagina vormde ook een op zichzelf staand geheel, was ook los te lezen. Een pagina Alex gaf een bepaald leesplezier, bracht een hoeveelheid informatie. Zo werd het ook gemaakt. Per week werd een bepaalde hoeveelheid stof overgebracht. Als ik naar een tweedehandswinkeltje ging om Robbedoes of Kuifje te kopen, met een kwartje mocht je er vier uitzoeken, dan bekeek je

die blaadjes afzonderlijk om te zien of er iets spannends gebeurde. Je lette er helemaal niet op of het opeenvolgende nummers waren. Ja later, als je meer geld had, dan wilde je ze compleet maken . . Ik geloof dat je weer terug moet naar die situatie waar iedere aflevering iets spannends brengt. Maar dat moet dan niet over zes pagina's uitgesmeerd worden. Dat wekt ergernis. Want essentieel geeft het niet veel meer leesplezier om meer bladzijden per keer te publiceren. Wat de schrijvers over het algemeen gaan doen is een situatie die vroeger in één pagina verteld werd nu over vier of vijf bladzijden uit te smeren. Neem bijvoorbeeld Buddy Longway: Daar staan per keer geloof ik zes of acht pagina's van in Kuifje. Maar er gebeurt op die bladzijden helemaal niets. De kinderen hebben het even vlug uit als vroeger een pagina Lefranc. Voor Eppo geloven we heilig in de regelmaat en continuïteit. Dat is voor ons bijzonder belangrijk. In principe hebben we alle strips voor twintig jaar gepland. Een stel strip komen ook inderdaad iedere week, het hele jaar door op een vaste plaats te

staan. Dat zijn Trigië of eventueel een ander verhaal van dezelfde tekenaar, Steven Severijn, Sjors en Sjimmie, Roel Dijkstra, Bollie en Billie, Blueberry en Eppo. Asterix is een strip die je plaatst als je hem krijgen kan, maar ze hebben het plan een verhaal per jaar te tekenen, dus een zekere regelmaat zit er wel in. Ook hopen we in de Asterix-loze tijd Lucky Luke te plaatsen. Agent 327 komt zo veel mogelijk terug, net als De Generaal, Tinus Trotyl, Johnny Goodbye en Kleine Pier. En verder komt er nog werk in van Carry Brugman, van Henk Kuijpers en van Jules Radilovic, dat is een joegoslavische realistische tekenaar; een beetje in de stijl van Rip Kirby.

-Hanteren jullie een bepaald schema, bijvoorbeeld een vaste verhouding tussen realistische en karikaturale strips?
Martin Lodewijk: Het is niet zo dat we een lijstje hebben met: 25% realistische strips, 50% humoristische strips en 25% dolle pret. Het is wel zo dat we een bepaalde balans willen krijgen. Wat vrij veel gewicht in de schaal gelegd heeft bij het in elkaar zetten van het blad, dat zijn de interviews met kinderen die regelmatig gehouden worden. Die tellen meer dan cijfers. Als je een jongetje ziet zeggen: Ha, fijn, dat is een geweldige strip, dan wil het er bij mij niet in dat dat nou net het enige jongetje in heel Nederland is dat die strip mooi vindt. Als dat er zó uitkomt zegt dat meer dan cijfers. Uit die gesprekken bleek dat realistische strips vrij populair zijn. Dat zie je ook in de polls van Kuifje en Robbedoes. Comanche, Buddy Longway enzo, die scoren erg hoog. Roodoog is een uitzondering, maar dat is ook zo'n geheide strip, met zo'n vakmanschap gemaakt.

-Zijn jullie vrij de cijfers te intepreteren, of wordt er van hogerhand toch wel af en toe bijgestuurd?
Martin Lodewijk: Er is nog nooit van hogerhand maar dan ook maar iets gezegd van: die staat beneden de streep, die moet eruit. Het wordt aan de redaktie overgelaten. Ook vroeger was dat zo voor zover ik weet.
De redaktie haalt een groot aantal dingen uit die enquetes. Uit die van vorig jaar bleek bijvoorbeeld dat Eppo zelf een enorm populaire strip is. Het heeft consequenties voor de strips die met kop en schouders boven de andere uitsteken, namelijk dat je erg veel moeite zal doen om die strips te behouden.

-Krijgen de tekenaars die cijfers onder ogen?
Martin Lodewijk: Meestal krijgen ze die bedoeld of onbedoeld wel onder ogen. Maar het kan erg gevaarlijk zijn. Op een gegeven moment zegt het niet zo erg veel of jij een zeven of een zes haalt in plaats van een acht. Dat zegt niets over de wenselijkheid van jouw strip in het blad. Wie zegt dat iedere strip 100% populair moet zijn? Het zou geweldig zijn als tekenaars, en ik praat dan ook over mezelf, die cijfers inderdaad op de juiste manier konden interpreteren; als een tekenaar inderdaad kon zeggen: met dat verhaal haalde ik een zes, en met dat andere een acht. Waarom zou ik daar die acht gehaald hebben?
Maar de enige manier waarop wij tekenaars reageren is volledig neurotisch: Lieve God, een zes! of Haha, een acht, prima. Je reageert ontzettend persoonlijk. Als redaktie moet je wat doen aan de enorme uitschieters naar beneden. Er zijn strips geweest die voor de lezers een voortdurende ergernis vormden. Met die cijfers kan je dan naar de auteurs gaan en erover gaan praten. Zij doen kennelijk iets fout, maar wat? Met wat meer contact over en weer is dat misschien op te lossen. En dat is in het verleden te weinig gedaan.

Leeftijd

-Er is vermoedelijk wel een bepaalde leeftijdsgroep waar Eppo op mikt?
Martin Lodewijk: Officieel wel, vermoed ik. Maar we tillen daar niet zo zwaar aan. Het is duidelijk dat we niet een blad maken dat gericht is op zeventienjarigen, of op achtjarigen. Ons ideaal met Eppo is weer de oude slogan van Kuifje: het blad voor de jeugd van zeven tot zevenenzeventig jaar. Ik

bedoel, het moet een blad zijn dat ik nu nog graag zou willen lezen. En wat dat betreft zie ik mijzelf als een soort gemiddelde lezer. Ik ben echt vrij kinderachtig op dat gebied. Het moet een blad zijn waar ook de wat oudere lezers zich niet voor generen. Niemand geneert zich ervoor om Asterix te lezen, ook kinderen van tien niet. Je moet geen verhalen brengen die voor een kind van tien, twaalf totaal onbegrijpelijk zijn, maar je moet ze vooral ook niet onderschatten.

Is het niet een vreemde situatie dat je nu zelf ook voor Eppo tekent?
Martin Lodewijk: Dat is precies dezelfde situatie als, laten we zeggen, Rinus Ferdinandusse of Martin van Amerongen, die ook in hun eigen blad schrijven. Er is een afspraak dat Frits autonoom vetorecht heeft over mijn werk. Als ik over de schreef ga kan Frits mij op mijn vingers tikken en dan heb ik gewoon niets te vertellen. Ik heb hoogstens wat meer kans er toch nog doorheen te glippen, maar dan word ik achteraf op mijn vingers getikt. Ik kan bepaalde dingen nu eenmaal niet doen, hoe graag ik het ook zou willen. Ik kan bijvoorbeeld niet onder drie schuilnamen het hele blad vol gaan schrijven, vooropgesteld dat ik het zou willen. Dat mag niet, vind ik, dat kun je niet brengen.

- En het blijft ook zo dat als blijkt dat de strips van Lodewijk unaniem als knudde worden ervaren je net zo hard aangepakt wordt?
Martin Lodewijk: Ja, net als andere strips aangepakt worden, en voorzover ze dat worden. Dat zou natuurlijk wel ontzettend pijnlijk zijn. . .
Dan zal ik ook de volwassenheid en de gemoedsrust en de karaktervastheid moeten kunnen opbrengen om te accepteren dat, in het ergste geval, mijn strips eruit moeten. Maar of me dat zou lukken weet ik niet, hoor.

-Ben je niet bang dat het door jou gewenste overleg tussen tekenaars en schrijvers en redaktie al vanaf het begin de mist ingaat? Je komt gauw in

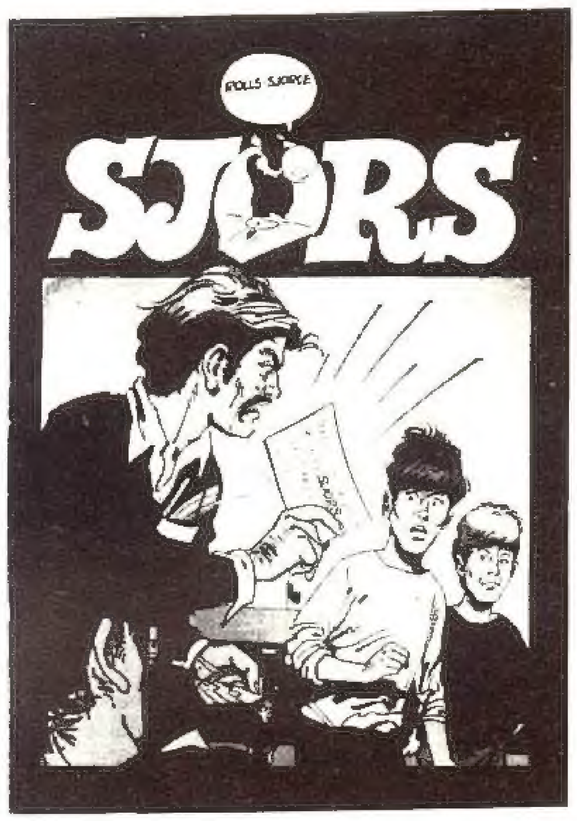

tijdnood, en dan valt er weinig meer te praten over het binnengekomen werk.
Martin Lodewijk: Er is natuurlijk een grens aan wat je kunt veranderen. Je kunt niet zeggen: We hebben hier zes pagina's en die moeten over. In de aanlooptijd van Eppo hebben we met een aantal mensen nogal intensieve gesprekken gehad. Op een gegeven punt moet je de rest maar in de handen van de Heer laten. Je kunt niet als een soort dreigende figuur over de schouder van de

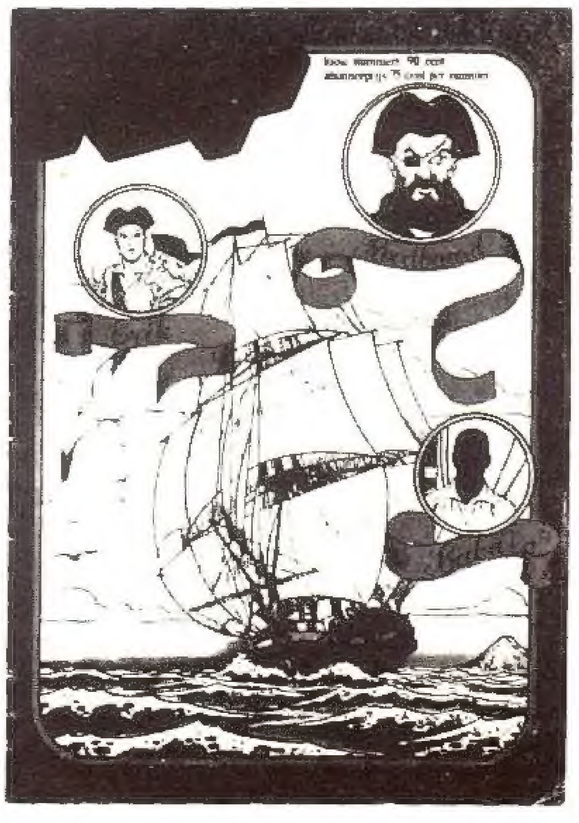

tekenaar of de schrijver gaan meekijken. Waar we nu mee gestart zijn, dat zijn dingen waar we vertrouwen in hebben, waarvan we verwachten dat het een bepaalde kant uitgaat. Met de strips die er nu instaan moeten we met eventueel bijsturen kunnen volstaan.

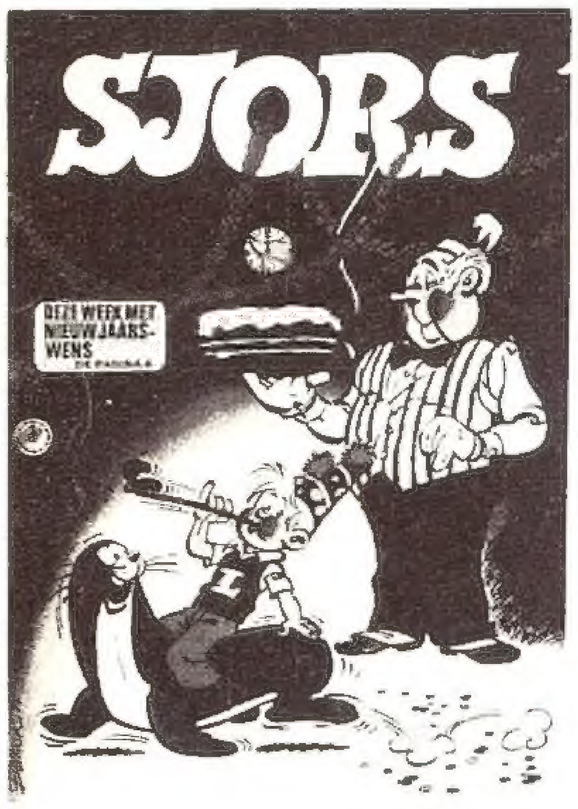

-Wordt er van V.N.U.-zijde nog veel gedaan om de start van Eppo zo goed mogelijk te laten verlopen?
Martin Lodewijk: Dat gaat nu gebeuren. Om te beginnen zijn de albumuitgaven nu bij Oberon ondergebracht. Dat betekent dat er nu ook regelmatiger en beter albums uitgebracht gaan worden. Het betekent niet dat *alles* in album uitgebracht wordt, en het betekent ook niet dat alleen de topstrips in album komen. Voor het volgend jaar zijn er een stuk of tien gepland, geloof ik. De bedoeling is ook, dat de albums op de markt blijven, dus niet zoals bij Amsterdam

Boek, dat een uitgave in drie maanden uitverkocht moet zijn.

-Wat verwacht je met Eppo?
Martin Lodewijk: De problemen liggen, heb ik het idee, voor ons hoofdzakelijk op het technische vlak. De pro-

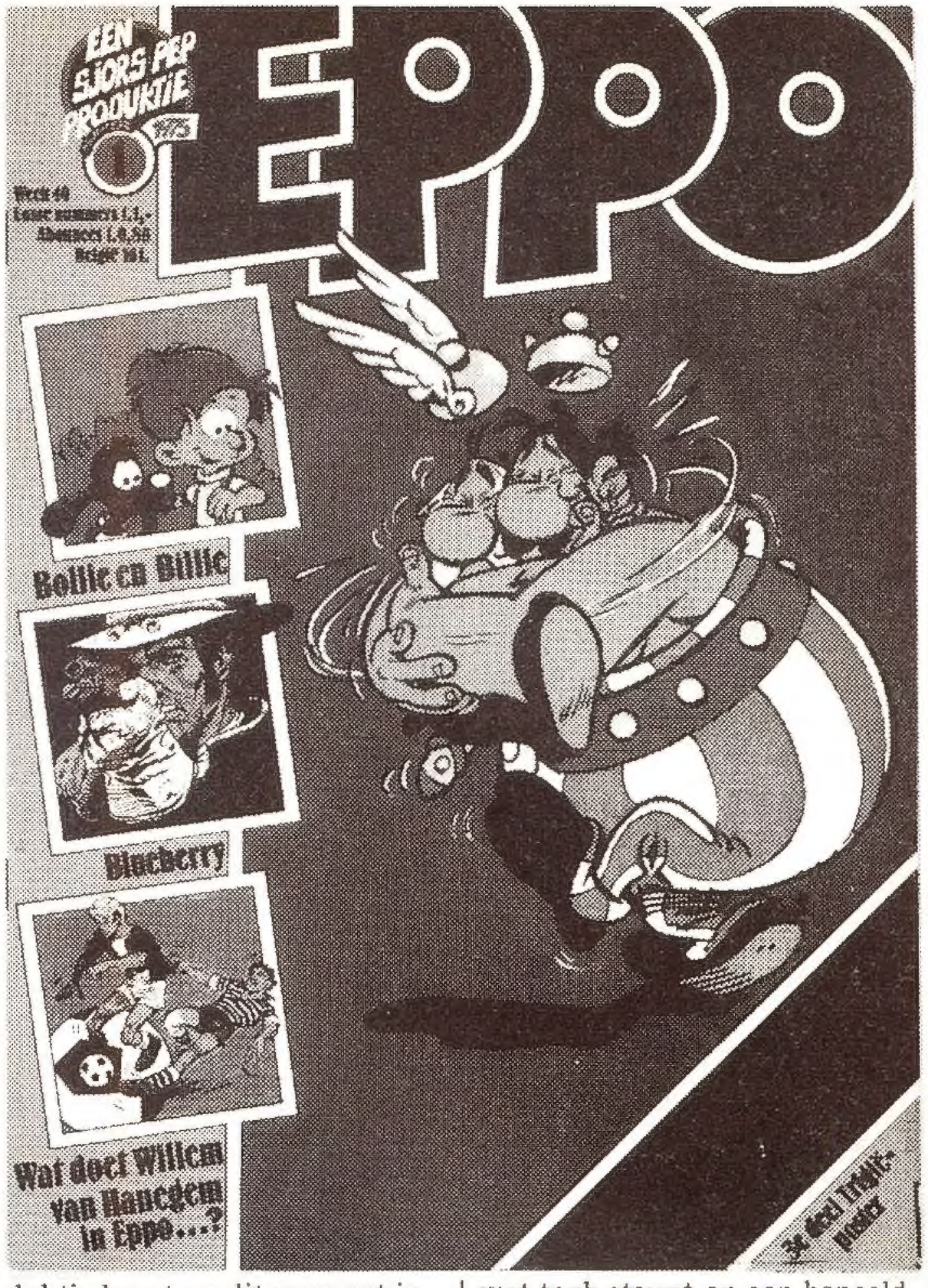

duktie loopt op dit moment in sommige gevallen gewoon moeizaam. Maar de formule van het blad staat volgens mij borg voor een grote acceptatie. Ik verwacht dus dat het blad goed gaat lopen, dat er een bepaald platform komt, zoals Donald Duck dat heeft en waar wat fluctuaties in zitten, maar wat toch steunt op een bepaald stabiel aantal lezers. En daarbuiten is alles mogelijk: Kleinere, grotere, duurdere, volwassener uitgaven enzovoorts. Maar er zal dan eerst een platform moeten zijn. Je kunt wel even, maar niet altijd op Donald Duck en Tina blijven steunen.

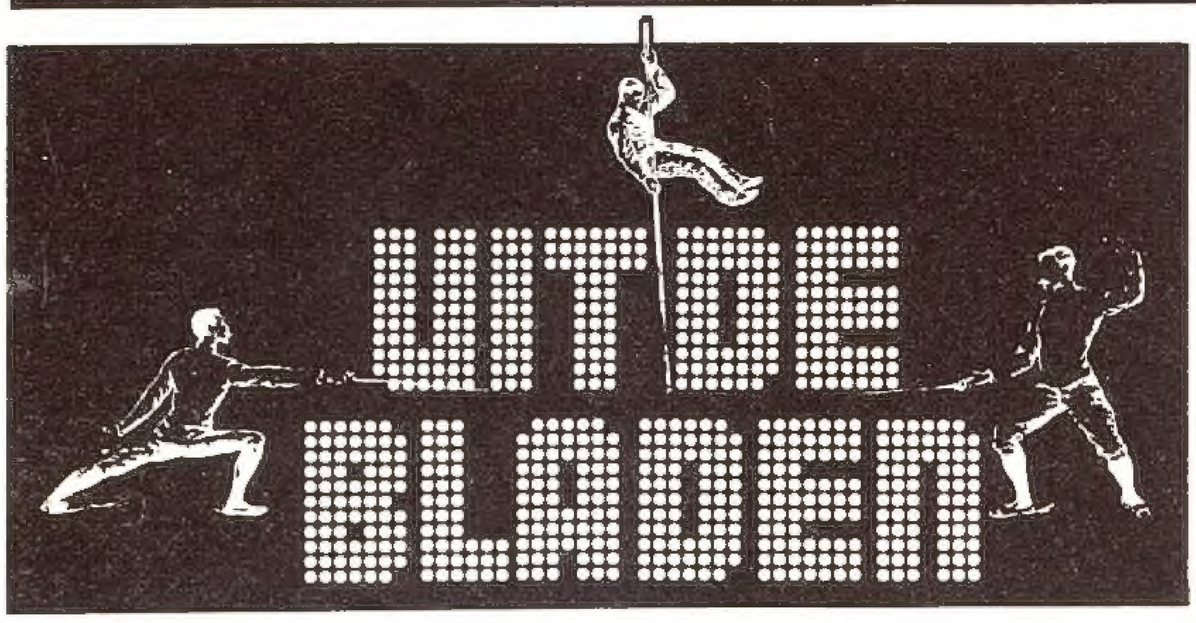

FILMREGISSEUR FRIEDKIN KEERT TERUG NAAR DE TV . . .

LOS ANGELES - William Friedkin, wiens laatste films behoorden tot de succesvolste van deze tijd, gaat terug naar zijn oude stiel, de televisie. Friedkin is de man die 'The French Connection' en 'The Exorcist' heeft gemaakt en daarmee in het vak zijn naam en zijn fortuin heeft gevestigd.

Toch wordt hij weer tv-man en het eerste wat hij gaat doen is een film maken die 'The Spirit' heet, twee uur duurt en is gebaseerd op stripverhalen van Will Eisner.
Tekeningen hebben altijd een sterke invloed op Friedkin gehad. Hij toonde een stripverhaal van een man die nagezeten wordt door een stadstrein op een baan hoog boven de straat. 'Dat heeft mij m'n ideeen over 'The French Connection' gegeven'. The Spirit gaat over een officier van justitie, die gedood en begraven wordt, maar door het toedienen van een geheimzinnig soort gas weer tot leven komt. Hij verkiest dan 'de anonimiteit van wettelijke dood' om in stilte voort te gaan met zijn strijd tegen de misdaad. 'Hij is een soort van hedendaagse Don Quichote', aldus Friedkin, 'een kwetsbare held die niet altijd slaagt. Zijn Sancho Panza is een negerjongen van 12 jaar die Ebony heet. Toen Friedkin zich akkoord verklaarde de film te maken wilden zijn opdrachtgevers eigenlijk dat het een serie zou worden. Alles is tegenwoordig in de televisie gericht op series, maar dat interesseert me niet' zei hij.
(uit De Gelderlander 2-8-'75)

2.000 NIEUWE WOORDEN OP EEN RIJTJE

De taal is altijd in beweging. Nieuwe woorden komen erbij en ook wordt onze taalschat vaak vanover de grens 'verrijkt'. Dr. Riemer Reinsma, redacteur van Elsevier Nederland, heeft de leiding gehad bij de samenstelling van *Signalement van nieuwe woorden*, een W.P. Woordenboek van 2000 neologismen. Dat zijn nieuwe woorden of oude woorden die een nieuwe betekenis krijgen of nieuwe uitdrukkingen gaan vormen. U kent ze allemaal: denkraam, hardmaken, een stuk communicatie, jet-set, benatten, mailing, toestand en ga zo maar door.

Er komen aardige zaken aan het licht: zo is het woordje denkraam afkomstig van Marten Toonder die het het eerst in 1950 gebruikte in de betekenis van verstand, brein, geest. In 1971 gebruikte Foudraine het in de zin van het kader waarbinnen iemands denken verloopt en zo is gebleven. Een handig boekje waarop de lezers kunnen reageren met verbeteringen en geconstateerde missers, zodat de herdruk weer volledige wordt.
(uit A.D, juni 1975)

STRIPBOEK NAAR TEKENFILM

Van het stripboek *300.000.000* dat de Internationale Arbeidsorganisatie ILO gebaseerd heeft op de tekenfilm van Bjorn Frank Jensen, is nu bij Het Spectrum ook een Nederlandse vertaling verschenen. Gezien de uitvoering is de prijs

van f 6, redelijk te noemen. Toch merkwaardig, dat een strip, die, zij het eenvoudiger uitgevoerd, in alle andere landen kosteloos wordt verspreid (zie nbf-bulletin 145), hier geld moet kosten.
(uit: NBF Bulletin sept. '75)

Uit PROMOTS een selectie stellingen samengesteld door 't Sociaal Wetenschappelijk Instituut:

De figuur van professor Prlwytzkofsky in de strip van Heer Bommel en Tom Poes wekt bij de lezers - en met name bij de oplettende lezers - ten onrechte de indruk dat de chemicus een solitair opererend en maatschappelijk ongeëngageerd persoon zou zijn. Deze en soortgelijke voorstellingen oefenen een negatieve invloed uit op de keuze van de chemie als studierichting.

dr.ir.J.J.M.de Goey
TH delft

Een oude natuurwet, die de meer geschoolde lezertjes wel zullen kennen: 'Geld trekt geld aan. Als men weinig heeft, zal men het kwijt raken aan iemand die meer heeft en als men veel heeft, komt er steeds meer bij'.
Dr. h. c. Ollie B Bommel, Geld speelt geen rol, 1968 p. 168.
(Sindsdien bekend als 'De stelling van Heer Bommel')
(een heer van stand heeft geen nummer)

dr.h.c. O.B.Bommel
R.U. Rommeldam

Aan het roemruchte verhaal van heer Bommel zijn nog veel meer stellingen te ontlenen. (W.J.Berger, Proefschrift Nijmegen 1968; stelling 15; C.C. Veerman, Proefschrift Delft 1968, stelling 6; H.H. Frese, Openbare Les Leiden 1968, 18, 19.)

dr.W.Herstel
RU leiden

Als het stripverhaal 'Heer Bommel' steeds op een bepaalde pagina van de krant werd geplaatst zou dit elke dag veel zoektijd besparen.

dr.ir.C.C.Veerman
TH delft

Heer Ollie B. Bommel zal steeds meer miskend worden, daar het aantal zijns gelijken gedurig zal afnemen.

dr.P.G.Bekkering
KU nijmegen

De Nieuwe Rotterdamse Courant behoort in het belang van de lezers, die krantenknipsels verzamelen, een duidelijke politiek te voeren t.a.v. de achterzijde van het Tom Poes-stripverhaal.

dr.J.L.P.A.Gerold
LH wageningen

Wat aan het dagblad Trouw met name nog ontbreekt is een stripverhaal dat ook volwassenen duurzaam vermag te boeien.

dr.P.C.B.Bos
VU amsterdam

De uitroepen 'Eh, dinges' en Je vibreert niet, makker' van meester Terpentijn zijn voor de oplettende lezertjes typische uitingen van het eigentijdse verschijnsel dat de intermenselijke communicatie steeds moeilijker wordt.

dr.R.R.Kossmann
RU leiden

RUBRIEK nr. 3, een extra dik nummer van 24 pagina's waarin artikelen over Don Wright, filmpionier David W.Griffith, strip uit de beginperiode en een groot aantal goede rubrieken. Dit 3e nummer van Rubriek is tevens het laatste. De redaktie van het blad heeft nieuwe projecten op het oog. Wij houden u op de hoogte. Prijs van een los nummer f 2,50 (inkl. porto). Giro 3183550 tnv AJ Haagsman, Haarlem

STRIPBEWUST nr.6 waarin artikelen over Tabary en Iznogoedh, Sjors en Sjimmie, de opkomst en ondergang van het striptijdschrift Pilote, de 4e aflevering van 'Nader tot Kuifje', een interview met Peer Coolen. Verder nieuws en andere lezenswaardige producten. Prijs van een los nummer f 2,– (inkl. porto). Giro 1251894 tnv C.v.Pruissen, Breda.

CISO STRIPGIDS 6. In dit nummer een gedegen bibliografisch overzicht van het blad 'Story'. Het Grootste Avonturen-Weekblad' dat verscheen van 1945-1951 en waarin enkele van de beste strips werden afgedrukt. Verder een nieuwsrubriek onder de naam stripspetters, een artikel over Robert en Bertrand, de helden uit de Vandersteenstudio's, en tot slot 'Sex in oude prentjes', de specialiteit van J.Smet. Prijs van dit prima stripfanzine dat eens in de drie maanden verschijnt f 4,95. Giro 1412138 tnv Uitg. Brabantia Nostra te Breda

WARRIOR 4. Het blad met 'heroic tales of swords and sorcery' waarin Erik the Viking', 'The Knight from Nowhere', het satirische 'Thong', 'Heros the Spartan', 'Olac the Gladiator', 'Kelpie the boy Wizard' etc. Dit alles slechts voor f 2,–. Over te maken op postgiro 2069168 tnv Paranoia, Laren (NH).

DONALD DUCK nr. 40, een extra dik nummer waarin het oude Duck-verhaal Donald Duck 'Superbom', nog wat korte verhalen maar met als grootste attracties één van Walt Disney's Silly Symphonies 'De drie Biggetjes' en Pluto in een tekenfilmavontuur uit 1935. Unieke illustraties (uit de tekenfilm) met een wat minder aardige tekst op rijm. Prijs van een los nummer f 0,90. Schrijf naar postbus 400, Amsterdam.

INFO volume 6 nummer 1. Deze uitgave bevat de complete versie van het blad Morgen nr.6 zoals hij door de hoofdredacteur Manuel van Loggem is samengesteld. Het blad is voorzien van een inleiding door Manuel van Loggem zelf. Verder verhalen van Julien C. Raasveld, Eddy Bertin, Karel Sondor, M.v. Loggem, Bob van Laerhoven, Jan Banen en vele anderen. Liefst 92 pagina's vol Science Fiction. Prijs f 6,– (excl.porto). Giro 771412 tnv RJ Zielschot, Utrecht.

MIDAS nr. 27, een blad dat geheel in het teken staat van de subcultuur die ooit door Hitweek/Aloha zo grondig en alternatief mogelijk behandeld werd: pop, film, zo maar artikelen en ook wat stukjes over strips. Leuk! Probeer het eens! prijs f 1,50 (incl. porto). Giro 3013255 tnv R. Weenink te Arnhem.

METAL HURLANT nr. 3. Opnieuw een nummer om je vingers bij af te likken. Medewerkers zijn Alexis, Corben, Druillet, Moebius, Walther, Mandryka, Gotlib, Lesueur, Dionnet, Gal, Solé en Tardi. Als dat niet genoeg zegt, weet ik het niet meer. Prachtig grafisch werk van Alexis met een mengsel van SF en Ridderwezen, Mandryka vervolgt zijn parodie op Flash Gordon, Corben de amerikaanse stilist en Tardi zijn met kleurenstrips vertegenwoordigd, Druillet schrijft een stukje autobiografie naast zijn tekenkunstige bijdrage. Maar enfin, iedere bijdrage die ik niet noem wordt in wezen te kort gedaan, zo hoog is de kwaliteit. Gestoken in een briljant pulpsachtige omslag van Solé. Prijs slechts f 6,– voor 68 pag. strips op hoogglanspapier. Te bestellen bij Paranoia. postgiro 2069168, Laren (NH).

Peter van Straaten
'Het blijft tobben' is de titel van de bundel waarin Peter van Straaten opnieuw negentig zorgelijke grappen bij elkaar heeft getekend. Grappen met een onderdrukte snik want wat kan je anders verwachten van een beroeps-melancholicus. Het boekje is in vele opzichten een herhaling en dat in negatieve zin van de eerste bundel 'Moeder ik ben niet gelukkig': Vader & zoon die bij een fabriekspoort staan, vettige kerels bij de schoorsteen, achter de tap, of aan een tafeltje voor het raam, jonge man en vrouw die elkaar natuurlijk nauwelijks begrijpen, een angstige onzekerheid en meer van dat soort begrippen waar vooral psychologen psychiaters goed in thuis zijn, zoals faalangst, eenzaamheid, onbegrip en noem maar op. De triestheid waarmee oudere mensen langs elkaar leven. Dit alles voor f 9,90. Uitg. van Gennep, Amsterdam (KdB).

open
MAAN– t/m ZATERDAG
12 — 6uur
INK — VERK

STRIPOTHEEK
ST MARIASTRAAT 3
ROTTERDAM
010 — 36 53 04

STRIPSCHRIFT IN DECEMBER
Speciaal ASTERIX-nummer, met o.a.
Numa Sadoul interviewt Uderzo en Goscinny
Rudolf Geel over Asterix
Historische achtergronden Börge Ring over de Asterix-tekenfilms.

en verder:
het vervolg van Dick Bos, Ong-Gezien, Encyclopedie, enz.

OBERON onderzoekt jeugdhelden

door Hans van den Boom

Disraeli heeft eens gezegd: 'Er zijn drie soorten leugens: Leugens, vuile leugens en statistieken'. En al is deze opmerking in negen van de tien keren flauwekul, het blijft een feit dat statistisch gezien een stilstaand horloge beter is dan een horloge dat een minuut per dag achterloopt. Het stilstaande horloge geeft immers twee keer per dag de juiste tijd aan?

Nu is dit voorbeeld natuurlijk een uitzondering. Over het algemeen stemmen statistische uitkomsten echt wel redelijk met de werkelijkheid overeen, en vaak leveren de onderzoeken voor de opdrachtgevers dan ook zeer waardevolle overzichten en analyses op. Die opdrachtgevers zijn over het algemeen grote bedrijven. De onderzoekskosten zijn namelijk behoorlijk hoog en er zijn niet veel ondernemingen die een dergelijk bedrag kunnen of willen uitgeven.

De V.N.U. is een van die bedrijven die het er wel voor over hebben. In het concern zit zelfs een aparte dochtermaatschappij voor dit werk: NOVUM BV, Nederlandse Onderneming Voor Uitgevers Marktonderzoek.

Jeugdhelden

In maart van dit jaar liet NOVUM een onderzoek instellen naar de bekendheid en populariteit van striphelden en televisiefiguren. Dit leverde een grote hoeveelheid gegevens op, waarvan wij de interessantste hier afdrukken. De eerste vraag van het onderzoek betrof de bekendheid en werd gesteld aan jongeren van twee tot en met zeventien jaar oud. De cijfers in de tweede kolom zijn afkomstig van een soortgelijke enquête uit 1973 (over uitsluitend stripfiguren). De vraag was: 'Kun je me een aantal namen noemen van belangrijke personen of figuren, die in stripverhalen of op de tv te zien zijn? '

Bekendheid	1975 %	1973 %
1. Donald Duck	38	50
2. Asterix en Obelix	29	34
3. Paulus de Bosk.	28	0,3
4. Suske en Wiske	23	15
5. Popeye	16	2
6. Kuifje	15	20
7. Sjors en Sjimmie	12	20
8. Lucky Luke	12	14
9. Mickey Mouse	9	8
10. Beertje Colargol	8	0,3
11. Pipi Langkous	8	—
12. Peppie en Kokkie	8	—
13. Speedy Gonzales	8	—
14. Barbapapa	6	—
15. Swiebertje	6	—
16. De Muis	5	—
17. Calimero	5	0,3
18. Black Beauty	4	—
19. Goofy	4	5
20. Tom Poes	4	2
21. Tarzan	4	2
22. Bobo	3	6
23. Billie Turf	3	8
24. Kwik, Kwek, Kwak	3	8
25. Ollie B.Bommel	3	2

In deze tabel geven de getallen aan in hoeveel procent van de gevallen (ondermeer) de betreffende figuur genoemd is.
Per leeftijdsgroep treden grote verschillen op in bekendheid. In de jongste groep, van twee tot vijf jaar oud, zijn de tv-helden het meest bekend. De nummers een tot en met vijf zijn:

1. Paulus (56%)
2. Donald Duck (22%)
3. Peppie en Kokkie (16%)
4. Pipi Langkous (15%)
5. Beertje Colargol (13%).

Naarmate de kinderen ouder worden komt het accent steeds meer op stripfiguren te liggen. De groep veertien tot en met zeventien jaar geeft het volgende lijstje:

1. Asterix (55%)
2. Donald Duck (41%)
3. Suske en Wiske (33%)
4. Lucky Luke (23%)
5. Kuifje (20%)

POPULARITEIT

Naast bekendheid werd ook de populariteit van de genoemde figuren gemeten. Op de vraag 'Welke drie vind jij de leukste figuren? ' kwamen onderstaande antwoorden:

	%
Donald Duck	18
Asterix	17
Paulus	12
Suske en Wiske	11
Popeye	8
Kuifje	6
Lucky Luke	6
Pipi Langkous	5
Peppie en Kokkie	5
Beertje Colargol	4
Speedy Gonzales	4
Barbapapa	4
Sjors en Sjimmie	3
Swiebertje	3
Mickey Mouse	3
Tarzan	3
Tina	3
Billie Turf	2
Black Beauty	2
Calimero	2
De Muis	2
Goofy	2
Lambiek	2
Bas en Boef	1
Bobo	1
Arpad de zigeuner	1
Guust	1
Kwik, Kwek, Kwak	1
Loeki de Leeuw	1
Ollie B.Bommel	1
Pipo de Clown	1
Peggy	1
Rose Panter	1
Tom Poes	1
Zorro	1
Andere stripfiguren	28

Natuurlijk zijn er ook in de populariteit verschillen per leeftijdsgroep. Asterix is bijvoorbeeld een strip die bij de oudere lezers aanslaat (wat iedereen eigenlijk al wist). In groep 1 (2-5 jaar) scoort deze strip maar 1%; al snel klimt dit echter op via 6% (6-9 jarigen), 25% (10-13 jr.) tot 34% (14-17 jr.). Bij Paulus is het andersom: van 30% via 12% en 2% naar 4%. Donald Duck is het sterkst vertegenwoordigd in de groep 6 tot 9 en 10 tot 13 jaar. De cijfers zijn 8%, 23%, 26% en 16%.
Opvallend is dat De Generaal, toch een steunpilaar van Pep/Eppo, er eigenlijk niet aan te pas komt (0%, 0%, 0% en 1%). Eppo krijgt zelfs alleen maar nullen, maar dat zal ook wel komen doordat de strip nog maar kort loopt.

MEISJES-JONGENS

Ook tussen jongens en meisjes zijn waarderingsverschillen te vinden. In het volgende alfabetische lijstje geeft de eerste kolom de populariteit bij de meisjes aan en de tweede kolom die bij de jongens:

populariteit	M %	J %
Asterix	13	20
Beertje Colargol	5	2
Barbapapa	6	2
Donald Duck	19	17
Kuifje	4	8
Lucky Luke	2	9
Mickey Mouse	3	3
Popeye	8	9
Paulus	14	10

IK BEN DAN NU IN BINDRATH, IN HET SPROOKJESACHTIGE PALEIS VAN PRINS SIANG. HIJ MAG DAN 'N HARDVOCHTIGE POTENTAAT ZIJN, MAAR MIJ BEHANDELT HIJ ALS 'N VORSTIN.

TINA, IK HEB KAMERS VOOR JE IN GEREEDHEID LATEN BRENGEN. DE MOOISTE VAN HET PALEIS! WANT JE BENT MIJN EREGASTE.

MAG IK U ERHEEN BRENGEN? DE PRINS HEEFT MIJ AANGEWEZEN ALS UW PERSOONLIJKE BEDIENDE,.

Bobo

?!?

BLOING!

BANG!

PAFF!

DAT IS DAN TIEN GULDEN VOOR HET GELEVERDE IJS, JONGEMAN.

voor koel-installaties

WE HOUDEN NOG PRECIES GENOEG OVER VOOR TWEE BIOSCOOPKAARTJES, SJIMMIE!

EEN SUPERKRACHTIGE, ALLESVERNIETIGENDE SUPERBOM! NIKS MEER EN VOORAL NIKS MINDER!

Pipi Langkous	7	3
Peppie en Kokkie	4	6
Suske en Wiske	10	12
Sjors en Sjimmie	3	4
Swiebertje	3	3
Speedy Gonzales	4	5
Tarzan	1	4
Tina	5	0

KRANT

De volgende vraag van het onderzoek betrof een geheel ander onderwerp. Men vroeg: 'Lees jij regelmatig een of meer stripverhalen in de krant? ' Hieruit bleek dat ongeveer 28% van de kinderen tot en met zeventien jaar wel eens krantenstrips lazen, waarbij de jongens t.o.v. de meisjes in de meerderheid waren (31% t.o. 25%). Ook was hier weer een duidelijk verband met de leeftijd. Van de jongste kinderen las 9% dergelijke strips en van de oudste groep 41%.
In aanvulling op deze gegevens is ook nog gekeken naar de leesgewoonten van de ouders van de ondervraagde kinderen. Dit is het lijstje wat hier uitrolde:

	leeftijd huisvrouw	
lezen strips	24 jr. en jonger	25-29 jr.
alleen moeder	23%	10%
alleen vader	18%	19%
beiden	15%	10%
geen v.beiden	44%	61%

	30-34 jr.	45 jaar en ouder
alleen moeder	9%	7%
alleen vader	16%	12%
beiden	7%	5%
geen v.beiden	68%	76%

Uit het overzichtje blijkt dat maar liefst 56% van de ouders van 24 jaar en jonger wel eens strips lezen in kranten. Dit percentage neemt snel af naarmate de vader en moeder ouder zijn. Helaas zijn hierover geen oudere gegevens bekend. Het is mogelijk dat er een tendens is naar intensiever striplezen bij oudere mensen; het kan evenwel ook zo zijn dat de belangstelling voor strips met het klimmen der jaren afneemt. Dit laatste zou betekenen dat in de cijfers van het lijstje weinig verandering zal optreden; in het eerste geval zou het percentage striplezers in alle leeftijdsgroepen langzaam maar zeker naar 50 à 55% toegroeien.

BRUIKBAARHEID

Waar zijn deze onderzoekjes eigenlijk goed voor? Het is natuurlijk aardig dit soort lijstjes te maken, maar de nuttigheid zal misschien niet iedereen even duidelijk zijn.
De cijfers kunnen op een aantal manieren gebruikt worden. Ten eerste hebben zij een (zeer beperkt) nut voor de redaktie van de V.N.U.-jeugdbladen. Zij geven wel informatie over de striphelden in de bladen, maar voegen niet veel nieuws toe aan de gegevens uit de continu-onderzoeken van Oberon. Ten tweede heeft de enquête enig nut bij de verkoop van stripverhalen in binnen- en buitenland. Voor een bekende strip kan meer worden gevraagd dan voor een totaal onbekende. Waar het onderzoek evenwel het meeste nut voor heeft is de merchandising-afdeling van Oberon. Deze afdeling verkoopt het recht een strip- of TV-figuur te gebruiken om de verkoop te bevorderen van een bepaald produkt. Van de manier waarop die figuren worden gebruikt zijn een oneindig aantal voorbeelden te geven. Hier zijn er een paar: pluche beesten, latex figuurtjes, koekjes, zeep enz. in de vorm van de held, afbeeldingen op teeshirts, horloges, vulpotloden, blocnotes, chocoladepasta, rollen beschuit, posters, lepeltjes, stickers, vlaggetjes, dia's, luciferdoosjes, speldjes enz.
De klanten van de merchandising-afdeling willen natuurlijk graag weten hoe bekend en hoe populair de stripfiguur is waar zij de rechten van kopen. Oberon beschikt sinds enige tijd niet alleen over de merchandising-rechten van de eigen produkties, maar ook over die van Walt Disney, van diverse Toonderprodukten, van Dargaud, van Lombard, van King Features (honderden Amerikaanse strips) en van Standaard (Suske en Wiske e.a.). Het zal goed zoeken worden om een bekende strip te vinden waarvan de merchandisingrechten niet bij Oberon zijn ondergebracht.

BETROUWBAARHEID

De cijfers uit deze enquête hoeven we natuurlijk niet allemaal voor zoete koek aan te nemen. Er zit altijd (helaas) een zekere onbetrouwbaarheid in dit soort onderzoeken. Soms doen zich de vreemdste afwijkingen voor, en de onderzoekbureau's passen dan ook dikwijls bepaalde formules toe om de uitkomsten te corrigeren. Bijvoorbeeld: als 40% van de huisvrouwen zegt dat ze produkt A zullen kopen, dan is de te verwachten verkoop 40% gedeeld door twee, minus 10%. Dergelijke vuistregels moeten in de praktijk vastgesteld wor-

den. In hoeverre er in deze enquête van afwijkingen sprake is valt onmogelijk te zeggen. Verder is het ondervragen van kinderen altijd riskant. Zij hebben meestal nog niet zo'n uitgesproken mening en zijn makkelijk door de enquêteur te beïnvloeden. De vraagstelling is hier enorm belangrijk. Op de vraag 'kun je me een aantal

personen of figuren noemen? ' bedenkt 38% van de kinderen Donald Duck. Bij een vraag als 'streep op onderstaand lijstje de figuren aan die je kent' zou Donald Duck ongetwijfeld tegen de 100% bekendheid scoren.
Tenslotte blijft het onderzoek een steekproef, hetgeen wil zeggen dat er een paar procent

verschil *kan* zijn tussen de uitkomsten en de werkelijke cijfers. Deze afwijkingen kunnen vooral de lagere uitkomsten sterk beïnvloeden. Een populariteitsscore van 2% plus een afwijking van 2% is immers een verdubbeling van de populariteit.

In het geval van Oberon zijn al deze mogelijke afwijkingen niet zo storend. De cijfers geven toch bepaalde trends aan en met de nodige voorzichtigheid bekeken kan daar heel wat mee gedaan worden.
Belangrijk is in ieder geval bij het bekijken van de cijfers steeds de statisticus in gedachten te houden die door een rivier waadde van gemiddeld een meter diep. Hij verdronk. . . .

Verantwoording:
Voor alle cijfers geldt: Copyright NOVUM bv, Haarlem. Het citaat uit de eerste regel komt uit 'How to lie with statistics' door Darrel Huff, het citaat uit de laatste regel is gelezen bij Bomans.

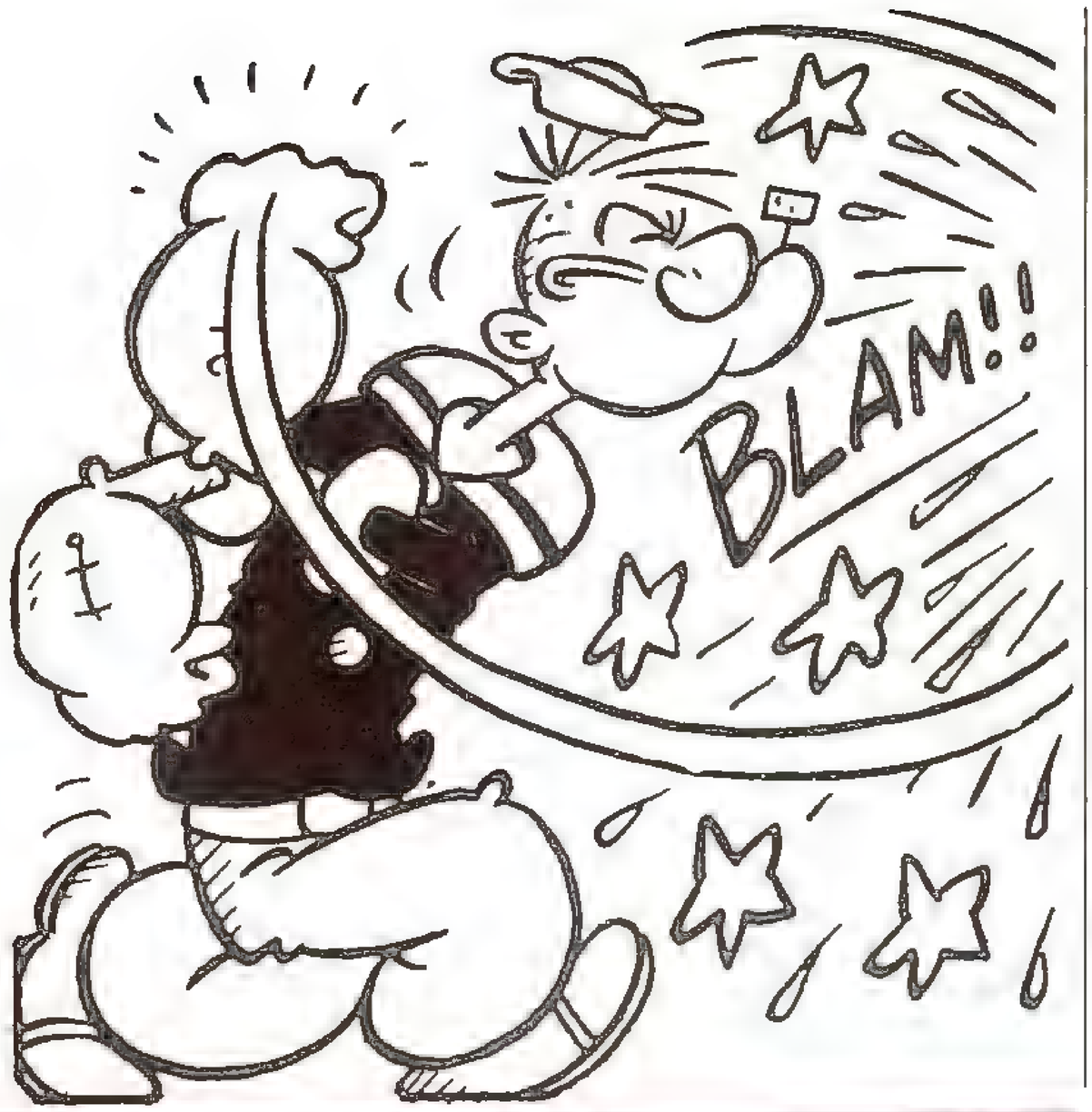

STRIPSCHRIFT OUDE NUMMERS

NUMMER	PRIJS
16	f 2.25
18	2.25
19	2.25
20	2.25
22	2.25
25/26	3.25
31/32	3.25
35/36	3.25
36 1/2	1.50
37/38	3.25
38 1/2	1.50
41/42	3.25
43/44	3.25
45/46	3.25
47/48	3.25
49/50	3.75
51/52	3.75
53/54	3.75
55/56	3.75
57/58	3.75
59/60	3.75
61	2.25
62	2.25
63	2.25
65	2.25
65 plus	2.25
66	2.25
67	2.25
68/69	3.75
70	2.25
71	2.25
72	2.25
73	2.95
74	2.95
75/76	4.25
77	2.95

Deze nummers kunt u bestellen door overmaking van het betreffende bedrag op gironummer 209948 van Stripschrift Koninginneweg 164 Amsterdam 1007 (met vermelding van de door U gewenste nummers).
Indien U prijs stelt op een overzicht van de inhoud uit de nummers 1 t/m 50 kunt u dit vinden in het nummer 49/50 van jan/febr. 1973.
Wanneer u dit nummer niet bezit, kunt u door overmaking van f 2, op bovengenoemd gironummer een overdruk van de genoemde inhoudsopgave krijgen, welke u na ontvangst van dit bedrag wordt toegezonden.

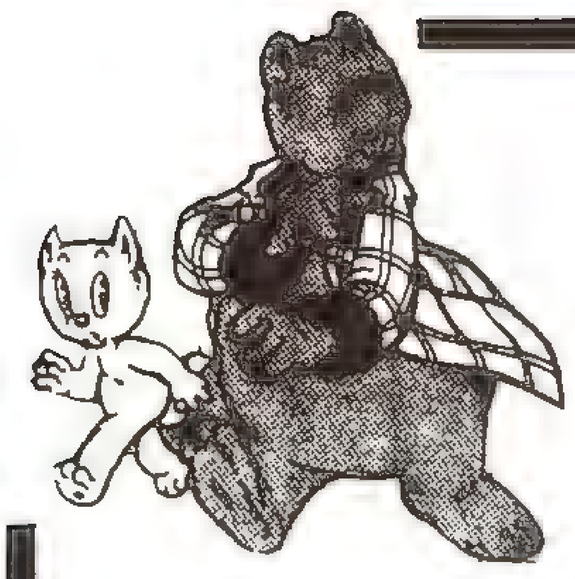

De avonturen van Tom Poes door Marten Toonder, uitgegeven door De Bezige Bij in samenwerking met het Stripschap, ontvangt u als u zich abonneert op

STRIPSCHRIFT

TIJDSCHRIFT OVER STRIPS, TEKENFILM EN KARTOEN.

Het kan niemand ontgaan zijn dat de tijd dat strips onder schoolbanken en dekens gelezen werden voorgoed voorbij is. Strips zijn nu immers algemeen geaccepteerd en de meewarige glimlach die om de lippen krulde bij het zien van volwassenen verdiept in beeldverhalen is verstard. Voor een deel is dat te danken aan de oprichting van Het Stripschap (een naam met een knipoog) in 1967. Het Stripschap - bij het ontstaan een vereniging van stripverzamelaars - ontwikkelde zich in de laatste jaren tot *het Nederlands Centrum voor Belangstellenden in strips.*

Van de vele aktiviteiten die Het Stripschap in de afgelopen jaren ontplooide moet vooral de uitgave Stripschrift, het eerste Nederlandse blad over strips, genoemd worden.

Evenals Het Stripschap ontgroeide Stripschrift het stadium van verenigingsorgaan. Dat gebeurde in 1969 toen het blad in professionele uitgevershanden belandde. Die professionele aanpak leidde tot een totale metamorfose van het blad; met boekbesprekingen, herdrukken van zeldzame stripverhalen, internationaal stripnieuws, interviews, beschouwende en kritische artikelen werd Stripschrift *het stripvakblad.*

Gesterkt door het enthousiasme waarmee Stripschrift door kenners en liefhebbers van het beeldverhaal werd ontvangen, zette redaktie en Stripschap zich in om de tweemaandelijkse uitgave om te zetten in een maandelijkse, zodoende tegemoet komend aan de wens naar meer, betere en snellere informatie. Met ingang van nr. 73 (jan. 1975) is Stripschrift onder de betrouwbare vleugels van uitgeverij *Thespa (Koninginneweg 164, Amsterdam*) gekomen. Tezelfdertijd dienden zich een aantal nieuwe mogelijkheden voor het blad aan: zo kwam de layout in de professionele handen van vormgever Ger van Wulften, die er tevens voor zorgde dat u maandelijks een speciaal door bekende tekenaars voor Stripschrift getekende strip kunt aantreffen.

Ook is een Encyclopedie van Nederlandse tekenaars in afleveringen opgenomen, uitneembaar en te bundelen tot een uniek standaardwerk.

Als u ook geïnteresseerd bent in strip, tekenfilm of kartoen, dan kunt u uw enthousiasme daarvoor omzetten in een abonnement op *Stripschrift voor f 28,50*, voor een jaargang over te maken op: *postrekening 20 99 48 tnv Stripschrift, Koninginneweg 164, Amsterdam*, na ontvangst van acceptgirokaart.

In de reeds verschenen nummers van Stripschrift kunt u o.m. artikelen aantreffen over *Marten Toonder: - De Toonder Story, - De Stripkunst van Marten Toonder - een speciaal blad over Tom Poes - uitgaven met als onderwerp: Kapitein Rob, Mickey Mouse, Eric de Noorman, Robbedoes, Guust, MAD, Dick Bos, Prins Vaillant, Panda, Koning Hollewijn, Kappie, Kuifje, Suske en Wiske, Paulus, Sjors, Kraaienhove, Undergroundstrips, Gruwelstrips, Kresse's Indianenverhalen en Science Fiction-strips.*

De avonturen van Tom Poes door Marten Toonder.

Set A - bestaande uit:
MV-5 De Drakenburcht
MV-16 De Bergmensen.

Set B - bestaande uit:
MV-6 Het Verdwijneiland
MV-17 Het geheim van het Noorderlicht

Set C - bestaande uit:
MV-7 De Reuzenvogel
MV-22 De Meester-Schilder

Set D - bestaande uit:
MV-9 Het eiland van Grim, Gram en Grom
MV-13 De laatste Markies van Carabas

Set E - bestaande uit:
MV 10 De zieke hertog
MV-21 De Superfilm-onderneming

Set F - bestaande uit:
MV-8 De rare uitvinding
MV-14 Het land van de blikken mannen

Marten Toonder - De Bovenbazen, met een inleiding van R. Godthelp, uitgegeven door De Bezige Bij.

Opsturen in envelop aan:

STRIPSCHRIFT

Antwoordnummer 7015 Amsterdam-1007
Postzegel plakken hoeft niet.

Ondergetekende abonneert zich op Stripschrift.

☐ met ingang van 1 januari 1975
☐ met ingang van 1 juli 1975
☐ met ingang van 1 januari 1976

En ontvangt als welkomsgeschenk
☐ De avonturen van Tom Poes, set . . . .
☐ De Bovenbazen van Marten Toonder

Naam: . . . . . .
Adres: . . . . . .
Plaats: . . . . . .

Handtekening: . . . . . .

GERRIT STAPEL

Hij is geboren op 19 mei 1921, op het Bilderdijkpark, te Amsterdam. In de buurt rond het park, heeft hij bijna onafgebroken tot 1960 gewoond.
Na de lagere school en de 5-jarige hbs kwam hij op een kantoor terecht, waar hij ruim twee jaar, met grote tegenzin, heeft gewerkt. Reeds in deze periode 'pakte' het medium strip hem en grote bewondering koesterde hij voor o.a. Flash Gordon. Hij las zeer intensief het weekblad Bravo en van een vriend kreeg hij Amerikaanse krantebijlagen waarin hij kennis maakte met de toenmalige Amerikaanse strips, zelf onderkent hij de invloed van Flash Gordon in zijn tekenstijl niet.

In 1942 kwam hij als tekenaar in dienst van de tekenfilm afdeling van Bavaria, een Duitse filmmaatschappij, te Den Haag. Deze studie, onder leiding van Hans Held, heeft echter nooit een film opgeleverd, hoewel er diverse tekenfilms op stapel werden gezet. Dankzij Jeanne Roos, die zijn tekeningen erg leuk vond, publiceerde hij in 'Het Parool' in 1946 politieke prenten. Hij vertrok naar Het Vrije Volk toen Het Parool de tekenaar Jordaan kon kontrakteren. In Het Vrije Volk verscheen zijn eerste strip (1949). 'Hoedje' werd geschreven door Lukas Klein. De strip was een teruggreep op de traditie van Bulletje en Bonestaak, en het was een lang uitgesponnen verhaal dat ongeveer twee jaar heeft gelopen. Tevens publiceerde hij politieke prenten maar het aantal werd langzamerhand minder.
In 1952 kwam hij bij de Toonderstudioos, waarvoor hij tot heden nog op free lance basis werkt. In Pum Pum, een kinderbijlage van Het Laatste Nieuws (een belgisch dagblad) illustreerde hij verhalen van Marten Toonder en Dirk Huizinga. Tevens maakte hij voor het laatste gedeelte van de Jeugd van Eric (de teksten zijn van Dirk Huizinga) de tekeningen. Zijn tweede strip, waarvan de teksten werden geschreven door Waling Dijkstra) verscheen ook in Pum Pum.

'Ramat', waarvan drie verhalen werden gepubliceerd, speelde omstreeks 1500 jaar voor Chr. Voor het Belgische blad maakte hij nog een stripverhaal, met teksten van Dirk Huizinga. Volledig in de ban van het stripverhaal zette hij in de avonduren de strip Otto op en in eerste instantie schreef hij ook de teksten, maar daar hij het schrijven nog niet volledig onder de knie had nam Lo Hartog van Banda het weldra over om het na enige verhalen door te geven aan weer andere schrijvers. De latere verhalen heeft Gerrit Stapel weer zelf geschreven. Otto is verschenen in o.a. De Telegraaf, Het Volk (Gent) en het weekblad Kris Kras. Voor dit laatste blad verzorgde hij veel illustraties, voornamelijk bij historische verhalen. Van Otto zijn 22 verhalen verschenen, waarvan een aantal in boekvorm in de Kapoentje uitgaven. Verder tekende hij nog Joris Valkenier (verschenen in De Telegraaf), drie verhalen van Martin Evans en twee van Student Tijloos. In 1966, toen Marten Toonder naar Ierland vertrok, verliep de relatie met de Toonder Studioos en kwam hij bij de Geïllustreerde Pers terecht. In Pep tekende hij 13 episodes van Athi (geschreven door Quint = Anton Kuyten). Pep verkocht de strip door aan Het Laatste Nieuws en Gerrit Stapel wist dat er plaats was voor een der-

DICK VAN DE POL

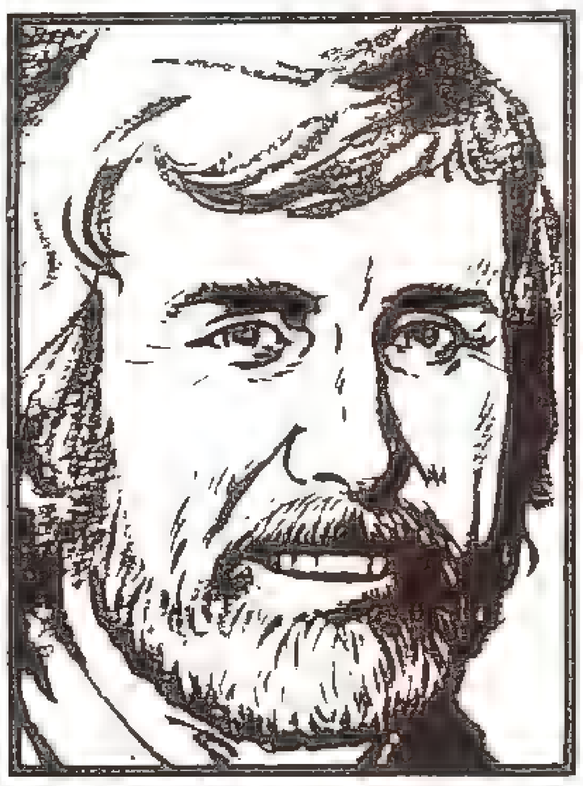

De reclame-tekenaar Dick van de Pol heeft onder het pseudoniem Pol Devande een twaalftal stripverhalen, met ondergeschreven teksten, gepubliceerd naar de romans van Karl May. Hij is geboren op 15-4-1934 te Arnhem, de stad waar hij nog steeds woont.
Na de lagere school (1946) ging hij naar de mulo, die hij in 1951 voltooide. Tot 1956, met een onderbreking van de militaire dienst (marine), werkte hij achtereenvolgens bij de Raad van Arbeid en het Gak beide te Arnhem. Maar daar hij van tekenen graag zijn beroep wilde maken begon hij in zijn diensttijd met een opleiding reclametekenen bij de Leidse Onderwijs Instellingen, deze kursus voltooide hij in 1955. Met zijn tekenwerk onder de arm stapte hij naar het reclamebureau Baumgarten, te Oosterbeek, en solliciteerde naar de baan aankomend tekenaar. Als volontair kon hij beginnen, elke zaterdag werkte hij op dit bureau en kreeg dan opdrachten die hij 's avonds moest maken. Alles verliep gunstig en op 1 februari 1959 begon hij op free-lance basis met een volledige dagtaak.
In zijn jeugd was hij een liefhebber van stripverhalen (Eric de noorman en Dick Bos) en ging een strip maken die zich afspeelde in de oertijd. Op advies van Wouter Lap, die deze strip zag, zocht hij kontakt met de heer De Zwaan (Swan Features Syndicate) en na het maken van een aantal proeftekeningen (ontwerpen van de figuren en koppen) startte hij in 1963 met de reeks 'Old Shatterhand'. Deze serie, bestaande uit 12 gepubliceerde verhalen van ongeveer 100 stroken per verhaal, verscheen in diverse regionale dagbladen en Het Laatste Nieuws (België). De teksten schreef hij zelf naar aanleiding van 'n Karl May boekuitgave uit de jaren dertig. Hij kortte de teksten wel in en moderniseerde de dialogen. Maar in 1966 nam het aantal plaatsingen in de dagbladen af, naar aanleiding van de vraag naar o.a. Batmanstrips en in 1967 staakte Dick van de Pol de produktie. Het 13e verhaal was helemaal gereed maar is niet meer gepubliceerd.
Het tekenwerk van deze stripreeks is enigszins getekend in de

gelijke strip en na overleg met dit blad startte hij met Huon de Neveling. Vanaf 1962 zijn er 21 verhalen verschenen, ze werden ook in diverse Nederlandse kranten gepubliceerd, de delen 4-6 t/m 21 zijn in boekvorm bij uitgeverij De Vrijbuiter verschenen. Gerrit Stapel vindt Huon wel zijn belangrijkste stripreeks, hij heeft ook met veel genoegen deze serie gemaakt, hoewel hij er niet helemaal tevreden over is. In 1972 werd de relatie met de Toonder studioos weer hersteld en in De Telegraaf verscheen Floris van Rozenmongt (de scenario's zijn van Gerard Soeteman). Tot heden zijn er 11 verhalen verschenen. Vanaf het 17de Arman en Ilva verhaal verzorgt Gerrit Stapel de eerste opzet van de tekeningen: hij geeft de indeling en de achtergronden aan, tekent de figuren en Richard Klokkers werkt verder alles af. Het verhaal 17 is geschreven door Gerrit Stapel en verhaal 18 door Richard Klokkers.
Voor Baberiba tekende hij: 'mijn vriend Andries', een humoristisch verhaal. Baberiba verscheen echter maar 1 keer zonder dit verhaal te publiceren, Stripschrift drukte het af in haar mei (1975)nummer.
Gerrit Stapel heeft een geheel eigen plaats in de Nederlandse stripwereld. Zijn stripverhalen kenmerken zich door het 'verhelen' van een romantische geschiedenis en een tekenstijl die doet denken aan de penvoering van de Engelse tekenaars zoals die in de jaren twintig/dertig gangbaar was.
In 1949 trouwde hij, heeft drie kinderen. In 1960 verhuisde hij van Amsterdam naar Son. Sinds 1974 woont hij in Castricum.

stijl/min of meer geïnspireerd/ op het tekenwerk van Hans Kresse.
Door het wegvallen van deze vaste bron van inkomsten (hij werkte sinds 1964 voor zichzelf) vond hij deze manier van werken enigszins riskant, hoewel hij veel reclame-opdrachten had en hij zocht een vaste werkkring. Hij werkte een half jaar bij Wehkamp/Dedemsvaart-Zwolle, maar het Lay-out werk beviel hem niet en hij solliciteerde bij Fibo-beeldonderwijs, te Zeist waar hij tot heden nog werkt. Nu kan hij selectiever zijn opdrachten aannemen.
Hij trouwde in 1966 en hij heeft 3 kinderen.
Overig tekenwerk:
voor de 'karaat serie' tekende hij diverse boekomslagen: hij maakte modetekeningen voor Oving/Stadskanaal: hij heeft diverse reclame strips getekend, o.a. een autostrip voor een verzekeringsmaatschappij:
voor Zwijssen/Tilburg illustreerde hij een kinderboekje (1975): Voor het Spectrum heeft hij een aantal strips getekend die gebruikt zullen worden als boekomslag. Voor deze nieuwe reeks van 10 delen western, geschreven door Ch.S.Hagen, (die gebaseerd zijn op originele documenten - authentiek feitenmateriaal) heeft hij nu een tiental fraaie omslagen verzorgd.

KUNNEN DUITSERS LACHEN?

het succes van Loriot

door Hans van den Boom

'Na zo ongeveer twintig jaar leren was ik nu in staat een klein ventje te tekenen, dat sindsdien voor mij de kost verdient. Ik ben erg goed voor hem en hoop dat hij mij niet verlaat'.
Dat schreef de in Duitstalige landen enorm populaire cartoon-tekenaar Loriot in het voorwoord van een van zijn boeken. En wat dat verdienen betreft zit het wel goed. De totale oplage van al zijn boeken zit al over de twee miljoen, en van de verzamelwerken 'Loriot's Grosser Ratgeber' en 'Loriot's Heile Welt' zijn zo'n 350.000 stuks verkocht. Toch was hij ondanks de goede verkoop van zijn boeken een paar jaar geleden nog zo goed als onbekend. Onder de cartoons stond dan wel zijn handtekening, maar zelden of nooit kwam er iemand op het idee de maker van die tekeningetjes eens op te zoeken. Bovendien bestonden (en bestaan) er in Duitsland geen gespecialiseerde bladen als Stripschrift. Er zijn een paar pogingen geweest in die richting (o.a. Panel, een jaar of vijf geleden) maar meestal kwamen die bladen niet verder dan een eerste nummer.
De grote bekendheid voor Loriot kwam in 1972, toen de door hem ontworpen televisiehond 'Wum' voor het eerst op het scherm kwam in de uitzendingen van de liefdadigheidsactie 'Aktion Sorgenkind'.
Binnen een paar maanden hadden deze uitzendingen een hoge kijkdichtheid en schoten de collecte-opbrengsten omhoog. In 1973 verdiende 'Wum' meer dan acht miljoen gulden: Niet alleen fungeerde hij als lokker in de uitzendingen, maar hij werd ook gebruikt op posters, puzzles, stickers, teeshirts, enzovoorts.
De illustraties op deze bladzijden geven wel een aardig beeld van het karakter van 'Wum'. Het is een eigenwijs, lui beest, dat over het algemeen alles beter weet en de mensen graag als zijn huisdieren beschouwt. Loriot had helemaal niet verwacht dat een dergelijke hond zo aan zou slaan bij het Duitse publiek. Toen hij in 1953 voor het eerst cartoons over zulke honden tekende vielen ze absoluut niet in de smaak. Sommige tijdschriften wilden ze zelfs niet eens plaatsen. De tekenaar is er erg gelukkig mee dat de lezers inmiddels zo veranderd zijn. Hij zei er ondermeer over: 'Ik heb altijd vastgehouden aan wat ikzelf leuk vond en me nooit aangepast aan mogelijke succesformules. Dat had tot gevolg dat het publiek mijn werk vooral in het begin niet zo kon waarderen'. Soms kwam het tot ware scheldbrieven, zoals deze: 'De tekenaar is er bezeten van steeds maar weer mannetjes met vale gezichten en ziekelijk misvormde aardappelneuzen te tekenen.

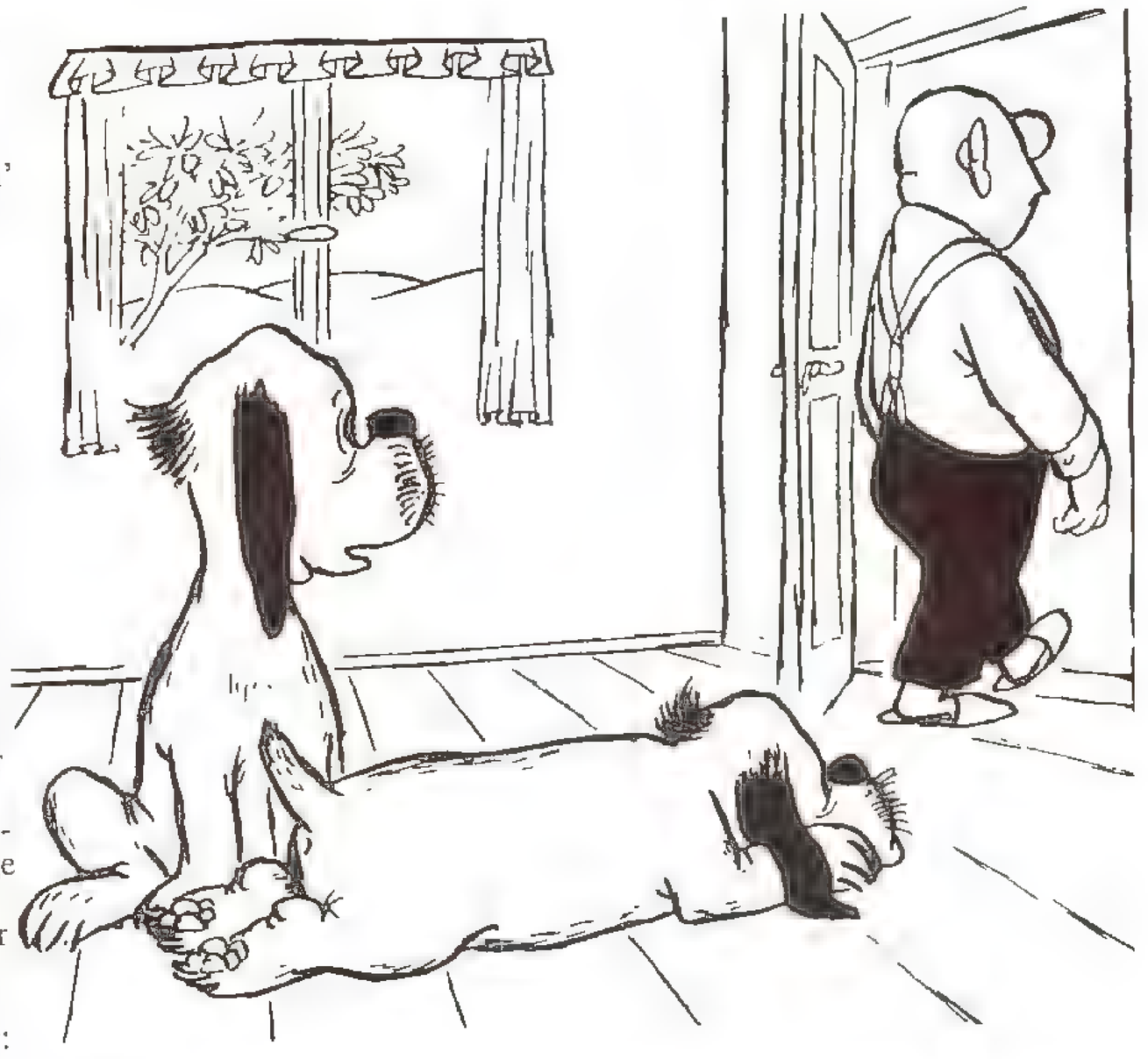

«Leider hat er viel zu kurze Ohren und überhaupt keinen Schwanz.

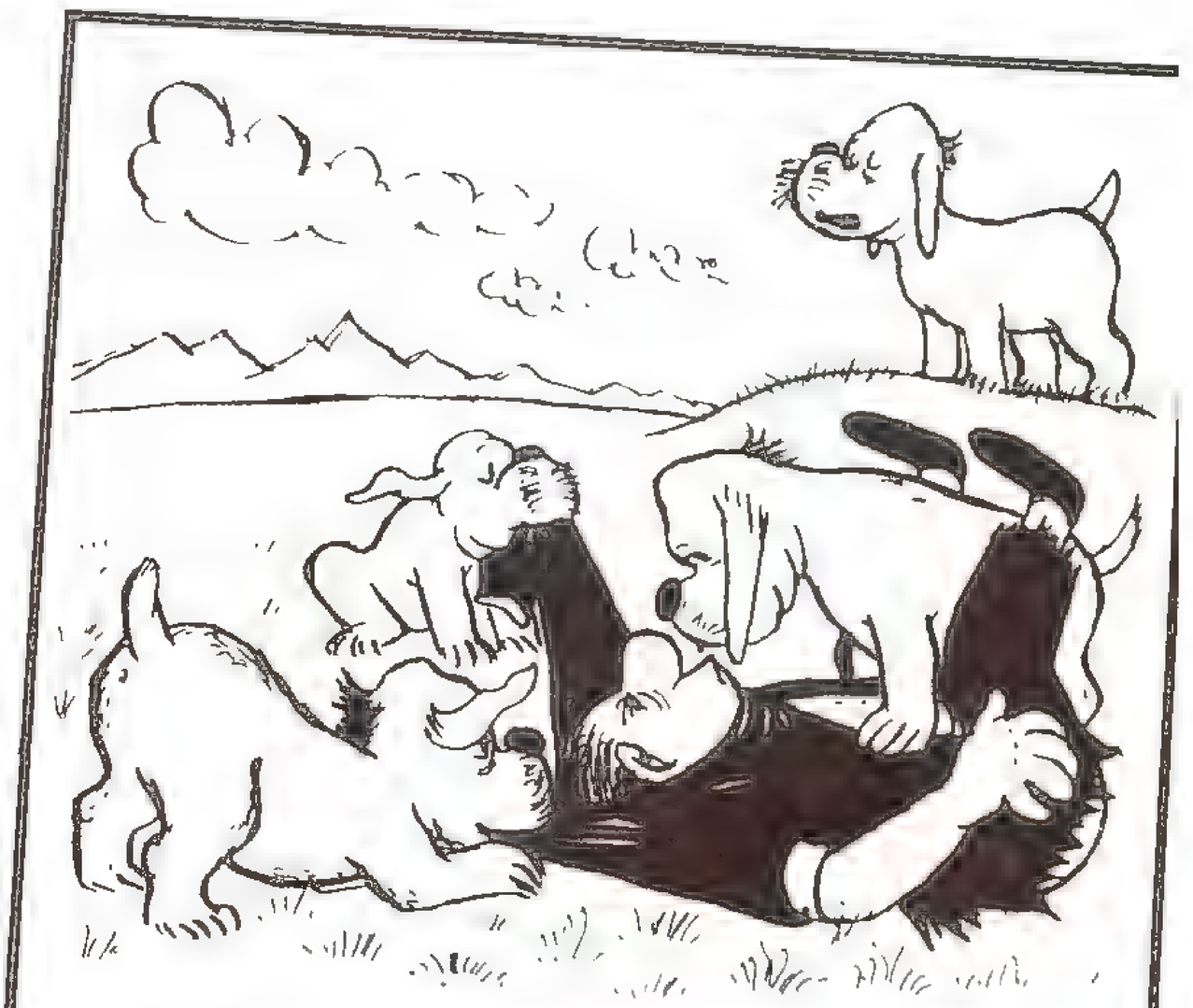

«Schluss Kinder – ihr kriegt ja ganz dreckige Pfoten!»

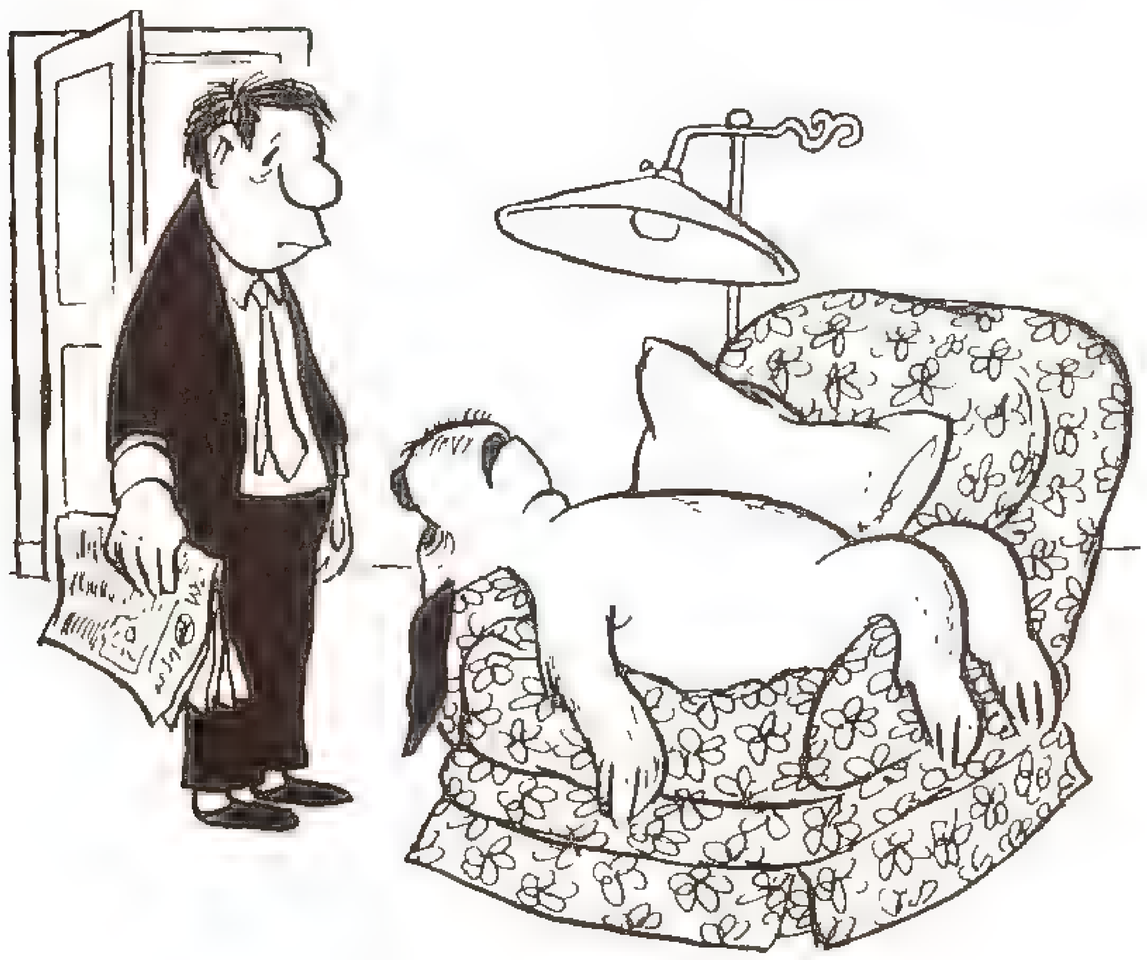

«Jetzt gehst du gleich nochmals raus, kommst wieder rein und sagst ‹bitte›, klar?»

Die tekeningen zijn onsmakelijk, lelijk, afschuwelijk. Wilt U dergelijke rommel voortaan niet meer plaatsen. . .'.
Sinds een paar jaar is de hemel voor Loriot dus aanzienlijk opgeklaard. Overal steken nu de mannetjes met de 'aardappelneuzen' en de eigenwijze 'Wum's' hun kop op. Volgens Loriot is deze smaakverandering te danken aan de massamedia. 'Zij hebben de mensen ontvankelijker gemaakt voor mode, voor architectuur, voor cultuur in het algemeen en ook voor humor. Lachen willen de mensen altijd, in goede en in

slechte tijden. Maar waar ze om kunnen lachen verandert nogal eens. En de verandering die er sinds 1953 geweest is kwam voor mij op een erg gunstige tijd'.

Pseudoniem

De werkelijke naam van Loriot is Vicco von Bülow. Hij werd in 1923 in Brandenburg geboren en zat nog op de middelbare school toen de tweede Wereldoorlog uitbrak. In het leger bracht hij het tot commandant van een pantsereenheid. Na de oorlog ging hij in de bosbouw en begon een veelbelovende carrière als houthakker. Hij promoveerde snel en mocht toen houten paardjes uitzagen. Na een paar maanden kon hij geen paardje meer zien, en besloot toch eerst maar eens zijn middelbare school af te maken. Daarna studeerde hij nog zes maanden aan de kunstakademie van Hamburg. Toen hij met cartoontekenen begon leek het hem beter een pseudoniem te zoeken. Hij koos een wielewaal uit het familiewapen, vertaalde dat in het Frans en kreeg zo het goed klinkende Loriot.

Studio

De trucfilms voor Aktion Sorgenkind, waarin 'Wum' samen met echte mensen optreedt (ongeveer op de manier van de een paar jaar geleden in Nederland uitgezonden Amerikaanse televisieserie 'My world and welcome to it') maakt Loriot samen met zes medewerkers in een studio vlakbij zijn huis in de buurt van München.
Verder heeft hij nog een satirisch programma op de Duitse televisie. Hierin heeft hij in iedere uitzending een nieuwe persoonlijkheid. Maar toch blijft, hoewel ook dit programma veel succes heeft, 'Wum' zijn populairste schepping. Het gebeurt niet iedereen dat hij zijn personages op de voorkant van 'Der Spiegel' kan zien staan. . .

Boeken van Loriot zijn voor zover ik weet in Nederland niet verkrijgbaar. Wel in de boekhandel in Duitstalige landen natuurlijk, of bij uitgever Diogenes Verlag, Sprecherstrasse 8, 8032 Zürich, Zwitserland.

Unordentliche Spaghetti stören das Schönheitsempfinden kultivierter Esser und gehören weder auf den Teller noch in den Magen (A). Linker Hand appetitlich gegliedert und einzeln gegessen, ist das Verspeisen der Spaghetti ein Musterbeispiel für vollendete Tischmanieren des Gourmets alter Serale (B

NIEUWS

Deze rubriek staat onder redaktie van Kees de Bree en Martin Wassington, Postbus 9494, Amsterdam.

STRIPFLITSEN

Nu Uitgeverij Tango, de wilde dochter van Sijthoff, is opgedoekt is het uiterst twijfelachtig geworden of de Eric de Noorman verhalen nog allemaal herdrukt zullen worden, zoals beloofd was.

Voor f 10,— verkrijgbaar het 133e Robbedoes-reuze-album waarin verzameld de Robbedoezen van juli, augustus en september 1974.

"Tarzan en de poel des Tijds" is de nieuwste Classics-uitgave van tekenaar Russ Manning waarin onmiskenbaar invloeden van Foster (Prins Valiant), Hogarth (Tarzan) en, raar maar waar, de europeaan DRUILLET te bespeuren zijn. Idioot modieuze platen in de trant van William Vance. Alle mensen, bomen en dingen op spectaculaire wijze door elkaar getekend. Amerika in de ban van Europa! ! Prijs f 4,25.

Ton Koningcks, ex-redaktie Stripschrift en momenteel redaktie Ciso, heeft spectaculaire plannen. Met goedkeuring en vrijbrief van zijn Ciso-baas Cees Coenders werpt hij zich op het gebied van de strip. Eerst zal een reeks herdrukken van "Arman en Ilva" verschijnen naar een idee uit de redaktie van Stripschrift. Ook een boek waarin Rob van Eyck een aantal nederlandse striptekenaars aan het woord laat is bijna klaar. Uitstekende initiatieven van Ton Koningcks.

NOORWEGEN

Voor het eerst ontvingen we een strip uit Noorwegen; 'The Amoeba' verschijnt wekelijks in twee bladen, het zijn de avonturen van een amoebe en

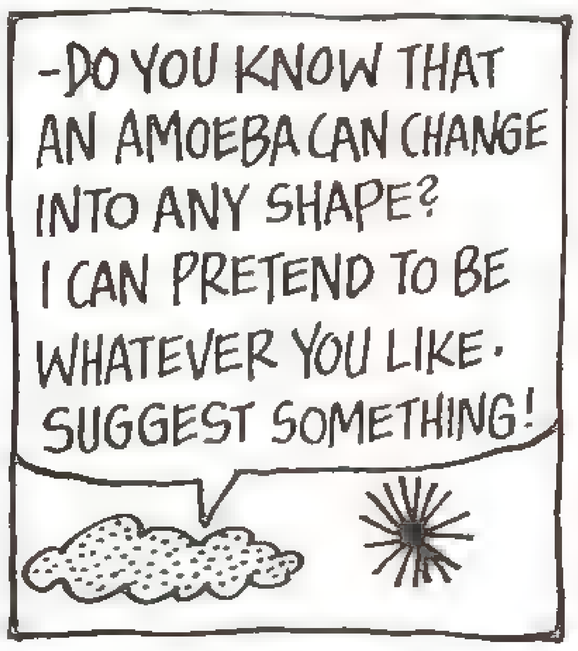

daar kun je alle kanten mee op. Tekenaar/scenarist is sinds 1966 Ragnar Pedersen. Voor geïnteresseerden: er verscheen een bundel (in't noors) bij Uitgeverij SCREW, Magnusgate 10, 1600 Frederikstad, Noorwegen.

ANGOULÈME 3.

De derde 'Salon International de la Bande Dessinée, wordt te Angoulème gehouden op 23,24 en 25 januari 1976. Het programma zal o.m. omvatten: Stands met stripuitgaven, fanzines, antikwarische strips, tekenfilms, dia's, lezingen en tentoonstellingen.

SPORTVERENIGING 'KNUDDE'.

Eindelijk is het zover de strip, sportvereniging 'Knudde' van Toon van Driel verschijnt op de T.V.; wekelijks bij AVRO'S-Sportpanorama. In het Algemeen Dagblad van vrijdag 26 september een interview met TOON. Overigens is nog verkrijgbaar bij Plusprodukties, Westblaak 180, Rotterdam; de bundel 'Tikkie Trug' voor f 3,75 incl. portokosten.

STELLING:

Uit het proefschrift van Dr. van Emde Boas,:
'De huidige Striprage is er vooral een voor de Dagobert Duck's en de Ollie B.Bommels'.

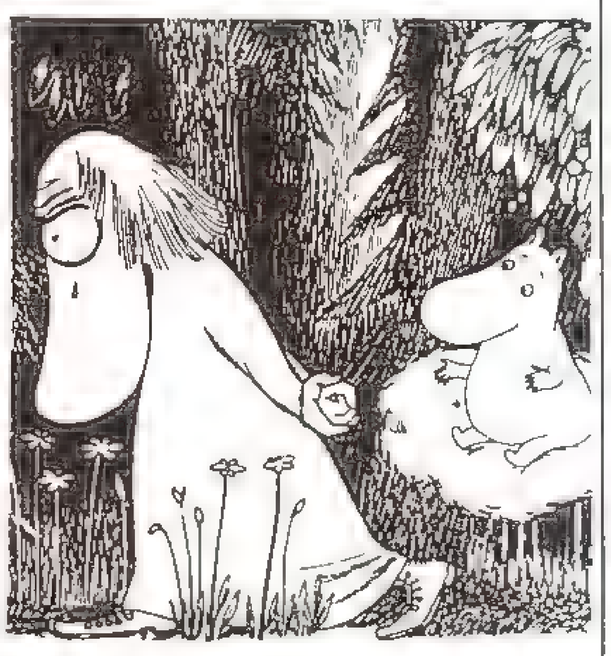

MOEM-Revival

Bij Bruna, verschenen in de serie Zwarte Beertjes, non fiction:
'Pappa Moem en de Mysteriën van de zee, 'Moem's Toverwinter', 'Een Komeet boven Moemvallei' en 'De Hoed van de Tovenaar'. Prijs f 4,25. Omslagen van Dick Bruna en tekeningen als vanouds van Tove Jansson.

Martin Wassington

LUCKY LUKE/SYNDICATION

De Lucky Luke krantenstrip verschijnt bij de Nederlandse Pers Unie: 'Het Binnenhof', Deventer Dagblad, Twentse Courant, Noord-Hollands Dagblad, Dagblad van het Oosten, Utrechts Nieuwsblad, De Stem, De Limburger, De Winschoter Courant, en de Arnhemse Courant. Verder is het opmerkelijk dat de belangstelling voor het plaatsen van oude krantenstrips toeneemt.

KONTAKTDAG HOLLAND ANIMATION

De Zevende Kontaktdag van de Nederlandse Vereniging ter Bevordering van de Animatiefilm, 'Holland Animation', wordt gehouden op 8 november a.s. te Amsterdam. De dag onder het motto 'De Britse Animatiefilm' brengt o.m. de vertoning van de zo suksesrijke film 'Amateur Night' van Thalma Goldman en een mondeling verslag van Hugo van Kempen over zijn ervaringen op de London International Film School, waarbij vooral computer-animation aandacht zal krijgen. Ook staat de vertoning van 'A Christmas Carol' de film waarvoor Richard Williams in 1972 een Oscar kreeg, op het programma.

Verdere inlichtingen:

Secretaris Holland Animation,
Cornelis Kapsenberg,
Den Haag.
Tel: 070/680626.

DIK

Hoewel de stripschapdag in Dordrecht voornamelijk bedoeld was om de Belgische tekenaars eens ferm in 't zonnetje te zetten, hetgeen ook gebeurde, was het de achteloze passant Dik Bruynesteyn die het meest herkend werd door de jeugd en die ook duidelijk goed in de markt lag. Wij noemen Dik omdat wij zijn stunt om de vier Daltons in zijn strip Appie Happie te laten opdraven een opmerkelijke opleving vonden van het 'strip in strip'-type, dat we maar weinig tegenkomen.

Vader & Vrouw

'Vader & Zoon in de bocht' is de titel van de laatste bij uitg. Van Gennep verschenen bundeling met Vader & Zoon verhalen. Als nieuwe bijlage is ditmaal opgenomen 'Vader & Zoon in het jaar van de vrouw'.

Dat daar conflictstof genoeg in licht voor enkele pittige woordenwisselingen ligt voor de hand. Moderne, zelfbewuste, jonge vrouwen zijn nu eenmaal niets voor vader. En voor zoon blijken er uiteindelijk ook meer lasten dan lusten aan verbonden te zijn. Prijs f 6,90.

IN MEMORIAM

Sedert zo'n kleine dertig jaar lezen miljoenen Nederlandstaligen de wereldvermaarde strip 'Kuifje' van de hand van 'de keizer van het Europese beeldverhaal', Hergé.
Wat echter heel weinig mensen weten, is dat de Nederlandse tekst - u weet wel dat typisch Kuifje-Nederlands - afkomstig is van de heer Van de Weijer, direkteur van Casterman Nederland.
Deze grote, stille man is op 9 augustus van ons heengegaan. Met zijn vrouw bouwde hij Casterman Nederland op tot wat het nu is. Het in oktober te verschijnen gebonden album 'Uit de archieven van Hergé' bevat de verhalen 'Kuifje in de Sovjet-Unie' en 'Totor', de voorloper van Kuifje.
Deze verhalen heeft Van de Weijer in de loop van dit jaar nog vertaald. Stripschriftredakteur Rob van Eyck mocht de tekst van het verhaal 'Kuifje in de Sovjet-Unie' intekenen. Van het drieëntwintigste Kuifjeverhaal, 'Kuifje en de Picaros' kon Van de Weijer nog de eerste dertig platen vertalen. Helaas mag hij het verschijnen van dit album - volgend jaar april - niet meer meemaken.
Aan deze zelfde man hebben we eigenlijk (als we Hans Kresse niet meetellen natuurlijk) de Indianenreeks te danken. Begin '72 belde Van de Weijer Kresse op voor een gesprek. In dat gesprek werd het idee geboren om een reeks albums op te zetten waarin de ware geschiedenis van de Noordamerikaanse indiaan wordt verhaald. In oktober komt het vijfde album uit.
Mede namens het stripminnend publiek dank ik de heer Van de Weijer voor zijn werk en wens ik zijn vrouw en familie heel veel sterkte. Het zal voor Casterman heel moeilijk worden een vervanger te vinden.

Hans Matla

EDITIONS RTP

Bij Editions RTP (André Leborgne en Claude Soulard) verschenen in de serie archieven van tekenaars uit onze tijd: Jugurtha deel 2 van Hermann (uit diens beginperiode). Een verhaal van 56 pagina's naar een scenario van Laymillie.

In dezelfde serie van Jacques Laudy - het eveneens nooit in album verschenen verhaal 'Les Mameluks de Bonaparte' (zie ook Ciso 20).
Het album van 76 pagina's is samengesteld uit de eerder verschenen verhalen in 'Tintin', van 27-7-'50 tot 17-10-'51.
In de serie zijn nog verkrijgbaar Van Vandersteen 'La Révolte des Gueux' en 'Fort Amsterdam', 'Chick Bill contre l'Invisible' en Jugurtha deel 1.
Bestellingen voor de VanderSteenalbums en Chick Bill onder overmaking van 232 Bfrs en 15 Bfrs portokosten en voor de overige albums 220 Bfrs (+ 15 Bfrs porto op rekening 210-0306190-13 van Société Générale de Banque, te Brussel 30, Avenue Chazal).
Verwacht worden Bob de Moor 'Cori, le moussailon' (zie Ciso) en Poïvet-Lecureux 'Radia, la planète aux mille secrets!

In de serie portretten van tekenaars verschenen inmiddels no. 1. Jacques Martin, no.2. Raymond Macherot, no3. William Vance, bestellingen zie boven door overmaking van 280Bfrs + 15 Bfrs porto.

VERZAMELAARS UITGAVEN

Meesterspeurder - encyclopedieredakteur Nico Noordermeer heeft zijn serie niet-commerciële stripuitgaven voortgezet. Deze reeks ideële uitgaven is om meerdere redenen uniek: het zijn niet eerder gebundelde strips, ze verschijnen in een kleine oplaag (250 stuks) en zijn bovendien geautoriseerd, wat van dit soort uitgaven voorheen niet altijd gezegd kon worden.

Sinds kort zijn naast het eerder verschenen 'Xander', kompleet met Kresse-interview, verkrijgbaar: Roland de Jonge Jager' van Hans Kresse, eerder verschenen (1957) in Olidin, het jeugdblad van de Shell en 'Pip en de Gouden Sleutel', 'Piet Mosk', 'Donky Shot', strips uit het einde der veertiger jaren van Ben van Voorn. De laatste uitgave is goed verzorgd terwijl eventuele kwalitatieve bezwaren wat de uitvoering van Roland de Jonge Jager betreft op de koop toe genomen moeten worden, omdat de originele tekeningen niet meer te achterhalen waren.

Bestellingen: tnv N.Noordermeer, Harlingen. Postgiro 494637. (Xander f 12,50; Roland f 6,50; Pip en de Gouden Sleutel etc. f 6,50).

SUSKE EN WISKE OP AVONTUUR

Via Oberons Merchandising Department wordt het gebruik van stripfiguren voor reclamedoeleinden energiek aangepakt. Zo kunt u in de komende maanden Suske en Wiske aantreffen op: kauwgumplaatjes, puzzels, kleurblocks, T-shirts, posters, ansichtkaarten, pyama's, pantoffels, poppenkastpoppen, en gewone poppen, kwartetspellen, snoepverpakking, LP's, vloermatjes, kalenders, klokken en viewmaster-schijven en promotion bij waspoeders. Dat wordt sparen voor de Suske en Wiske-fans.

STANDAARD UITGEVERIJ

Bij Standaard verschenen onlangs:

Suske en Wiske nr 156 Beminde Barabas.
Jerom nr 62 De Zwarte Gondel.
Bessy nr 116. De Berglopers.
Robert en Bertrand nr 11. De Groene Draak
De Rode Ridder nr 68 Het Labyrint
Pats nr 2. De Blauwe Kruik
Karl May nr. 43 Geen Goud voor Diablo
De avonturen van Nero en Co De Straal van Oemtata.

Wat gaat De Bezige Bij in februari 1976 uitgeven? In de nieuwe boekenaanbieding van 5-9-1975 staan slechts vraagtekens, alsmede enige ondersteunende woorden, zoals:
Na veel geheim opperberaad bleek overduidelijk dat de tijd toch weer gekomen was: Heer Bommel diende in de kortste keren zich weer in boekvorm te manifesteren. Zijn vaak gehoorde verzuchting: 'Ik wens een wachtende houding aan te nemen', hoezeer een hoogstaande uitspraak voor een heer van stand, moest in de wind worden gesmoord. Te meer omdat het morrend leesvolkje steeds meer een teken aan de wand werd.

Navraag leerde, dat er een nieuwe BBL het licht gaat zien met de Terpentijnse titel 'Grofstoffelijke Trillingen'.
De stoffelijke prijs wordt ca. f 12,50.
Opgenomen worden de verhalen:
MV-75. De zwarte Zwadderneel. 3118-3169 uit 1957.
MV-109.De vuursalamander. 5371-5426 uit 1965.
MV-124.De Viridiaan-dinges. 6371-6427 uit 1968.
De Bezige Bij zegt bij voorbaat al: 'De nieuwe Toonder is opnieuw een in zijn eenvoud ontroerend en meeslepend werk, vol eigentijdse beleefgebeurtenissen' De zwarte Zwadderneel werd eerder door Blitz uitgegeven.
Wat is nu het bizondere en nieuwe aan deze BBL?
Wel vrienden, het boek wordt verbreed van 12,5 tot 15 cm bij een gelijkblijvende hoogte van 20 cm. Tevens wordt het formaat van de platen 20 % opgeblazen van 35 x 120 mm tot 42 x 144 mm! !

Dit opent enorme perspektieven voor de toekomst! !

Via een volgende 20% vergroting (boekbreedte 18 cm met platen van 50 x 170 mm) en een laatste 20% facelift, kan dan een boekbreedte bereikt worden van 21,6 cm en eindelijk het normaalformaat van 58 x 196 mm!
Geweldig! Geweldig!
Affijn, laten we hopen dat het zo gaat.

Hans Stoovelaar

TOONDER OP T.V.

Op woensdagavond, 3-12-'75 zal de N.C.R.V. haar literair programma wijden aan Marten Toonder. In dit portret naast een interview o.m. de nieuwe B.B. literair, Tom Poesweekblad en de Oerpoezen.

TELEURGESTELD

Als iets mij teleurgesteld heeft dan is dat wel het schrijnend ontbreken van iedere vorm van herdenking of festiviteit op 1 september 1975. Precies 100 jaar geleden werd toen Edgar Rice Burroughs, de schepper van de onsterflijke Tarzan, geboren. Iets om even bij stil te staan als je bedenkt dat momenteel nog duizenden mensen hun brood verdienen met produceren, tekenen en (her)-schrijven van Tarzan-verhalen en dat miljoenen op de hele wereld nog steeds op film, tv, in boek of strip genieten van de bekendste junglebewoner die de wereld ooit gekend heeft. Slechte beurt mensen! (KdB)

WASH TUBBS

Bij uitgeverij Luna Press verschenen Roy Crane's 'Wash Tubbs, de eerste avonturen strip. Het boek is door Charles M.Schulz (peanuts) van een voorwoord voorzien en de samenstelling was in handen van Gordon Campbell en Jim Ivey. In Nederland f 21,25. Daarvoor heeft u wel een groot formaat pocket van 304 pagina's dik. Verkrijgbaar bij Real Free Press.

Kontzak-catalogus Dupuis 1975

Ter gelegenheid van de Stripdag in Dord-T op 27-9-1975, heeft de jonge Stripboetiek Richard-anno 1-11-1975-velen verrast door het uitgeven van een catalogus.

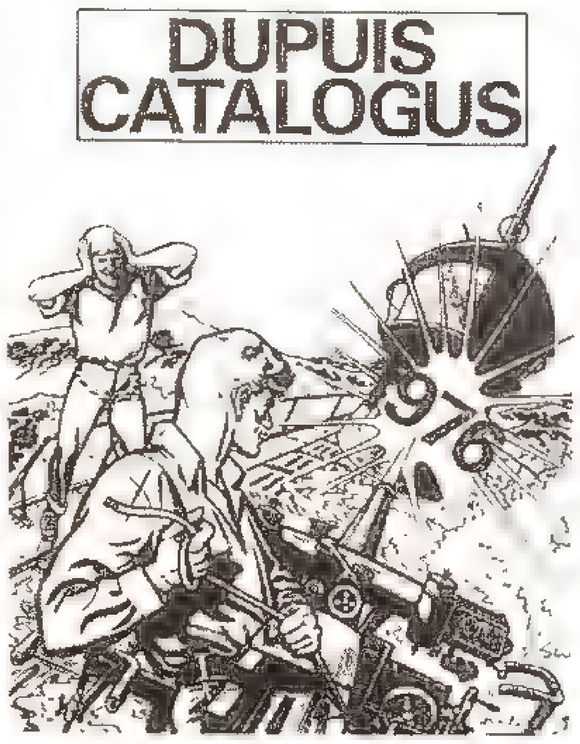

Een handzaam boekje, formaat 10 x 15 cm omvang 80 blz. met een kompleet overzicht van de 48 series met in totaal 427 Dupuis-albums die er tot op heden uitgegeven zijn.
Vóór de albumtitels is een handige aanstreepkolom, er achter een kolom met jaartal 1e druk, alsmede kolommen met prijzen voor de 1e drukken.

Onder de grens van f10,-- komen 249 albums, terwijl er 22 albums boven de redelijkheidsgrens van f100,-- komen. Vooral de Jijé (spreek uit Ziezjee) albums als Beroemde Levens, Blondie en Blinkie, Jan Kordaat, Jerry Spring en Robbedoes spannen de kroon, terwijl het hoogtepunt bereikt wordt met de Hindoesleutel uit 1946 à f 375,– en Janmaat & Sinjoor & enz. uit 1942 à f425,–! En dat terwijl het duurste album in de Bommelbibliografie slechts f150,-- kost. Moet dat nou?
Uiteraard staan er enkele foutjes in (speurneuzen vóór) die er bij de volgende druk (katalogus 1977) wel uit zullen zijn.
De nummering van de Robbedoes albums is een beetje verwarrend omdat Dupuis 'De 4 avonturen van Robbedoes' no.1 noemt, en de catalogus no.3. Ook is het wenselijk bij de Robbedoesverzamelalbums een aanstreepkolom te maken. Verder missen de Okay albums en de Tarawa herdrukken.

Al met al een aardig boekje op kontzakformaat, waar auteur Marcel van der Hoff en uitgever Leo Dreise trots op kunnen zijn.
De catalogus is verkrijgbaar bij de bekende adressen of anders bij de uitgever Stripboetiek Richard, Rombout Hogerbeetsstr.78, Amsterdam, tel. 020-842923 à f7,50.

Hans Stoovelaar

HELMOND

Bij uitgeverij Helmond heeft men een groot aantal albums gepland voor het najaar. In de Lombard-collectie zullen verschijnen: Rozebottel- 'De luchtbel van de waarheid', Bernard Prince- 'Guerilla voor een spook', Chick Bill- 'Casanova Kid', Luc Orient- '24 uur voor de planeet aarde'. Prijs per deel f 4,50. Allen in september. In oktober verwacht men in de Lombard-reeks: Toenga- 'Van wolven en mensen', Rik Ringers- 'De man die ongeluk bracht', Bob Morane- 'Noodlanding te Serado', Spaghetti- 'Spaghetti' en 'Spaghetti en het goede geweten', Max Falk- 'De held van de grasmat'. Vervolgens in november: Michel Vaillant- 'Het geheim van Steve Warson' en Bruno Brazil- 'Kaaimannen in het rijstveld'.
In de serie Jong Europa verschijnen in oktober à f 3,95 per deel: Drietal R- 'Sectie R', Dani Futuro- 'De planeet der verschrikking' en 'Het eiland Arroyoka'.
Tot slot de serie Favorietenalbums. Hierin 4 delen in september, te weten: Robin Hoed- 'De mallemolen', 'Rock Derby- 'De poppendieven', Pechvogel- 'Pechvogel leidt de dans' en Ravottersclub- 'Kapers Ahoy'. Prijs per deel f 3,25.

PHINY DICK

Bij uitgeverij Van Goor Zonen, gespecialiseerd in goede kinderboeken, zijn na de leuke Miezelientje-boeken opnieuw twee door Phiny Dick geschreven en door Marten Toonder geillustreerde kinderboeken verschenen. Het zijn: 'Suizebol en Bijdepink' (uit 1941) en 'Ollie Fant uit Poppelo' (uit 1940). Naast een Ollie B. Bommel in het verleden dus ook een Olli Fant (u begrijpt het: een olifant). Zoals ik al geschreven heb naar aanleiding van Miezelientje zijn ook deze boekjes, behalve ideale lectuur voor het 'jeugdige lezertje', qua sfeertekening, illustraties en woordgebruik onontbeerlijke bronnen voor de fanate Bommel en Tom Poes-liefhebbers want wat dacht u van de volgende dialoog: 'Kunt u me misschien zeggen waar de Noordpool ligt? ' Bijdepink dacht even na en stootte toen Suizebol aan. 'Weet jij waar de Noordpool is? ' vroeg hij. 'Maar we moeten toch niet een Noordpool zoeken; we moeten toch Zingeling hebben? Wie is die Noordpool nu weer? ' 'Dat is niemand! ' legde Bijdepink uit. 'Dat is een land of zoiets...' Komt het u bekend voor? Hoe het ook zij, het is machtige lectuur voor peuters waarin poezelige beesten met knuffelige namen en natuurlijk sterk tot de verbeelding sprekende dwergen verre reizen maken in besneeuwde bossen. Prijs per deel f 8,90. (KdB)

NIEUW

De meeste uitgeverijen hebben de eerste delen van hun najaarskollektie op de markt gebracht, zodat de enthousiaste striplezer kan kiezen uit een keur van nieuwe albums:

Bij uitgeverij Dargaud behalve het nieuwe album van Corto Maltese, nu het 2e deel van 'Ulysse', u weet wel, het grafisch verfijnde bloot van tekenaar Pichard die prachtig werk levert aan de hand van het door Lob bewerkte Homerus-verhaal. 62 pagina's, groot formaat, zwart-wit. Prijs in Nederland f 15,–. Te verkrijgen bij Real Free Press, A'dam.

In de serie Bête et Mechante is het 4e deel met de avonturen van het wulpse blondje Paulette verschenen, 'Paulette en Amazonie' getiteld. Dit verhaal van Pichard en Wolinski is eerst in afleveringen verschenen in het blad 'Charlie'. Prijs 18 Ffr. In Nederland f 16,50. Te koop bij Real Free Press, Oude Nieuwstraat 10 te A'dam.

Bij uitgeverij Dupuis 2 grote albums met de avonturen van Jerry Spring door grootmeester Jijé: album 3-'Goud in Rio Santana' (nooit eerder in boekvorm) en de herdruk 'Wapensmokkel'. In album 4 het nieuwe 'Jerry tegen KKK' + de herdruk 'Indianen op het oorlogspad'. Prijs f 10,– per deel. 'Don Bosco' van Jijé is ook herdrukt voor België. Dit album zal alleen geïmporteerd in Nederland verkrijgbaar zijn.

Verder bij Dupuis: Mini-Mensjes 4- 'De Waterratten', Bram Jager en zijn buur nr. 10 - 'Gags per Ford T', Yoko Tsuno nr. 5 - 'Seinen voor de eeuwigheid', Archie Cash nr. 3 - 'De deserteur van Toro-Toro', Krobbels nr. 1 - 'Een krobbel op pad'. Alle f 4,95. Verder de herdrukken van het speurdersduo Baard en Kale: nr. 9 'Stomp in het Louvre', nr. 10 'De pijlen van nergens' en nr. 11 'De rare pop'. Tot slot het 134e verzamelalbum a f 10,–.

Bij uitgeverij Warren is pas verschenen het 10e deeltje met Spirit-verhalen.
Ditmaal een selectie van 10 verhalen uit het begin van de jaren vijftig. Wie deze verhalen leest zal begrijpen waarom de Spirit in toenemende mate populair wordt in ons land. Perfecte verhalen. Prijs f 6,90 of f 8,–, afhankelijk van uw stripantikwariaat.

Bij uitgeverij Amsterdam Boek het boek 'De vogels van de meester', een avontuur van de tijd/ruimte agent Ravian, getekend door J.C. Mézières en van tekst voorzien door P. Christin. Science Fiction optima forma die in Frankrijk al meerdere malen bekroond is. Prijs f 4,50.

Bij Semic Press, Brouwersgracht 97, Amsterdam verschenen en verschijnen (oktober/november) de volgende albums:

- **COCCOBILL** Coccobill haalt 7+. De bekende Westernheld van de italiaanse tekenaar Jacovitti voorheen onder meer in 'Pep', en 'Corriere dei Piccoli', verscheen in Nederland voor het eerst in albumvorm.
Het tweede deel wordt in november verwacht (f4,50).

KUNG FU I, een nieuwe serie (het kon niet uitblijven) deel I met 80 pagina's (zwart/wit), voornamelijk Amerikaans Kung Fu materiaal en een artikel over Kung Fu-fighting. Blijft gevaarlijk! Prijs f 4,50. Op de achterkant van het album: een advertentie voor een reuzenkalender (34 x 50 cm) bestaande uit de beste omslagillustraties van Macabre en Vampirella. Na storting van f 15.– op giro 20 78 426, tnv Semic Press Amsterdam ontvangt u de kalender per post thuis. Deel II van Kung Fu volgt in november.

BOB MORANE nr. III. Het onlangs uitgekomen album van Semic Press is 'De Gevangene van de Gele Schaduw'. Omdat Semic alleen de Bob Morane albums die bij Dargaud verschenen uitgeeft, belandden de overige uitgaven via Lombard bij Helmond.

MATHAI DOR NR I 'Donkere Tijden', een voortreffelijk album van de Spaanse tekenaar/scenarist 'Victor de la Fuente', eerder gepubliceerd in Hachette, Frankrijk.
Prijs nu f 4,50.

BLUEBERRY, verschenen het vervolg van 'de Mijn van Prosit' onder de titel 'Het Spook van de Goudmijn', (zie Striptoptien Stripschrift 80), ivm het grotere aantal pagina's voorheen 48, nu 56 werd de prijs f 4,95.
Voor de normale prijs (f4,50) zal verschijnen (oktober): 'Chihuahua Pearl'.
Ook zal van dit zelfde album een *beperkt aantal* gekartonneerde exemplaren verschijnen voor de liefhebbers, de prijs wordt daardoor f9,95.
Mocht deze test gunstig verlopen dan zullen ook in de toekomst andere titels op deze manier verschijnen.

Verder verschenen in oktober: Vampirella nummer 6, prijs f2,95 en Macabre nr 9, prijs f2,95.

TANGUY EN LAVERDURE, als vervolg van nr 5, 'Gevaarlijke Opdracht' komt in november: 'De Verdwenen DC-8'.

SCHIPBREUK IN DE RUIMTE, 'De Slapende Ster'. Dit eerder in 'Hachette' gepubliceerde verhaal van Jean Claude Forrest (scen) en Paul Gillon (tek), is uitgegeven in twee kleuren (bruin-zwart) Uitstekende S.F.strip van 64-pagina's, door de scheppers van Barbarella en Jéremie. f4,95.

PRINS VALIANT, verschenen deel I, 'Zijn eerste Reis', II. Het zingende Zwaard' en III. 'De Strijd om Thule'. Het betreft hier oorspronkelijk Amerikaans materiaal, dat opnieuw ingekleurd werd, bij de Spaanse uitgeverij 'BURU LAN', (wat dat ook mag betekenen). De serie albums is het eindresultaat van een internationale co-produktie: Amerikaans materiaal, Spaanse films, en Belgisch drukwerk in een gemeenschappelijke Nederlandse-, Deense-, Noorse-, en Zweedse samendruk. In artikelen in de albums wordt aandacht besteed aan de historische achtergronden (dus pedagogisch verantwoord), aan de figuur Prins Valiant en aan tekenaar Hal Foster.
Ook in november-voor dezelfde prijs (4,50)- deel 4 'De Hunnenjagers'.

OLIVIER BLUNDER NR V. 'Onmiskenbaar Olivier Blunder', te verwachten in november a.s.
Ook in november de persiflage op 'Zorro' van Jacovitti getiteld 'Zorrykid Nr I. Prijs f4,50 voor 48 pagina's.

Omdat uiteindelijk het oude formaat van de Semic-Press-stripserie toch een te groot bezwaar voor de verkoop bleek, verschenen nu 'Kraaienhove' en 'Linke Loetje' op albumformaat. De prijs bleef f3,50.

Verdere komplete krantenstrips van Doortje Dartel (uit het Algemeen Dagblad) en 'Miss Peach' uit diverse provinciale bladen, (zie stripdoorsnede Stripschrift 75/76) verschijnen in november.

BESTUURS MEDEDELINGEN

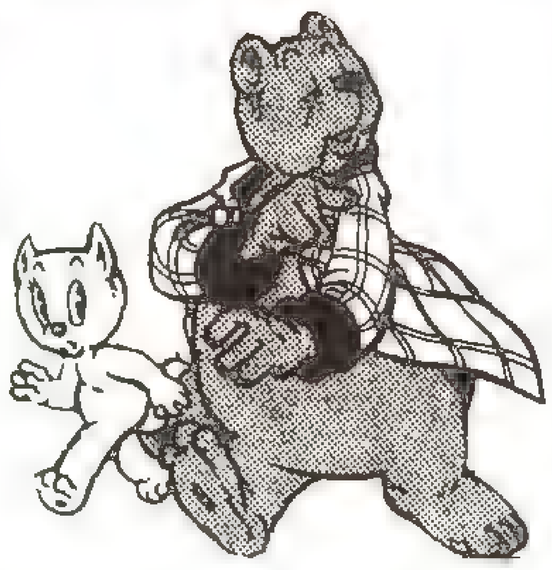

BOMMEL-UITGAVEN

De legale Bommelreeks, een uitgave van De Bezige Bij in samenwerking met Het Stripschap. Een uitgave onder bescherming van Tom Poes, de heilige van Het Stripschap. (Frank Veder in Magazijn van juli/aug.)
Midden november bij het verschijnen van set F wordt een rekord gebroken, de uitgave omvat dan 12 deeltjes. Het oude rekord stond, zoals aan trouwe lezertjes bekend, op naam van DAVID met 10 deeltjes.

Wij verwachten de uitgave in 1976 te kunnen kontinueren, doch op het moment van de deadline van dit Stripschrift, is dat nog niet voor de volle 100% zeker, evenmin als de prijs en de titels.
Worden onze verwachtingen zekerheid, dan ontvangt iedereen, die momenteel staat ingeschreven een vervolgacceptgirokaart bij set F, die midden november wordt verzonden.

Data van uitgifte

De boekjes verschijnen met een 2-maandelijkse frekwentie en wel:
set A: verschenen 10-3-1975, bestaande uit:
MV-5 De Drakenburcht
MV-16 De Bergmensen
set B, verschenen 9-4-1975, bestaande uit:
MV-6 Het Verdwijneiland
MV-17 Het geheim van het Noorderlicht
set C, verschenen 17-6-1975, bestaande uit:
MV-7 De Reuzenvogel
MV-22 De Meester-Schilder
set D, verschenen 20-8-1975, bestaande uit:
MV-9 Het eiland van Grim, Gram en Grom
MV-13 De laatste Markies van Carabas
set E, gepland midden oktober, bestaande uit:
MV-10 De zieke hertog
MV-21 De Superfilm-onderneming
set F, gepland midden november, bestaande uit:
MV-8 De rare uitvinding
MV-14 Het land van de blikken mannen

MV-10 De zieke hertog. Eerste optreden van de bediende Joost. Het verhaal is eerder verschenen bij De Muinck, maar nu voorzien van de originele tekeningen.
MV-21 De Superfilm-onderneming. De zakenlieden Bul Super en Hiep Hieper verschijnen voor de eerste maal ten tonele. Het langste verhaal (92 afl.) uit de jaren 1941/44.

MV-8 en **MV-14**, twee Sickbock verhalen uit 1941/42.
MV-8 De rare uitvinding, met daarachter "verrassing" de aflevering **MV-8a** Tom Poes op reis.
MV-14 Het land van de blikken mannen. Het beroemdste verhaal uit de eerste periode van 23 verhalen. Eerder verschenen bij DAVID, maar nu kompleet met aflevering 485, waaruit blijkt wat er met Sickbock gebeurde. En wist u dat in het DAVID boekje tekst en plaatjes verhaspeld zijn vanaf aflevering 470 t/m 482, teneinde de plaatbreedte in het boekje gelijk te houden? Want in de krant verschenen afleveringen met soms slechts 1 plaat.

Prijzen voor set D-E-F.
De winkelprijs is f 7,50 per set van 2 boekjes.
Houders van een CJP-paspoort kunnen zich bij hun CJP-buro opgeven en betalen bij abonnement de gereduceerde prijs van f 13, per 2 sets. Abonnees van Stripschrift betalen bij abonnement de gereduceerde prijs van f 16,50 per 3 sets.

Prijzen voor set A-B-C
Los boekje MV-5-6-7-16-17-22, per boekje f 3,50 voor leden, en f 4,25 voor niet-leden
Set A-B-C, per set f 6, voor leden, en f 7,50 voor niet-leden.

Verzendingen
In verband met de posttarieven is het slechts mogelijk de sets D-E-F in partijen aan de abonnees te verzenden. De volgende verzending is midden november.
Bestellingen van A-B-C, losse boekjes of setjes, worden direkt na ontvangst van uw giro verzonden.

Betalingen
Alle betalingen op postgiro 3291121 tnv Het Stripschap, Speciale Uitgaven, Postbus 104, Uithoorn.

Hans Stoovelaar

STRIPSCHAPFILM-FRONTNIEUWS

Heren Stripfanaten, Dames Stripfanatessen!
Kortom: STRIPFANATEN!
Sinds onheuglijke tijden lang geleden in de geschiedenis maken mensen prentjes (ook vieze; er is een zeer vies prentje bekend uit de oertijd van mensen die HELEMAAL NAAKT rondlopen). Tot. . . de film werd uitgevonden. Dit nieuwe medium veroverde snel de wereld. Ook de wereld van de prentjes. Dat heet dan STRIPFILM.
Nee. Niet met naakte meiden, maar met wetenschappelijk verantwoorde helden: Sjors en Sjimmie, Asterix en Obelix, Tom Poes en Sir O.B.Bommel, Dick Bos ennoemzemaarop.
Die films zijn voor echte fanaten en hun familie tegen geringe bijdrage beschikbaar via onze filmotheek. Vraag daarom DIREKT om meer inlichtingen. Dit kunt u doen bij de filmotekaris of direkt bij: Jan Rövekamp, Nicolaas Maasstraat 68, Amsterdam, telefoon 020-764320.

ADRESSEN BESTUURSLEDEN

Martin Wassington, voorzitter, van Mourik Broekmanstraat 11", Amsterdam, 020-171332
John van der Mark, sekretaris, Suze Robertsonstraat 56 hs, Amsterdam, 020-935310
Wil Soyer, penningmeester, Overtoom 536', Amsterdam, 020-166113
Kees Helderman, 4e bestuurslid, Zocherstraat 60", Amsterdam, 020-168214
John M.Willemse, 5e bestuurslid, Dorus Rijkershof 5', Amsterdam
Hans Stoovelaar, funktionaris, Schumanflat 46, Uithoorn.

AGENDA (restant)

8 november Ruilbeurs in Groningen, Trefkoel, Zonnelaan 30, Groningen, 050/779504.
13 december Algemene Ledenvergadering, ruilbeurs en veiling te Amsterdam.

STRIP '75

In Amsterdam regent het als ik langs de troosteloze puinhopen van de Nieuwmarkt scheur op mijn fiets. De lange sprint naar de loketten blijkt zinloos, want hordes EO-tutten staan in lange rijen kaartjes naar de een of andere maffe landdag in Driebergen te kopen. Een trein later dan de bedoeling was bekijk ik nog eens mijn ruilmateriaal en besluit dat ik er toch geen afstand van wil doen. Het is tegen twaalven als ik in Dordrecht verstrikt raak in een fanfare, maar goed, 't is droog en die fanfare zal ook wel een onderdeel van het Dordtse stripfestijn zijn.
Niet veel later -laat ik nu maar even ter zake komen- beland ik op Het Hof, waar Strip '75 zich afspeelt: de officiële opening gemist, de perskonferentie, waarop ik misschien toch wel niet toegelaten zou zijn, zelfs de bekendmaking van de winnaars van de tekenwedstrijd. Maar de lieftallige Regine Clauwaert is er nog, meer dan duidelijk verstaanbaar en dat zou zo de hele dag blijven. Even die Dupuiszak met een levensgrote rol affiches afgehaald, zodat je verder voorgoed in je lichaamsbewegingen belemmerd bent, en maar eens goed rondgekeken.
In kleurige marktkraampjes temidden van 'n keurig gerestaureerd oudvaderlands pleintje veranderen kostbare bandjes van eigenaar. De stemming is geanimeerd (of hoe heet dat in beurstermen). De toeloop is verbazend en ik kan niet anders zeggen dan dat dit een uitstekend resultaat is van deze voor het eerst in de open lucht georganiseerde stripruilbeurs.
De Dordtse jeugd zal wel even wat vreemd opgekeken hebben omdat 'n oude beduimelde Suske en Wiske 50 gulden moet opbrengen, maar dat mag de pret niet drukken; er zijn tenslotte stickers in overvloed te verkrijgen en de filmvoorstellingen puilen uit. Het organiserend komité wordt bijna onder de voet gelopen (en dat Suske en Wiske-album blijkt trouwens een nogal oude Vlaamse druk van *Het eiland Amoras).*
Tja, wat zou ik zo onvoorbereid verder nog kunnen melden over Strip '75? De grote drukte, de massale toeloop op signerende tekenaars, de steeds meeloerende filmploeg, de 4 guldentjes die ik maar hoefde te betalen voor 'n erg oude druk van *De Zonnetempel* (!), de uitstekende

Op de voorgrond v.l.n.r. Prijswinnaar Joseph Gillain, Berck en Francis.
Foto Barten

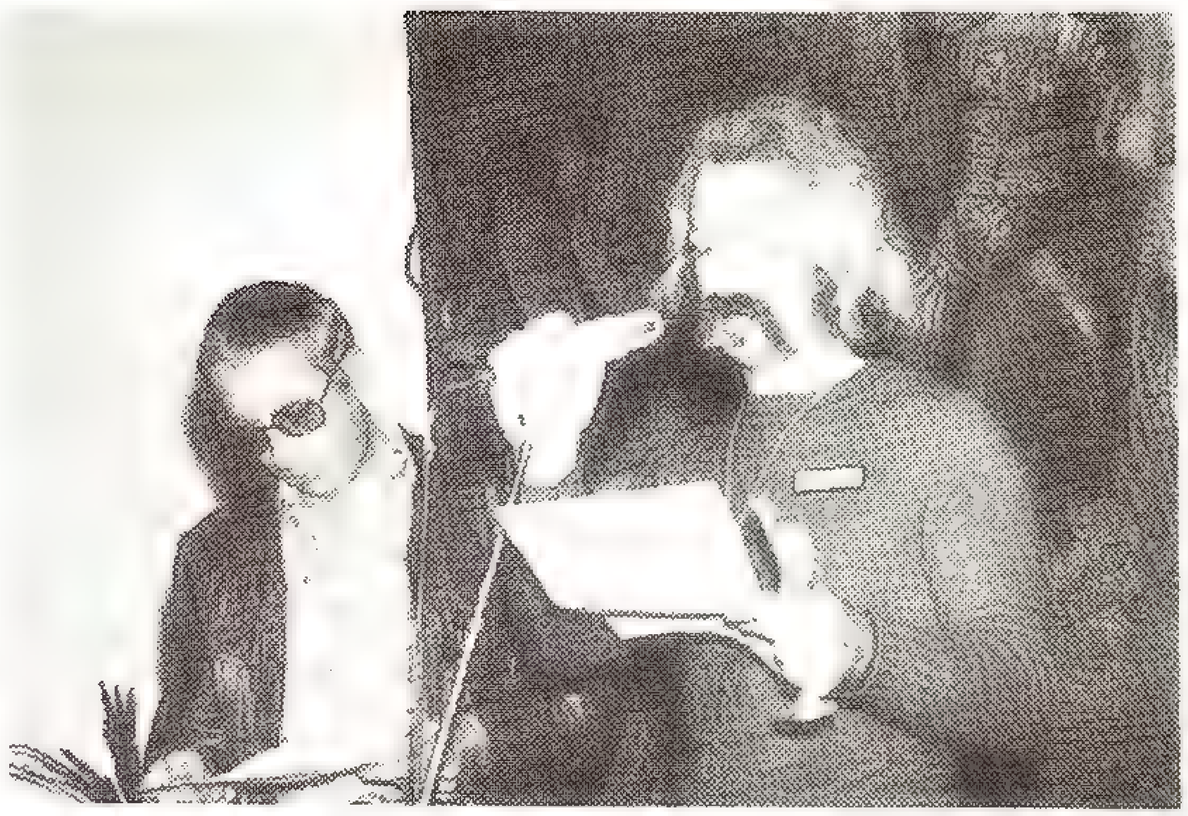

Stripschapsprijs voor Maurice Tillieux *Foto Barten*

Dupuis-catalogus van Marcel van der Hoff die stripboetiek Richard ten doop hield, het zwart/wit *Ambrosius*-album van stripantikwariaat Sjors of het Dupuis-Dubbel-Nummer van *Stripschrift* dat u binnenkort zal toegezonden worden? Leden van het Stripschap hebben het zelf kunnen meemaken en de overige 3500 abonnees van Stripschrift kunnen natuurlijk nog altijd lid worden. De kans om ooit nog in zo'n pittoreske omgeving aan uw stripgerief te komen is natuurlijk wel erg klein geworden en de mogelijkheid om nog eens de bijna volledige stripstal van Robbedoes in levende lijve te aanschouwen is wel verkeken.
Laat ik de chronologie in de gaten houden, tegen vijven ben ik op de terugweg. Het meegenomen ruilmateriaal gaat weer mee terug. Nog even rekapituleren in de trein: een prima stripdag, een duidelijk waarneembaar overijverig stripschapsbestuur (hoe houden ze het toch zo lang vol?), veel oude bekenden, tekenaars en andere omstreden figuren -ik geloof zelfs dat ik Domien ten Berge zag-, oliebollen van Patty Klein en - voor zover ik me herinneren kan - ook nogal wat Heineken of Grolsch of allebei.
Weer in Amsterdam regent het. Ik kan mijn fietssleuteltje nergens meer vinden: in de vergeefse haast 's morgens blijkt dat ik m'n fiets niet afgesloten heb. Ik heb het de dief wel érg gemakkelijk gemaakt.

Har Brok

En verder:
-Strip '75, De Zevende Dag van het Beeldverhaal, werd bezocht door zo'n 2500-3000 belangstellenden w.o. pers, NOS, AVRO en BRT.
-Het aantal Stripschapleden was zo'n 250, terwijl zich op de dag 40 nieuwe leden meldden.
-Van de vele aanwezige Stripwinkels en Antikwariaten vielen o.m. op:
Stripwinkel Daley News door zijn aanbieding Amerikaanse Comics (Marvel-Harvey-Gold Key -Archie en Charlton) tegen prijzen variërend van 12 cent tot een kwartje
en Stripantikwariaat Richard door zijn presentatie van de Dupuis-katalogus.
Stripschapsprijzen (dit jaar twee) werden uitgereikt aan:
Joseph Gillain, -Jijé- voor zijn monumentale bijdrage aan het Europese Beeldverhaal.
Maurice Tillieux, voor zijn buitengewone verdiensten als tekenaar/scenarist voor het Belgische Beeldverhaal.

Wout's
Antikwariaat
Oostenburgergr. 69
Amsterdam-O
Tel. 224680

IN DE ZOEKER !

Uit Pilote nr.29, pagina 8. In de strip Jehan Soupolet door Uderzo en Goscinny: Goscinny als dekzwabberaar.

Uit Robbedoes en het kant- en-klaar-huis, door Franquin. In 1946 kon dat nog, in 1975 niet meer.

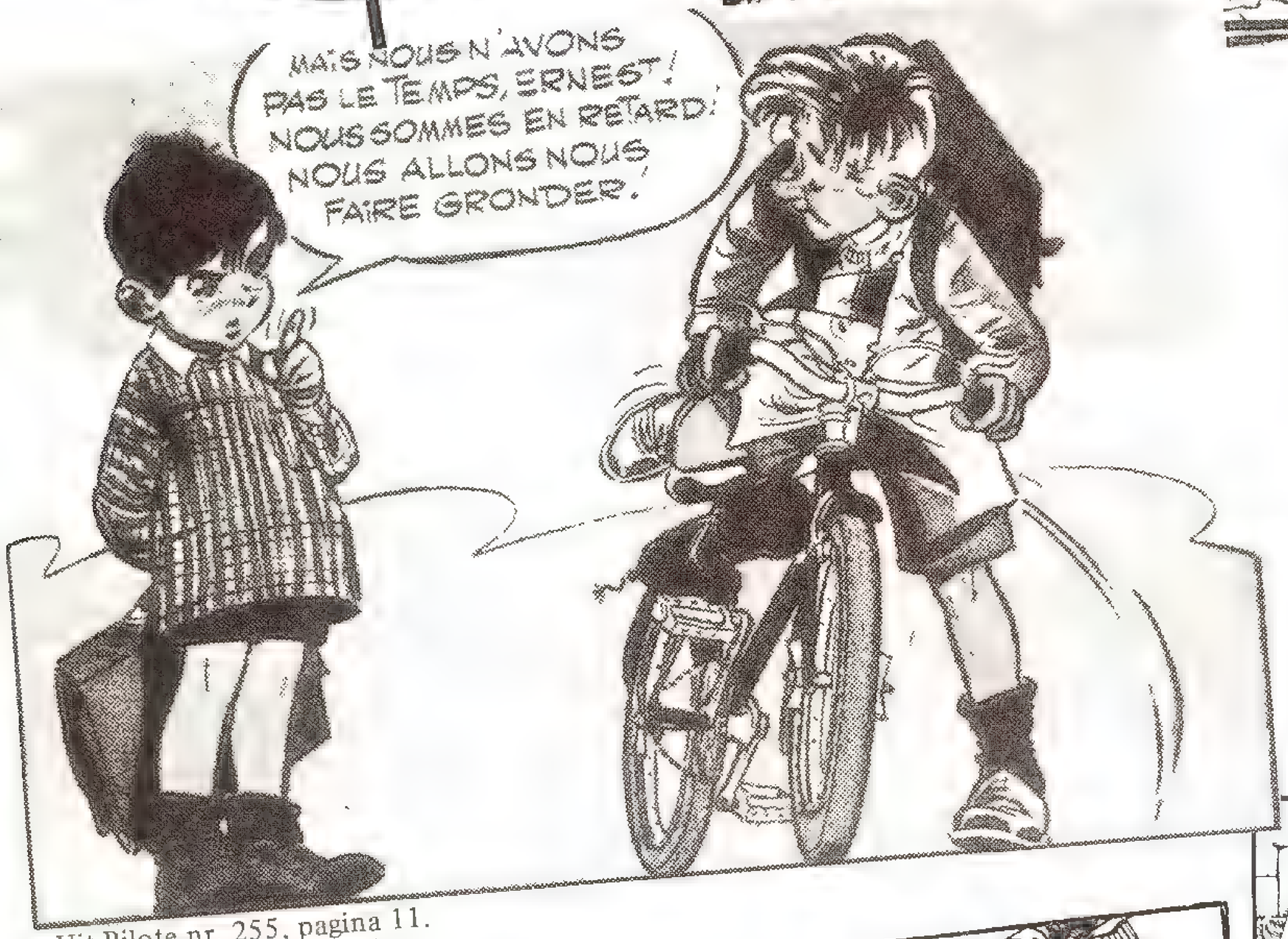

Uit Pilote nr. 255, pagina 11. Tanguy en Laverdure in hun jeugd.

Boven: uit Eric de Noorman, de Prijs der Wrake, blz.53, door Hans Kresse.
Onder: Uit pagina 6 van Judi, door de VanderSteenstudio's. Is dit toeval?

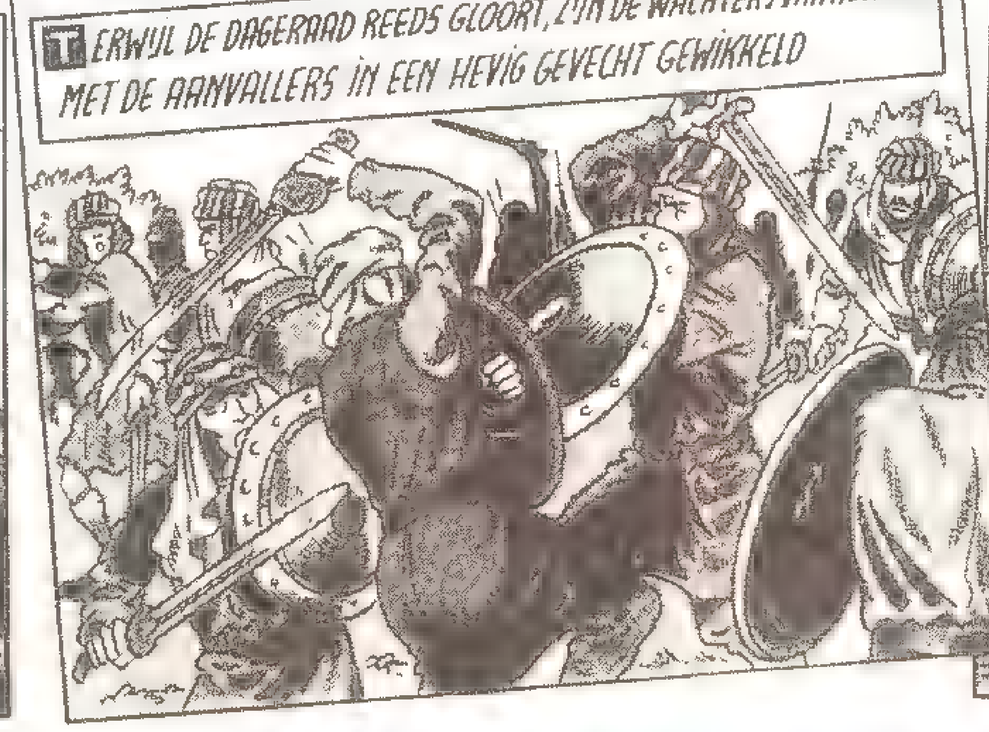

DICK BOS GLASHARD IN DE STRIJD TEGEN EEN 'BUITENAARDS' WEEFSEL

Het eenmans leger DICK BOS heeft zoveel connecties met internationale, misdaad-bestrijdende organisaties, dat hij geen toestemming meer nodig heeft om te doen wat hij wil (iedere organisatie neemt aan, dat hij voor een van de andere werkt).

De enige die (soms) de waarheid weet is zijn sekretaresse Sheila.

SHEILA, een welgebouwd vrouwspersoon van één meter vijf en zestig met een hart zó ruim, dat een tot de nok gevuld stadion er plaats in zou kunnen vinden en er nog klapstoelen overblijven voor de laatkomers.

Met deze zinnen, in typische Maz- humor, worden Dick Bos en Sheila geïntroduceerd in het boekje 'GLASHARD', uitgegeven in de MAZ-bibliotheek voor de A.K.U. in 1969.

De hoge notering van Dick Bos bij een populariteitsonderzoek naar stripfiguren, dat de A.K.U. hield bij het zoeken naar geschikte figuur voor reclamedoeleinden, bood Alfred Mazure de gelegenheid zijn held in te zetten voor de massale verkoop van VEGECON, beauty-glass glasvezelgordijnen van J.v.Geuns & Co. N.V.
Met een begeleidend grammofoonplaatje werd het boekje onder het vertrouwenwekkend vaandel: 'ontmoeting met een oude schoolheld',-waarin een wondermateriaal Dick Bos bijna versloeg; aan 5.000 detaillisten in Nederland gratis verstrekt (op de omslag prijkte de oude prijs f0,25). Het 224 pagina's tellende verhaal,-waarin gelukkig pas op de laatste pagina's de commerciële aap uit de mouw komt- wordt op de achterpagina besloten met de volgende hint aan de detaillisten: Het volgende avontuur in deze serie is: 'Het Mysterie van de massale Verkoop', een mysterie dat door U kan worden opgelost!
En hoe het verder ging met Dick Bos na het overlijden van schepper Alfred Mazure, kunt U lezen in een volgend Stripschrift, waarin o.m. de reclamestrip van Plantinga en de Dick Bos uitspraak (uit deel 20, Ontvoerd/Kidnap); 'Ja, je wordt vaak bedrogen door degenen die je vertrouwt. De anderen krijgen er niet zo makkelijk de kans voor! ', nader worden toegelicht door mevrouw Mazure-Bolleurs.

Martin Wassington

PUDDLE CREEK, een vreedzaam gehucht in het Engelse graafschap Devon, waar misdaad alleen op de TV voorkomt en „pop" een geluid is dat door een kurk wordt gemaakt . .
ZZZZ
SNORK
Bert, de werkman, beult zich af op zijn dagtaak zoals hij z'n leven lang gedaan heeft . . .

6

Plotseling is hij klaar wakker met een hoofd als een bijenkorf . . .
EEEEEEECCCHHHH!!
Vervolgens maakt hij benen alsof hij gehoord had dat het barmeisje potten bier cadeau geeft . . .

7

Alf Higgs, de slager, is verbaasd.
Lieve help! Bert HOLT . . . Wat zullen we nou krijgen?
Even later ontvangt hij van Bert een klap in z'n nek, die met zes steken gehecht zal moeten worden. Niet dat Bert hierop wacht, hij blijft hollen . . .

8

Hij rent naar de middeleeuwse kerk en beklimt de toren.

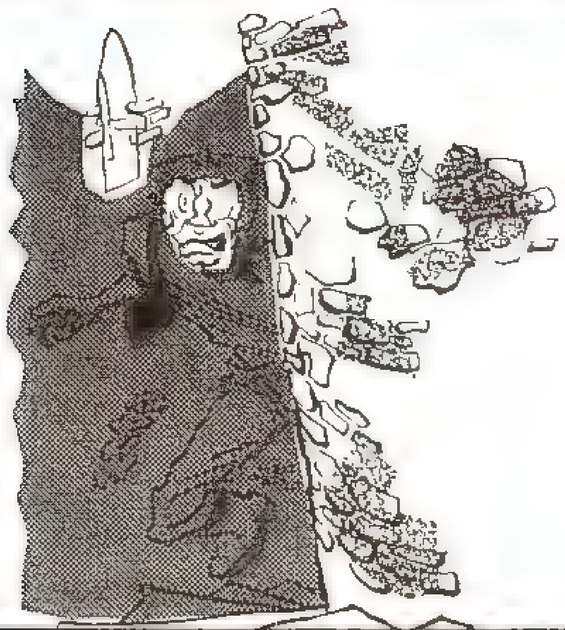

Op de top aangekomen blijft Bert niet staan, maar duikt hals over kop naar beneden ..... „Hij had een hersenstoring", zei de slager die de begrafenis bijwoonde.

In de volgende drie weken kreeg Puddle Creek nog vijf van deze 'hersenstoringen' te zien. Dick Bos, vergezeld door zijn secretaresse Sheila, begeeft zich naar Puddle Creek waar hij de herberg 'Angler's Rest' als hoofdkwartier kiest.

Ik snap het nog steeds niet, D.B.; een paar boerenlummels hebben dus de kolder gekregen! Dat is toch niets bijzonders? Waarom zouden we onze machtige intellecten in dit nest verknoeien?

Zes normale mannen die in 20 dagen tijds gek worden? ONMOGELIJK! Daar moet een verklaring voor zijn.
Natuurlijk is die er! Het is die ijselijke landelijke rust. Ik ben hier pas een uur en het is al begonnen mijn ingewanden binnen te dringen. Ik voel me bepaald kribbig, om niet te zeggen regelrecht in de war.

Net wat ik zei: de hele bende is getikt. Laten we er vandoor gaan voordat we besmet worden
Laten we even naar dit heerschap luisteren. Hij popelt om 't ons te vertellen.
Ik zeg, dat het die vreemde wonderdokter op de hei is. Hij vangt kevers en stopt die in een fles. Als we nog een greintje verstand over hebben, stoppen we HEM in een fles — een gasfles!

Neem 't van mij aan: die vreemdeling spuit onschuldige kevers in met het een of andere geestverstorende vergif en laat ze daarna weer los
Interessante theorie Volmaakte onzin natuurlijk maar interessant . .

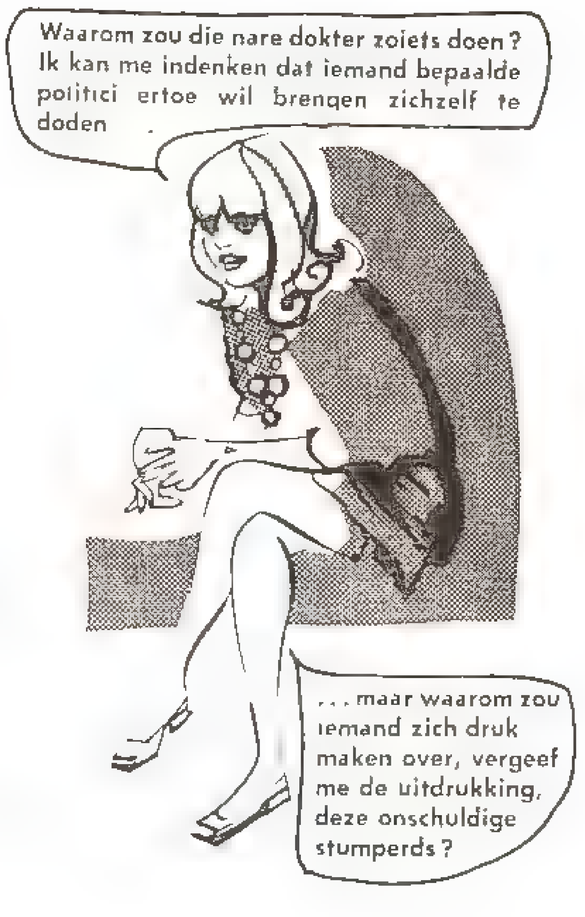
Waarom zou die nare dokter zoiets doen? Ik kan me indenken dat iemand bepaalde politici ertoe wil brengen zichzelf te doden
. . . maar waarom zou iemand zich druk maken over, vergeef me de uitdrukking, deze onschuldige stumperds?

D.B. ziet weinig heil in het voortzetten van deze conversatie. Hij bemerkt dat hij zijn pijp in zijn kamer heeft laten liggen, gaat die halen en laat Sheila achter om door te gaan met argumenteren.

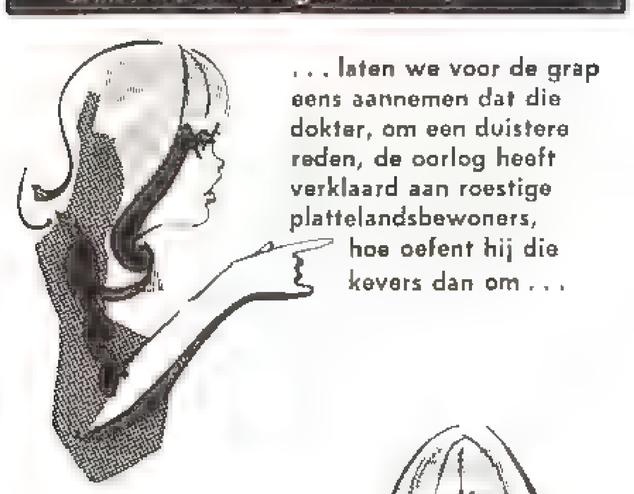
. . . laten we voor de grap eens aannemen dat die dokter, om een duistere reden, de oorlog heeft verklaard aan roestige plattelandsbewoners, hoe oefent hij die kevers dan om . . .
Hé! Wat scheelt eraan, knaap? Heb je kiespijn of zoiets?

De man geeft geen antwoord, maar gedraagt zich als iemand die vergeten heeft een toto-formulier te posten waarop een prijs is gevallen . . .

Verdraaid! Er is weer zo'n koolraap van de kook. Dit dorp stond me van het begin af aan tegen, maar nu begin ik er bepaald een hekel aan te krijgen!

19

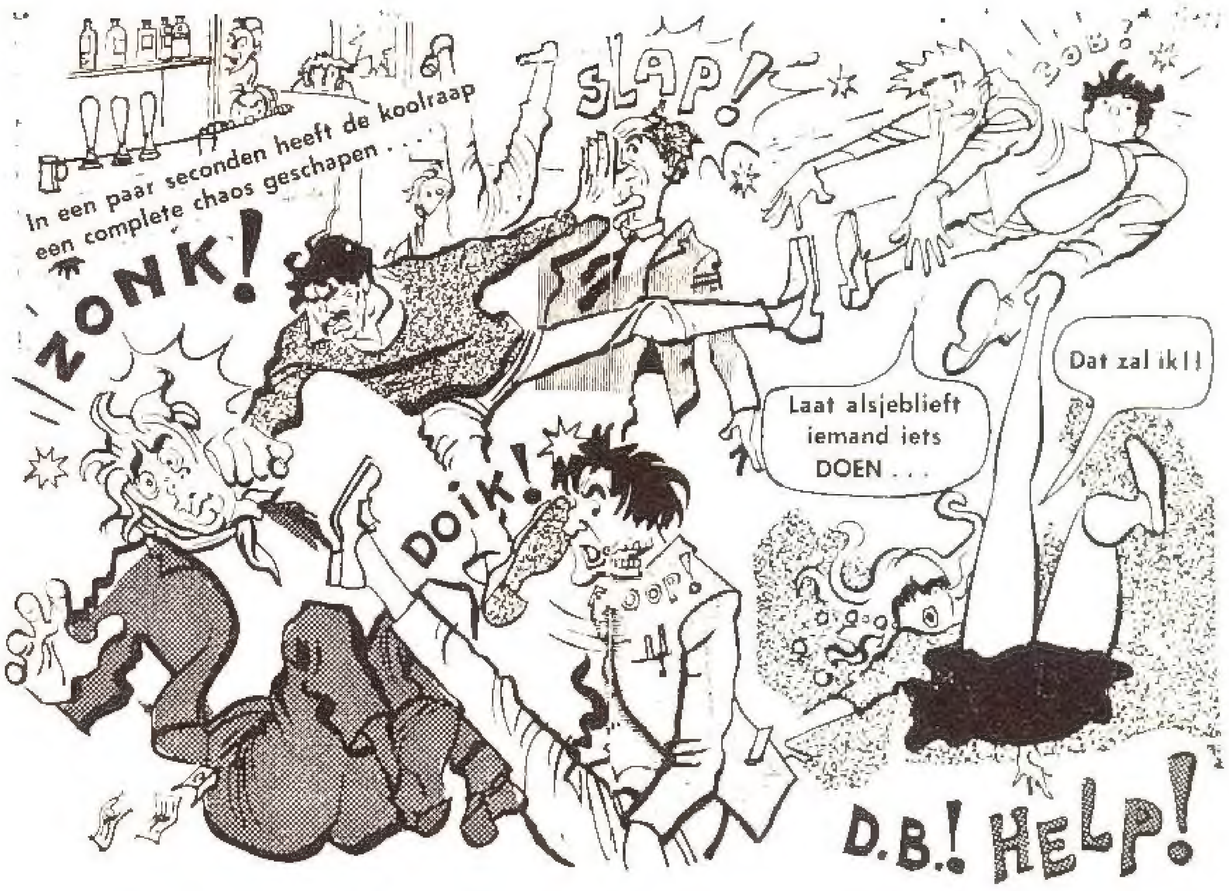
In een paar seconden heeft de koolraap een complete chaos geschapen . . .
ZONK!
DOIK!
SLAP!
Laat alsjeblieft iemand iets DOEN . . .
Dat zal ik!!
D.B.! HELP!

20

21

Het hevige rumoer en het dringende in Sheila's stem vertellen D.B. dat zij hem niet nodig heeft om een spelletje dam te spelen en dus snijdt hij een paar hoeken af . . .

22

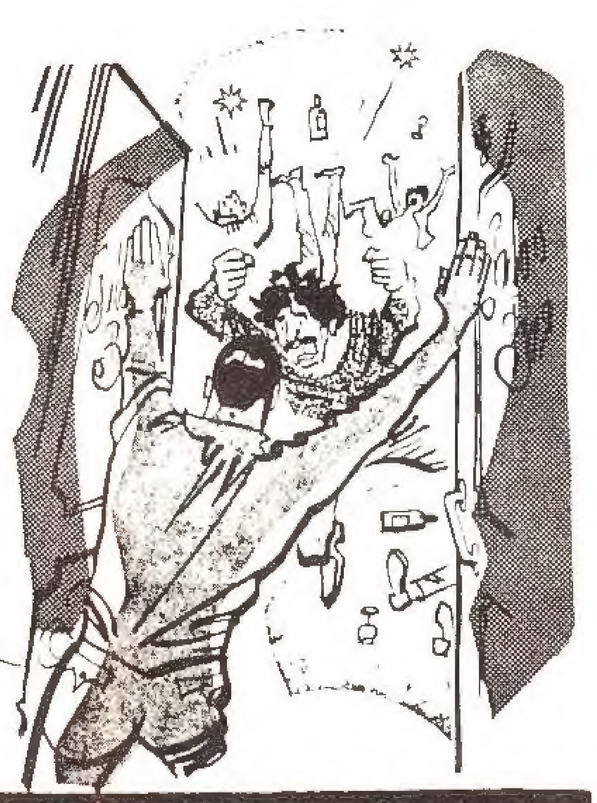

D.B. bereikt de deuren van de gelagkamer tegelijk met het nieuwste „kever-slachtoffer".

23

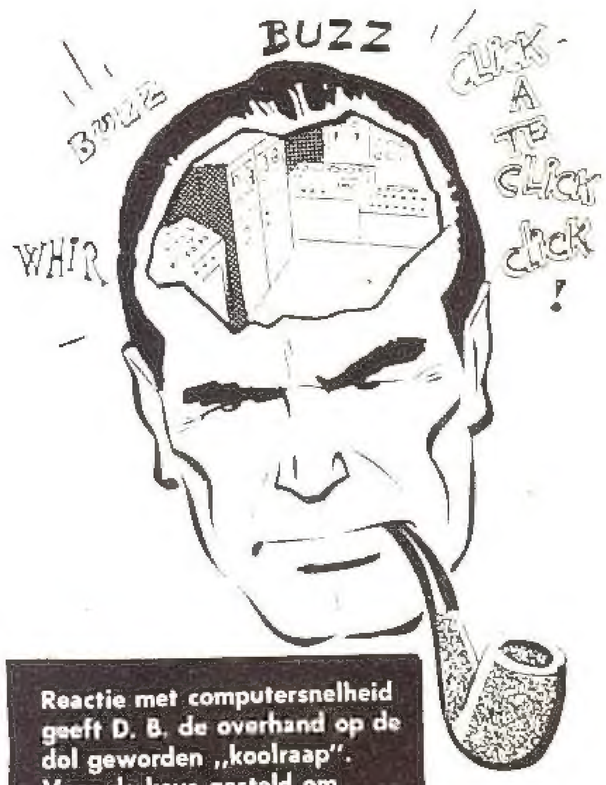

Reactie met computersnelheid geeft D. B. de overhand op de dol geworden „koolraap". Voor de keus gesteld om dood getrapt te worden of zèlf vuil werk te doen . . .

24

. . . kiest D.B. het laatste en jiu-jitsued de woesteling middenin Puddle Creek's hoofd- (en enige) straat . . .

25

Wat voor spelletje waren jullie allemaal aan 't spelen?
Dit is geen spel; dat is de nieuwste idioot.
Vlug, pak hem; hij rent naar de rots . . .

26

27

Zijn valscherm ging niet open . . .
Hij stond nog voor een knaak bij me op de lat . . .
Hij had het over een buitenlandse dokter. Wie is dat?

28

Ouwe Jock had een idee fixe over een buitenlandse geleerde die hier in Puddle Creek is komen wonen: een zekere dokter Zabolle . . .

29

Die knaap is zeker een misbaksel, maar ik betwijfel toch of hij helemaal is gekomen vanwaar hij beweert alleen om Puddle Creek hoteldebotel te maken.
Waarom zou hij? Of hij zou 't gedaan moeten hebben om mij een knaak door de neus te boren . . .

30

Later, in Sheila's kamer.

Ik hoop maar, dat die hersenziekte niet besmettelijk is — ik ben tamelijk broederlijk met iedereen omgegaan . . .
Ik weet het niet, maar ben van plan een vroeg bezoek aan die Dr. Zabolle te brengen . . .

31

Zich gereedmakend om naar bed te gaan ziet D.B. een flitslicht op het strand . . .

Wat krijgen we nu? Iemand seint in Morse-code!
. . . Jock dood . . . Wacht op orders . . .

32

Wat heeft dát te betekenen?

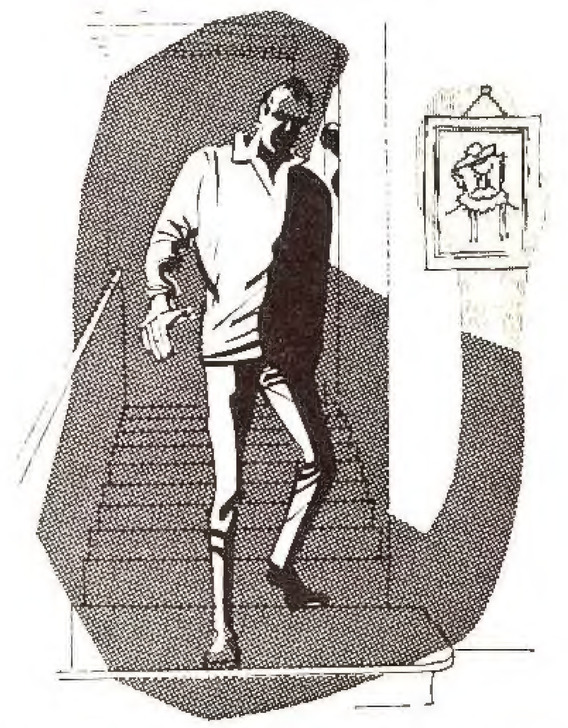

Ongeneeslijk nieuwsgierig als hij nu eenmaal is . . .

33

. . . trekt D.B. vrop uit om zich in zaken te mengen, die hem vermoedelijk niets aangaan.

34

De plek naderend waar hij het licht gezien had, hoort Dick Bos een gerucht achter zich . . .

't Ziet ernaar uit alsof iemand het op mijn hersenen gemunt heeft, maar niet met het een of andere geheimzinnige zenuwgas of hypnose.

35

36

37

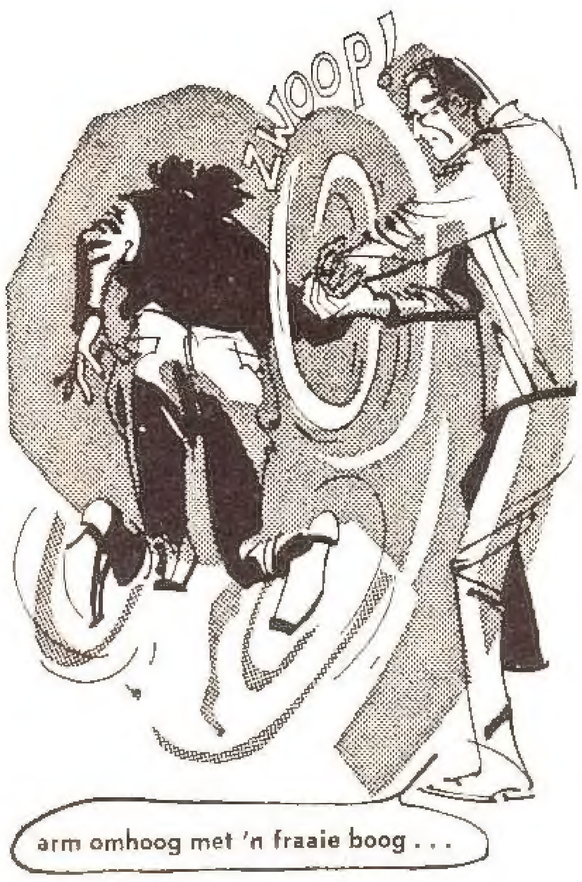

38

39

Dick Bos' aanvaller heeft genoeg voor vandaag (of vannacht) en vleit zich neer op de rotsen.
Buitengewoon hoe sommige mensen in slaap kunnen vallen midden onder een interessante gedachtenwisseling . . .

40

41

42

43

Een doordringend „bliep-bliep" onderbrak Sheila's verrukkelijke droom, waarin zij (doet er niet toe – dat is een ander verhaal).
BLEEP...
BLEEP..
BLEEP...
Dat is D.B. Wat kan hij nodig hebben om vijf uur 's morgens? Misschien voelt hij zich eenzaam.

44

45

Word wakker, jij lui varken! Ik ben al UREN bezig je op te roepen! Je moet me komen ophalen met de auto.
Met de auto? Een auto nemen om je op te halen uit een kamer HIERNAAST?

46

Hiernaast, je tante! Zover ik 't kan uitmaken ben ik in de buurt van Groenland of de Azoren. Ik werd neergeslagen vannacht en ontwaakte in deze boot met een briefje waarop stond:

47

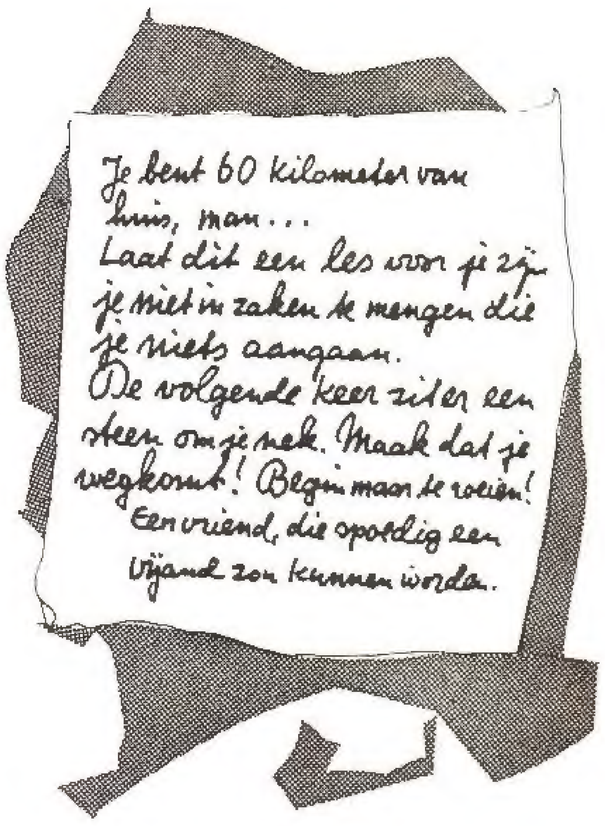
Je bent 60 kilometer van huis, man...
Laat dit een les voor je zijn je niet in zaken te mengen die je niets aangaan.
De volgende keer zit er een steen om je nek. Maak dat je wegkomt! Begin maar te roeien!
Een vriend, die opeens een vijand zou kunnen worden.

48

Een flink aantal uren later . . .

ongeman! Ik had een hoop moeite om je e vinden! Als je aanvaller had geweten, lat je polshorloge een radio met zend- en ntvanginrichting was en het had neegenomen . . .
Rijd regelrecht naar het politiebureau, kletskous!

49

De plaatselijke sergeant van politie had het niet begrepen op privé-detectives, maar was er niet zeker van of hij zich kon veroorloven niet mee te werken met D.B.

En wat verwacht U van mij, Mr. Bos? U heeft mijn sympathie . . .
Dat is prachtig, sergeant, maar ik had gehoopt dat U mijn aanvaller zou herkennen uit mijn beschrijving. Tenslotte een Hooglander in DIT deel van het land . . .

50

Oh, U werd zonder twijfel aangevallen door Don McDair, maar dat zult U moeten bewijzen. Don is een kortaangebonden knaap met veel vrienden in hoge kringen. Men zegt dat hij betrokken is in een massa plaatselijke bedriegerijen, maar dat is nooit bewezen. Het verwondert mij wat hij met U gedaan heeft – hij laat niet dikwijls z'n gezicht zien in het openbaar.

51

Wanneer D.B. de sergeant vraagt of Don McDair en Jock, het laatste slachtoffer van de „planteziekte", vrienden waren, stikt de sergeant bijna van het lachen.

Vrienden? Ha, ha, U maakt zeker een grapje. Ze waren gezworen vijanden. Als ik Jock niet met mijn eigen ogen de dood had zien inspringen zou ik hebben gezegd, dat Don hem van kant had gemaakt.

52

Begrijpend, dat de sergeant niets kon doen, verlaten D.B. en Sheila het politiebureau.

Niet alleen een koolraap, Mr. Bos, maar een getikte koolraap als U 't mij vraagt
Misgun de man niet zijn wantrouwen tegen vreemdelingen; 't is het enige plezier dat hij heeft.

53

Op de terugweg naar het hotel . . .

54

wordt vervolgd